



**Universitat de les
Illes Balears**

Títol: *Aula poètica. Recursos per gaudir de la poesia catalana a les aules [blog].*

NOM AUTOR: Sílvia Campins Comas

Memòria del Treball de Final de Màster

Màster Universitari de Formació de Professorat
(Especialitat/Itinerari de Llengua castellana i llengua catalana)
de la
UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

Curs Acadèmic 2017-2018

Data 2 de juny de 2018

Signatura de l'autor Sílvia C.

Nom Tutor del Treball Felip Munar Munar

Signatura Tutor _____

Acceptat pel Director del Màster Universitari de _____ *Signatura* _____

Resum i paraules clau

La poesia és un dels gèneres menys consumits pels lectors —i aquest fet s'accentua encara més en el cas de la literatura catalana— i, malauradament, sol agradar ben poc als alumnes. Però, per què?

En aquest estudi s'ha reflexionat sobre el paper de la poesia no només a les aules sinó a la societat actual. També s'ha fet un breu recorregut per l'ensenyament del gènere poètic, els principals obstacles amb què ens trobam per assolir l'educació literària —i poètica— i, alhora, s'han fet suggeriments per introduir la poesia a les aules d'una manera engrescadora, tot partint de les aportacions més significatives dels experts en aquesta qüestió.

Finalment, i aquesta és la part més rellevant del present treball, s'han proposat nombrosos recursos per gaudir de la poesia catalana a les aules. Per tal que les propostes arribin a totes les persones que hi estiguin interessades, s'ha elaborat un blog titulat «Aula poètica. Recursos per gaudir de la poesia catalana a les aules» (<https://aulapoetica.wordpress.com/>), on es poden descarregar totes les activitats i materials elaborats i recollits en aquest estudi. Les propostes s'han dividit en els següents apartats: 1) poesia, lectura i oralitat, 2) poesia i creació, 3) poesia i jocs, 4) poesia i TIC, 5) poesia i currículum, 6) poesia i altres arts, 7) projectes i itineraris i 8) seqüències didàctiques.

Paraules clau: poesia, educació literària, innovació, creació, noves tecnologies, gamificació, projectes, itineraris.

Índex

Introducció i justificació	1
Objectius	5
Estat de la qüestió	6
De «l'ensenyament» de la literatura a l'educació literària.....	6
Obstacles per assolir l'educació poètica	14
Caminem cap a l'educació poètica: claus per superar els obstacles	17
Recursos didàctics per gaudir de la poesia a les aules	22
Poesia, lectura i oralitat.....	22
Poesia i creació	25
Poesia i jocs	30
Poesia i TIC	34
Poesia i currículum	38
Poesia i altres arts	42
Projectes i itineraris	44
Seqüències didàctiques	47
Conclusions	48
Referències bibliogràfiques	50
Bibliografia	59
Annexos.....	61
Annex A. Poesia, lectura i oralitat	61
Annex B. Poesia i creació	65
Annex C. Poesia i jocs	86
Annex D. Poesia i TIC.....	117
Annex E. Poesia i currículum	121
Annex F. Poesia i altres arts	130
Annex G. Projectes i itineraris	134
Annex H. Seqüències didàctiques.....	139
Annex I. Altres materials d'interès.....	164

Introducció i justificació

«La poesia és la gran oblidada de les aules, però ofereix una quantitat il·limitada d'eines per promoure la lectura i la creativitat» (Benegas, 2017: 69). Aquesta afirmació de Benegas reflecteix a la perfecció la motivació i objectius de la present proposta. El meu treball de fi de grau, defensat el juny de 2017 a la Universitat de les Illes Balears, explorà, entre altres coses, la situació i el pes de la poesia —catalana— a la societat actual. En l'estudi, quedà palès que és un gènere pràcticament marginal i que moltes persones el rebutgen sense haver-ne llegit gairebé res. Aquestes conclusions motivaren, doncs, l'elecció de la temàtica.

Són nombrosos els motius que podrien explicar aquest rebuig social del gènere poètic i, encara que es mencionaran, cal dir que aquest estudi vol centrar-se en un de concret: el (mal) tractament del gènere poètic a les aules de secundària. En aquest sentit, doncs, es farà un recorregut per l'«ensenyament»¹ de la poesia —des de l'origen fins a les tendències actuals. A més, es detectaran els principals obstacles o dificultats amb què es troben els docents per aconseguir engrescar els més joves en el món dels versos i, tot seguit, es proposaran algunes solucions o recomanacions per combatre'ls. Per desenvolupar aquest primer apartat, es consultaran les aportacions més significatives dels experts en la matèria, com poden ser Bordons, Sunyol o Doménech entre molts altres.

A més de la recerca bibliogràfica, però, ens cal fer una aportació pràctica. Originalment, es considerà proposar una unitat didàctica o algunes activitats concretes per introduir, d'una manera adequada, la poesia dins les aules. Ara bé, quan s'inicià la recerca —llibres, articles i, especialment, blogs— quedà palès un fet important: gairebé no hi havia material pràctic sobre poesia a la xarxa. És cert que hi ha nombrosos blogs i pàgines web dedicades a la poesia catalana, però

¹ Com veurem més endavant, resulta conflictiu parlar d'«ensenyament» per referir-nos a la poesia. En qualsevol cas, s'ha emprat per emfatitzar la metodologia tradicional utilitzada envers aquest gènere literari.

la majoria només esdevenen «antologies» digitals: gairebé no hi ha activitats pràctiques més enllà dels comentaris de poemes —en el millor dels casos.

D'altra banda, també cal destacar l'especialització d'aquests blogs consultats. N'hi ha dedicats a la poesia de dones, d'altres que ofereixen poemes contemporanis o alguns que proposen activitats per a la creació poètica, però no s'ha trobat cap blog que fusioni totes —o, si més no, moltes de— les possibilitats i àmbits que es poden treballar amb la poesia. En canvi, sí que s'han trobat pàgines web i blogs molt complets pel que fa a la poesia als nivells de l'Educació Infantil i Primària: idees innovadores, jocs, activitats i, en definitiva, molts de recursos que faciliten i milloren la presència d'aquest gènere entre els infants.

Així doncs, després d'haver fet aquests descobriments i mancances, es decidí enfocar la proposta pràctica d'una manera diferent, mitjançant la creació d'un blog que ofereixi recursos per gaudir de la poesia catalana a les aules de secundària. El web en qüestió és: <https://aulapoetica.wordpress.com/> . És indubtable que hi ha professors excel·lents que duen a terme classes innovadores i per a les quals elaboren materials de qualitat. Ara bé, si es creàs una xarxa o plataforma accessible on els professors compartissin les seves propostes, tots els docents podrien beneficiar-se'n i el resultat seria, segurament, molt positiu per a l'alumnat. Aquest blog, per tant, neix amb una doble finalitat: proposar nombrosos recursos i materials pràctics que pugui utilitzar qualsevol persona que hi estigui interessada —les diferents activitats preparades es podran descarregar tant en pdf com en format word— i, alhora, motivar aquest esperit de compartir material entre docents per tal d'enriquir-nos mútuament. L'estructura d'aquest estudi, doncs, serà la següent:

Com ja hem explicat anteriorment, s'obrirà l'estudi amb un estat de la qüestió en el qual trobarem diferents capítols: 1) «De "l'ensenyament" de la literatura a l'educació literària», on es farà un recorregut per les diferents tendències i metodologies amb què s'ha treballat literatura, 2) «Sobre la poesia i l'educació poètica» i «La poesia a les aules de secundària», on es concretarà el paper de la poesia dins les aules i societat actuals, 3) «Els principals obstacles per assolir l'educació poètica», capítol en el qual es reflexionarà sobre les dificultats per engrescar els més joves en aquest gènere literari i 4) «Caminem cap a l'educació poètica: claus per superar els obstacles», on es faran

suggeriments i propostes per superar les dificultats de què haurem parlat anteriorment.

En segon lloc, ens trobam amb el cos del present treball, la proposta pràctica. Abans d'explicar-ne els diferents apartats, cal fer algunes advertències. Primer de tot, la majoria de les propostes pràctiques es trobaran en els Annexos, atès que no és possible incloure'ls en el cos del treball per manca d'espai. És per aquest motiu que, el més recomanable, és consultar aquest apartat en el blog «Aula poètica»², on la informació apareixerà en un ordre lineal i amb les propostes pràctiques descarregables en format word o pdf.

A més, cal dir que aquesta proposta no es concreta en cap curs específic, atès que les activitats poden adaptar-se a qualsevol nivell d'ESO o Batxillerat. D'altra banda, aquesta proposta didàctica només pretén ser una mostra de la infinitat d'activitats que es poden desenvolupar a les aules —i fora d'elles— amb la poesia. Així doncs, som conscients que per manca de temps i espai aquesta mostra és limitada i que podria ampliar-se amb nous ítems i activitats.

Dit això, parlem de com s'estructurarà aquest apartat. Atès que la poesia pot enfocar-se des d'infinites perspectives i àmbits, s'ha decidit ajuntar les propostes en funció de l'àmbit a què es refereixen. Vegem-ne, doncs, l'estructura:

El primer capítol (1) de recursos didàctics és «Poesia, lectura i oralitat», i cal distingir-ne dos subapartats: a) consells per a una adequada lectura de poesia a secundària —on es fan recomanacions sobre l'ambientació, la manera d'enfocar les lectures, etc.— i b) activitats per a la lectura, on es proposen quatre activitats diferents per llegir poesia a les aules de secundària.

El segon apartat (2), més extens, fa referència a «Poesia i creació». En aquest cas, s'ofereixen activitats diferents que ens serviran perquè els nostres alumnes escriguin poesia. També s'oferiran poemes d'exemple i activitats ja preparades per posar en pràctica —que, recordem, es trobaran als Annexos.

El tercer apartat (3) és «Poesia i jocs». Sens dubte, la gamificació és una de les propostes més engrescadores a les quals els alumnes responen de

² Es recorda l'enllaç al blog: <https://aulapoetica.wordpress.com/>

manera excel·lent. Per tant, en aquest apartat es proposaran jocs per treballar no només la poesia sinó també altres coneixements —als Annexos d'aquest apartat podreu trobar taulers i fitxes de categories llestes per imprimir i jugar.

Al quart apartat (4), «Poesia i TIC», trobareu activitats per fusionar poesia i noves tecnologies —xarxes socials, material audiovisual, etc.

En el cinquè apartat (5), «Poesia i currículum», trobareu propostes per gaudir de la poesia alhora que es treballen altres continguts curriculars. Aquest capítol es dividirà en a) Poesia i continguts de l'Àrea de Llengua catalana i literatura i b) Poesia i continguts curriculars d'altres assignatures. Per tant, no només veurem propostes per gaudir de la poesia aprenent català sinó també veurem com fusionar, per exemple, poesia i ciència.

El sisè apartat (6) és «Poesia i altres arts», on trobareu propostes d'activitats per fusionar poesia amb pintura, fotografia, cinema o música entre algunes altres.

En el setè apartat (7), «Poesia, projectes i itineraris», trobareu algunes propostes de projectes que tenen, com a eix central, el gènere poètic. També es proposaran itineraris literaris vinculats a poetes de la literatura catalana.

Finalment, el vuitè apartat de la proposta pràctica (8), «Seqüències didàctiques» podreu trobar alguns exemples d'unitats sobre la poesia —siguin seqüències d'elaboració pròpia o referències a altres unitats d'interès.

Seguidament, a l'apartat de conclusions, es mencionaran les conclusions a què s'ha arribat després de desenvolupar el present treball, especialment vinculades a l'estat de la qüestió.

Als apartats de referències bibliogràfiques i bibliografia trobareu les fonts citades i consultades en el present estudi. Finalment, als Annexos, trobareu tot el material i activitats preparades que complementen l'apartat de recursos didàctics i que, per manca d'espai, no s'hi han pogut incloure.

Esperam que gaudiu d'aquest viatge de propostes per engrescar els més joves en el món dels versos catalans i que alguna de les propostes oferides vos sigui d'utilitat.

Objectius

Els objectius o fites que ens hem marcat per dur a terme aquest treball són diversos.

En primer lloc, ens hem proposat esbrinar quina és la situació i el paper de la poesia catalana no només dins les aules de secundària sinó també en la societat actual. Aquesta recerca (i els seus resultats) marcarà la base sobre la qual podrem formular les nostres propostes i suggeriments.

En segon lloc, saber què diuen els experts en poesia sobre el pes del gènere en el currículum de secundària i, en concret, el pes de la poesia catalana.

El tercer objectiu establert és descobrir quins són els principals obstacles amb què ens trobam a l'hora d'introduir la poesia —catalana— a les aules de secundària i batxillerat. Es tracta d'entendre els entrebancs principals per, després, poder-los combatre.

El quart objectiu, doncs, està directament relacionat amb l'anterior: trobar —o proposar— eines que ens ajudin a superar els obstacles o dificultats que esdevenen un entrebanc per aconseguir que els alumnes gaudeixin de la poesia catalana. D'aquesta manera, ens hem proposat donar consells o fer suggeriments que puguin ser d'ajuda per als docents que no tinguin gaire clar com gaudir de la poesia amb els alumnes.

Finalment, el cinquè objectiu que ens proposam és doble: d'una banda, crear una font de recursos o materials que puguin ser d'utilitat per a qualsevol persona que vulgui fer alguna activitat diferent mitjançant la poesia (les quals recordem que es trobaran disponibles en el blog) i, en segon lloc, motivar altres professors a compartir el seu material i les seves idees per millorar, així, la qualitat de l'ensenyament.

Estat de la qüestió

De «l'ensenyament» de la literatura a l'educació literària

Abans de parlar de les darreres tendències i propostes per treballar la literatura a les aules, es considera necessari fer un breu recorregut des del seu origen a l'ensenyament fins a la situació en què es troba en l'actualitat. En el segle XVI, la retòrica —que es basava en el domini del text i del discurs— s'ensenyava com a matèria primordial per a l'aprenentatge, mentre que la literatura ocupava un lloc més aviat secundari. A partir del segle XVIII, la retòrica començà a complementar-se amb la història de la literatura i, amb el pas dels anys, aquesta segona començà a substituir-la. Tanmateix, fins a finals del segle XX la literatura s'estudià des d'una perspectiva fonamentalment nacional: cada nació estudiava una sola llengua i, en conseqüència, una sola literatura.

Tal com afirma Teresa Colomer a *L'ensenyament i l'aprenentatge de la llengua i la literatura en l'educació secundària*, la literatura ha constituït la base de l'ensenyament lingüístic a les escoles fins fa només unes dècades (Camps, 1998: 85). A partir dels anys setanta, amb el «fracàs de l'educació lectora de la població»³, es dona per acabada l'hegemonia literària com a eix vertebrador de l'ensenyament lingüístic i es comencen a diversificar els materials escolars amb l'ús de tota mena d'escrits socials i amb la incorporació d'obres literàries no nacionals i no canòniques. Tanmateix, Colomer assegura que encara que l'ensenyament de la lectura ha adquirit cada vegada més importància com a clau de l'ensenyament escolar, «la tensió entre els models de lectura es manté en el fons del debat actual» (Camps, 1998: 88).

Encara que seria força interessant fer una anàlisi exhaustiva de l'evolució de l'ensenyament de la literatura, per manca d'espai i pel fet que no és l'objectiu del present treball no es durà a terme. En qualsevol cas, Teresa Colomer, a *La educación lingüística y literaria en la enseñanza secundaria*, ens n'ofereix una

³ Teresa Colomer parla de «fracàs de l'educació lectora» per referir-se al fet que, si bé a les darreres dècades (almenys quan ella publicà aquest estudi, l'any 1998) la lectura de la població en el seu conjunt ha augmentat, encara persisteixen les diferències socials i de sexe en la quantitat i tipus d'obres llegides. Per exemplificar-ho, l'autora remet a una enquesta realitzada el 1989 a l'Estat Espanyol, en la qual es percep que entorn del 50% dels joves entre 15 i 24 anys no llegeixen mai. Avui, vint anys després de la publicació de l'obra de Colomer i gairebé trenta anys després de l'enquesta del 1989, podem afirmar que la situació no només no s'ha revertit sinó que, com veurem, sembla haver empitjorat.

síntesi que ens pot ser útil per entendre com ha canviat l'ensenyament en funció dels distints objectius, continguts, corpus i activitats plantejades:

OBJETIVOS	CONTENIDOS	CORPUS	ACTIVIDADES
Aprendizaje elocutivo	Retórica	Textos clásicos	Comentario Copia y glosa
Posesión del patrimonio colectivo	Historia	Textos nacionales	Manual de historia (antologías)
Capacidad de interpretación. Ocio cultural	Instrumentos de análisis	Textos (nacionales)	Antologías Comentario

(Lomas, 1996: 126).

Així doncs, i com ja apuntàvem anteriorment, la retòrica fou el primer tipus d'aprenentatge que aterrà a les escoles i que perseguia, fonamentalment, l'anomenat «art de la paraula» (parlar bé). Després, la història de la literatura començà a introduir-se per prendre consciència del patrimoni col·lectiu mitjançant la incorporació d'antologies de textos nacionals i, a aquesta, li seguí l'anàlisi i interpretació d'obres (encara que també nacionals).

A partir de la dècada dels noranta, però, Colomer afirma que comencen a aparèixer noves justificacions de l'ensenyament literari que s'allunyen de l'ensenyament tradicional —entenent per tradicional l'ensenyament d'obres canòniques i nacionals— però també d'alguns camins de renovació proposats en els darrers anys —si més no, en el moment en què l'autora publicava aquest estudi. En aquest sentit, explica:

El sentit de l'ensenyament de la literatura ja no pot radicar en la transmissió d'un discurs valoratiu, adreçat a la simple reproducció de valors dominants i en relació amb un corpus limitat de textos. Però tampoc no pot basar-se en l'absència d'ensenyament i la manca de selecció textual que caracteritzen les posicions que, en rebutjar el model anterior, han fet èmfasi en el caràcter gratuït del contacte amb els textos. (Camps, 1998: 92).

Aleshores Colomer exposa allò que serà l'eix fonamental del present treball, la idea sobre la qual es vertebrà la nostra proposta: «[...] el que l'escola ha d'ensenyar, més que "literatura" és a *llegir literatura*, i fa temps que la reflexió educativa va coincidir a assenyalar que *la formulació de la finalitat formativa de l'educació literària pot resumir-se en la formació del lector competent*» (Camps, 1998: 93). Així doncs, a la dècada dels noranta ja es palesa la necessitat

d'abandonar —o, si més no, matisar— la noció d'«ensenyar literatura». Perquè la literatura no s'ensenyava sinó que se sent, s'interpreta i, en definitiva, es gaudeix.

A les darreres dècades del segle XX, doncs, es produeix un retorn cap al valor epistemològic de la literatura, a la seva capacitat d'interpretar la realitat i a la construcció sociocultural de l'individu, tot amb una particularitat: el punt de partida passen a ser els alumnes (Lomas, 1996: 130). En aquesta línia, Colomer afirma:

La reivindicación del contacto entre las obras literarias y las nuevas generaciones en formación parte de la idea de que la comprensión y el placer obtenido con su lectura desarrollarán la competencia literaria de los alumnos y alumnas. La renovación didáctica producida al tomar el acceso al texto como punto de partida puede verse, en primer lugar, en las nuevas formas de lectura adoptadas por la escuela, en segundo lugar, en la introducción posterior de una nueva concepción del uso de la escritura literaria y, finalmente, en la recuperación de las formas orales de interpretación artística. (Lomas, 1996: 131)

Encara que hem fet una síntesi molt breu del paper de la literatura a l'ensenyament hem arribat, com dèiem, a l'eix sobre el qual gira el present treball. Al tombant del segle XX, comença a caducar la noció «ensenyament de la literatura» —la qual posa èmfasi en la figura del docent, que esdevé un simple transmissor de coneixement— i s'obre la porta a noves propostes que posaran el seu focus en l'alumnat. Entre aquestes noves propostes, doncs, sorgeix el que avui dia anomenam «Educació Literària».

L'educació literària suposa una nova manera d'entendre la literatura a les aules, atès que cerca assolir l'anomenada «competència literària» i els hàbits lectors. En aquest sentit, doncs, l'educació literària aposta per la projecció social⁴ dels aprenentatges per tal que el lector/alumne assoleixi determinades habilitats interpretatives i lectores, de manera que l'adolescent no només normalitzi la lectura sinó que la incorpori a la seva quotidianitat.

⁴ La projecció social a l'educació literària fa referència al fet que els alumnes assoleixin, gràcies a la lectura, eines i coneixements necessaris que els puguin servir (i extrapolar) a les seves vides personals i socials, de manera que adquireixin uns coneixements compartits i útils per a la societat.

Sobre la poesia i l'educació poètica (o «l'escola de la poesia»)

Fins ara hem parlat dels canvis que ha sofert la literatura i la seva presència a l'ensenyament, però encara no hem parlat del cas concret de la poesia. Atès que algunes idees estan força relacionades amb les nocions explicades a l'apartat anterior, aquesta secció serà tan breu com sigui possible.

L'evolució literària de què hem parlat anteriorment ha comportat, inevitablement, una evolució del gènere poètic. Tal com assegura Doménech, «amb la generalització de l'escolarització, la finalitat de l'ensenyament de la literatura —i per extensió de la poesia— també ha canviat; ja no es tracta d'aprendre a llegir i compondre versos sinó d'adquirir una educació literària i poètica» (Doménech, 2008: 25).

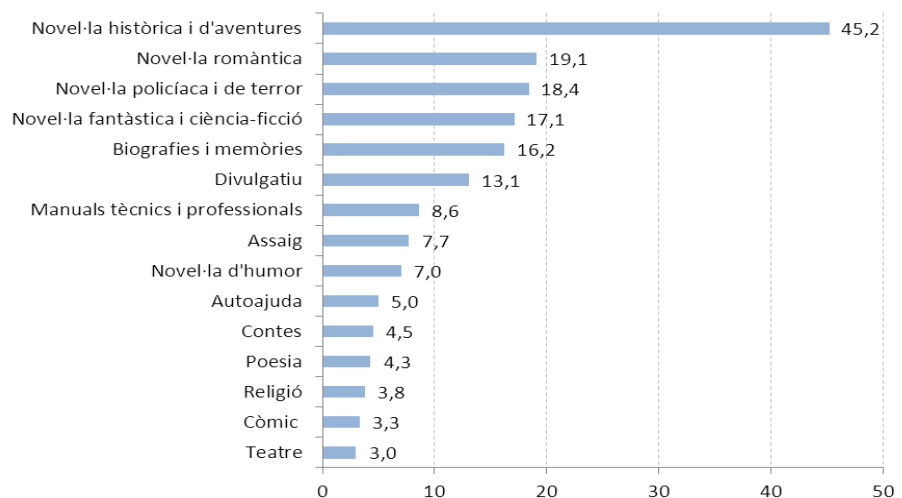
El canvi que ha sofert el paper del lector en la literatura queda reflectit també en el seu rol com a lector de poesia. Després de les lectures biografistes, historicistes i des de perspectives nacionals —les quals encara són vigents tot i que cada vegada més criticades—, arriben les teories de la recepció, les quals posen el focus d'atenció en la figura del lector. La lectura és, doncs, «l'actualització que el lector realitza del text, de forma que s'apropia d'ell, raó per la qual hi ha tantes lectures com lectors poden realitzar-les. El lector és el punt de partida —descobriments ignorats en moltes aules— la qual cosa dota l'anàlisi d'una nova perspectiva» (Doménech, 2008: 21). En aquest sentit, comença a aparèixer una idea que recuperarem més endavant però que, tanmateix, considerem essencial destacar arribats a aquest punt: no hi ha una única lectura i interpretació d'un poema; el seu significat ve donat per cada lector a partir de la connexió amb experiències i coneixements propis.

En darrer lloc, Doménech destaca l'indubtable canvi que ha suposat l'aparició de les tecnologies de la informació i la comunicació, no només pel que fa a la literatura sinó també, evidentment, pel que fa a la poesia: «La lectura ja no és únicament la d'un text escrit, sinó que es realitza amb la percepció simultània d'imatges i sons, per la qual cosa, l'ensenyament de la literatura, de la poesia, inclou necessàriament aquestes formes expressives, que dominen en les actualment anomenades TIC [...]. En molts casos, la lectura ha deixat de ser lineal i el missatge és percebut de manera global» (Doménech, 2008: 27).

Abans de parlar de la presència de la poesia a les aules, voldria mencionar breument el pes de la llengua catalana (i poesia) dins la societat actual.⁵ Un estudi recent (publicat el 2016 per la Generalitat de Catalunya) reflecteix com, en el 2015, només el 26.4% dels lectors a Catalunya té el català com a llengua de cultura habitual, enfront del 71% en castellà i el 2,6% en altres llengües (Generalitat de Catalunya, 2016: 9). Pel que fa a les Illes Balears, el Govern va publicar, l'any 2016, un estudi en el qual quedava prou clar el baix consum de cultura en llengua catalana que es dóna a les Illes: pel que fa a la lectura i al cinema, el català és una llengua de consum molt minoritària (19% per a la lectura de llibres i 1,6% pel cinema), mentre que en el cas del teatre, la llengua catalana hi té un paper més important (45%). (Govern de les Illes Balears, 2016: s.p.).

Així doncs, d'aquest 26,4% i 19% que llegeixen habitualment en català al Principat i a les Illes Balears respectivament, no sabem amb exactitud quin percentatge es dedica a llegir poesia, encara que podem intuir que és una part molt minoritària. L'any 2015 Sergi Mosteiro i Isabel López publicaven un estudi sobre la lectura a Catalunya entre el 2013 i 2014. Aquesta investigació es realitzà a partir de l'edat dels entrevistats, i es tragueren conclusions sobre els seus hàbits de lectura i els gèneres més consumits. L'estudi reflectia que la poesia era un dels gèneres més perifèrics, amb només un 4,3% de lectors. Hem de tenir en compte que aquest estudi no només es refereix al consum de llibres en català,

motiu pel qual el percentatge de lectura de poesia en llengua catalana deu ser encara menor (Mosteiro i López, 2015: 10).



⁵ Per dur a terme aquest apartat he recuperat un capítol del meu Treball de Fi de Grau, defensat a la Universitat de les Illes Balears el curs 2016-2017 i publicat l'any 2018 per l'editorial Lapislàtzuli (Campins, 2018: 24). Podeu trobar-ne la referència completa a l'apartat de Referències bibliogràfiques.

La poesia a les aules de secundària

Queda palès que la poesia és un dels gèneres més perifèrics a la nostra societat —una societat en la qual la literatura és, de per si, una activitat perifèrica. Diferents autors han tractat aquesta qüestió, sobretot pel que fa a la poesia a l'etapa de l'educació infantil i primària. En aquesta línia, Pedro C. Cerrillo assegura que:

Si la *poesía* infantil, tanto en el conjunto del sector editorial como en el propio ámbito escolar, es notablemente inferior a la narrativa, es porque para muchas personas, niños o adultos, la poesía no tiene ninguna importancia: se preguntan para qué sirve y no encuentran respuesta; para otras personas, la poesía es algo distante e inaccesible. Ninguna de las dos cosas es verdad [...] La sociedad no debe valorarla como algo inútil, pues educa la sensibilidad, desarrolla la creatividad y fomenta el espíritu crítico desde las primeras edades. (Cerrillo, 2010: 111).

L'autor, però, va més enllà i exposa la presència que hauria de tenir (i no té) la poesia a les aules, quan assegura que «la poesía debe llevarse al aula con la misma relevancia con que llevamos otros tipos de textos, porque es una posibilidad expresiva más» (Cerrillo, 2010: 111). Per a l'autor, doncs, el baix consum de poesia va lligat a una mala percepció social, a prejudicis que es fonamenten —erradament— en la poca «utilitat» del gènere poètic.

Carme Doménech, a *El gènere poètic en el marc de l'ensenyament obligatori de la llengua i la literatura catalana*, assegura que la poesia ocupa una situació gairebé marginal a l'educació secundària i critica el fet que aquesta situació semblar no preocupar gaire els docents:

L'educació poètica forma part dels dèficits de la pràctica docent que cal superar, de la mateixa manera que cal ampliar la noció generalitzada de lector com l'equivalent a un lector que es centra exclusivament en la lectura de narracions. [...] La poesia en l'aula és, en l'ensenyament secundari, un gènere minoritari, per la qual cosa constatem una general desconexió per part dels alumnes d'uns models literaris sòlids que actuen com a punts culturals de referència. Així com s'observa una manca de destreses en l'àmbit de l'expressió escrita i el professorat es manifesta preocupat, en canvi no dona importància a aspectes de llengua literària, en particular la poesia. Tot plegat, és una de les mancances en la formació del nostre alumnat si volem fer-los uns lectors competents complets. (Doménech, 2008: 28).

Altres autors, com Ricard Bonmatí, també parlen de la poca presència de la poesia entre els infants i adolescents. L'autor afirma que: «els poemaris i els poemes en general solen estar fora de l'abast dels joves: no sol haver-hi poesia a les llars, ni atractives seccions de poesia a les llibreries, ni gaires poemaris per a infants a les biblioteques ni a Internet. I a les escoles, de vegades, tampoc» (Bonmatí, 2008: 22). Així, l'autor es mostra preocupat per aquesta manca de poesia no només a les aules o entre els infants, sinó a un nivell més alt, a la societat contemporània que, tot i tenir-hi accés, no s'hi sent atreta.

En aquesta mateixa línia, G. Jean ja detectava, a finals del segle XX, el baix consum de poesia, especialment a les escoles i instituts. L'autor afirmava:

La poesía representa la eventualidad, al final de la ESO, de un comentario de texto escrito o de una explicación en el oral. Una vez pasadas estas pruebas, para la mayoría de alumnos de institutos la poesía desaparece, y a veces para siempre, de sus vidas [...] Es cierto que alguno hay, uno o dos de cada mil, que sienten la irresistible necesidad de “confiarse al papel”. Los diarios íntimos no han desaparecido en absoluto; la poesía, para aquellos, sigue siendo un refugio inigualable y secreto. Pero son una minoría y para ellos la poesía no se comparte, es sobre todo una forma de asumir la soledad adolescente. (Jean, 1996: 114).

Per a l'autor, la poesia és un escapament de la societat postindustrial, és una porta que s'obre a l'evasió i ens permet fugir d'una massificació i robotització generalitzades; és l'únic salvament de l'ésser humà, motiu pel qual ha de ser compartida. Jean assegura que la poesia és «el murmullo de los que se atreven a decir su desgarró, sus emociones íntimas, su angustia, su placer, su alegría, su sexo, sus pasiones, en voz alta; es el grito de los que no soportan ni la intolerancia ni la injusticia ni las desventuras de los desheredados y los solitarios» (Jean, 1996: 181).

G. Jean, però, no és l'únic que ha posat de manifest la necessitat de traslladar la poesia a les aules —i a la societat— pels múltiples avantatges i emocions que aquest gènere pot suscitar en els adolescents. Bonmatí, per exemple, assegura que: «un bon poema és un tresor amagat» (2008: 22) i que «cal fer dialogar la psicologia dels alumnes amb la poesia perquè aquesta aconsegueixi tocar-los la fibra sensible» (Bonmatí, 2008: 38).

Cerrillo utilitzava aquestes paraules per definir la poesia i el motiu pel qual és tan important: «la poesía es una fuente de sentimientos y de emociones, de

ideas, de sensaciones y de vivencias experimentadas antes por otras personas y que nos pueden resultar, en ocasiones, muy próximas, por haberlas vivido también nosotros, aunque nuestra visión de ellas fuera diferente hasta ese momento» (Cerrillo, 2010: 152). Així, l'autor ens deixa veure aquesta «projecció social» de què parlàvem anteriorment, la idea de compartir experiències i estils de vida amb persones que no coneixem, però amb les quals connectam a través dels versos.

Doménech, per la seva banda, destaca l'esperit creatiu i la sensibilitat que desperta —o, millor dit, hauria de despertar— la poesia entre els més joves. La seva defensa de l'educació poètica, doncs, es fonamenta en el fet que «potencia les habilitats expressives [...] La poesia és un patrimoni cultural i un conjunt de textos produït amb codis diferents de la qual cal trobar les claus culturals necessàries per poder interpretar uns referents compartits: gènere poètic, autors i títols, coneixement del món, etc». (Doménech, 2008: 30).

Finalment, i per tancar aquest apartat, per a Teresa Colomer, l'Educació Secundària Obligatòria hauria d'aconseguir apropar la literatura —i per extensió, la poesia— als alumnes, facilitant-los estratègies per tal que, després d'aquesta etapa, es consolidin com a bons lectors: «debería conseguir que los alumnos y alumnas estuvieran familiarizados con el funcionamiento de la comunicación literaria en nuestra sociedad, que hubieran experimentado la relación entre la experiencia literaria y su experiencia personal, que conocieran algunos temas y formas propios de los principales géneros, etc.» (Lomas, 1996: 140).

En definitiva, són moltes les raons per les quals hauríem de treballar amb més freqüència la poesia a l'Educació Secundària Obligatòria —o, millor dit, a totes les etapes de l'educació: infantil, primària, secundària i, fins i tot, estudis postobligatoris. Tanmateix, hem de dir que hi ha una sèrie d'obstacles que impossibiliten —o, si més no, dificulten— aquest aterratge de la poesia a les aules. Encara que són múltiples factors i que podríem dedicar un treball només a analitzar-los i a intentar d'entendre'ls tots, intentarem fer una menció —i una breu explicació— a aquells més significatius.

Obstacles per assolir l'educació poètica

El paper docent

És sabut que el docent té un paper molt important en l'ensenyament de qualsevol contingut o matèria curricular. En el cas de la poesia, ens trobam amb un obstacle força important: hi ha professors de literatura als quals no els agrada aquest gènere. Aquest fet, aparentment innocent, pot tenir —i de fet, té— unes conseqüències negatives. En aquest sentit, Andricaín afirma:

El maestro es un agente fundamental en el proceso de iniciación del niño en el conocimiento y la vivencia del lenguaje poético. Nadie como él para familiarizarlo con la belleza de la palabra, con su riqueza de asociaciones y su musicalidad, para incitar a cada alumno a que disfrute por sí mismo, como lector voluntario, de esa zona de la literatura. [...] Su labor tendrá como fin último que el estudiante acceda de forma autónoma a los territorios de la poesía y se sienta a gusto en ellos. (Andricaín, 1997: 71).

El fet que al professor li agradi la poesia esdevé cabdal per a la seva presentació dins l'aula. En molts casos, els professors —i especialment els mestres— faciliten el primer contacte de l'alumne amb el gènere poètic. La manera com es desenvolupa aquest primer contacte —la posada en escena, recitació, posada en comú de sentiments— marcarà el camí cap a la simpatia o animadversió de l'adolescent envers el gènere. En aquest sentit, Bonmatí afirma que el mestre «ha de posar molta il·lusió, molta part d'ell mateix [...]. Només si els alumnes vibren amb la sensibilitat que hi aporta el mestre, només si s'hi meravellen conjuntament, acabaran d'entrar en uns textos poètics d'entrada difícils, però que després viuran com a imprescindibles» (Bonmatí, 2008: 41).

Carme Doménech posa èmfasi en el rol d'orientador que ha d'adquirir un professor a l'hora de treballar la poesia, seguint les noves propostes pedagògiques pel que fa a la figura docent:

El professional de la docència ha de saber prendre decisions i protagonitzar els processos d'ensenyament [...]. Cal adquirir les capacitats necessàries per orientar (Tedesco, 1998) l'autoaprenentatge d'un alumnat divers, amb desiguals dotacions naturals, socials i/o culturals, amb una disparitat d'interessos, d'estils d'aprenentatge i de motivacions [...]. La motivació, els aspectes afectius i relacionals, són factors destacats que activen el procés de construcció de significats i capacita l'alumne a atribuir un sentit a les activitats d'aprenentatge. En altres paraules, nosaltres només guiem el procés de construcció del coneixement de cada alumne, que és l'agent actiu del propi procés quan el fem participar en activitats que li permeten construir-ne significats. (Doménech, 2008: 34).

En una línia semblant se situa Ricard Bonmatí que, a més de destacar la tasca de guiatge del docent, assegura que també ha d'intervenir activament per destriar entre les múltiples possibilitats per introduir el gènere poètic a partir dels interessos de cada alumne: «Enmig de la immensa allau de propostes lúdiques i acadèmiques que els infants reben constantment continua sent més necessari que mai el paper del mestre com a introductor i motivador de poesia» (Bonmatí, 2008: 22). I afegeix: «Els infants no poden crear bona poesia si no han establert un diàleg profund amb molta poesia bona, si no se l'han apropiada, si no s'hi han emocionat. I aquí el mestre hi té un paper crucial» (Bonmatí, 2008: 23).

Aleshores, Bonmatí apunta que la tasca del mestre esdevé doble: d'una banda, ha de ser capaç de crear alumnes curiosos, interessats pel món, mentre que, d'altra banda, ha de fer *lectors*, *tafaners*, interessats per les persones. I és que per a l'autor, la literatura —o, millor dit, la poesia— beu d'aquestes dues circumstàncies: el que ell anomena «coneixement del món» i «coneixement dels altres i d'un mateix». Perquè, tal com assegura Bonmatí, «és la pràctica de la literatura allò que t'ajuda a aprofundir més aquests valors [...]. I és que el text literari et sotmet a un diàleg perquè comparis coses que li han passat a un altre amb les que et passen a tu» (Bonmatí, 2008: 23).

A més, Bonmatí parteix de la idea que la finalitat o intenció última de tot mestre ha de ser «aconseguir que els seus alumnes visquin immersos en un jardí de poemes de manera plenament natural, i que arribin a adquirir l'hàbit de llegir-ne, de desxifrar-ne, de memoritzar-ne, de recitar-ne i d'escriure'n amb fluïdesa i profunditat» (Bonmatí, 2008: 37).

Glòria Bordons, a *Poesia contemporània, tecnologies i educació* —un seminari celebrat a la Facultat de Formació del Professorat de la Universitat de Barcelona— recull les aportacions més significatives de distints experts que han tractat el tema de la poesia, ja sigui amb relació a la societat, a les aules o la situació de la poesia arreu del món. Francesc Codina i Valls, doctor en filologia catalana i professor a la Universitat de Vic, participà en aquesta ponència i feu referència, precisament, al paper docent en el marc de l'ensenyament de la poesia, i assegurà:

La poesia no suscita entre els ensenyants gaire entusiasmes, per bé que no ho puguem afirmar amb rotunditat [...]. Fa alguns anys el grup de recerca Poció (poesia i

educació) coordinat per Glòria Bordons, va realitzar una exhaustiva enquesta sobre el tractament de la poesia en 280 centres de secundària de la ciutat de Barcelona. Lamentablement, només va obtenir un 10% de retorn. Els resultats constataren una presència força precària de la poesia a l'aula, fins i tot dins l'àrea de llengua i literatura. (Bordons, 2010: 25).

L'expert, però, anà més enllà del gènere poètic i parlà de la (preocupant) situació de la literatura en l'educació secundària. Per fer-ho, recuperà el *Dictamen sobre la situació de la literatura catalana a l'ensenyament secundari*, de Jaume Aulet i Pere Martí i Bertran (2007), estudi que deixà palesa la marginació de la literatura a les assignatures de Llengua i literatura catalana a l'Ensenyament Secundari Obligatori. Segons l'autor, aquesta circumstància es deu, fonamentalment, a dues causes: als criteris dels autors dels llibres de text més utilitzats —que prioritzen els textos considerats funcionals front als literaris— i, en segon lloc, a la pràctica de molts de professors a les aules —els quals prioritzen el treball estrictament lingüístic (Bordons, 2010: 26).

Altres dificultats

Cerrillo, a *Poesía y educación poética*, detecta una dificultat important a l'hora d'ensenyar poesia: assegura que els alumnes no entenen —o, millor dit, «diuen» que no entenen— els poemes. Per a l'autor, aquesta circumstància es deu al fet que «la poesía parece marcada en nuestros días como un género especialmente difícil o solo para entendidos» (Cerrillo, 2010: 116). Aquesta percepció, com veim, està directament relacionada amb el (poc) paper que té el gènere poètic a la nostra societat actual. En aquest sentit, l'autor parla fins i tot de «rechazo previo, de origen social o cultural» (Cerrillo, 2010: 17).

Carme Doménech, per la seva part, detecta el que ella anomena «problemes per a la pràctica educativa», els quals es resumiran a continuació.

El primer obstacle a què apunta l'autora fa referència a la baixa presència del gènere poètic en els continguts curriculars de l'Educació Secundària Obligatòria, atès que «el tractament tradicional que rep la poesia en el currículum i en la pràctica docent no afavoreix l'educació poètica» (Doménech, 2008: 84).

En segon lloc, l'autora hi situa el paper del docent. Doménech assegura que «la programació d'activitats variades del gènere poètic depenen de la formació literària i del gust personal dels docents» i, enllaçant-ho amb el tercer obstacle per a la pràctica educativa, explica: «els docents es manifesten poc preocupats per superar els dèficits pedagògics en el camp de la poesia» (Doménech, 2008: 84). Així doncs, l'autora considera que bona part de les dificultats per assolir l'educació poètica cal trobar-les en la figura dels docents perquè, d'una banda, el fet que es treballi la poesia a les aules depèn directament dels gusts dels professors i, d'altra banda, perquè es manifesten despreocupats per les mancances pedagògiques pel que fa a aquest gènere.

En darrer lloc, Doménech parla de l'escassa vinculació de la poesia amb els interessos dels alumnes. En aquest sentit, l'autora explica: «La competència poètica de l'alumne de secundària pot millorar-se des d'instàncies socials que li són properes: interessos, hàbits, materials, funcions, espais, etc.» (Doménech, 2008: 85). Amb aquesta afirmació, doncs, l'autora comença a apuntar allò que seran les «claus» o els factors a tenir en compte a l'hora d'introduir adequadament —és a dir, d'una manera engrescadora— la poesia a les aules. Aquesta qüestió, però, la recuperarem amb més detall al següent apartat.

Caminem cap a l'educació poètica: claus per superar els obstacles

Finalment, per tancar ja aquest primer apartat i poder passar a la proposta de recursos didàctics, parlarem de les «claus» o estratègies que ens convé tenir en compte per tal de fer de la poesia una activitat engrescadora.

Primer de tot, en una línia més general, Colomer parla dels aspectes que cal tenir en compte si volem posar en marxa una bona educació literària. L'autora posa el focus en la motivació, la comprensió/interpretació i la valoració personal:

Motivació, comprensió-interpretació del text i valoració personal han de ser tres elements constants en el recorregut d'una educació literària que es proposa, d'una banda, diversificar progressivament el tipus de textos que els alumnes són capaços de fruit, des dels més propers a la seva experiència i cultura a altres cada vegada més allunyats, i, de l'altra, ampliar les estratègies interpretatives i de cooperació textual que els alumnes posseeixen, per tal que puguin fruit de diferents maneres, per exemple, des d'una lectura identificativa o argumental fins a una altra distanciada o d'apreciació estètica. (Camps, 1998: 96).

Pel que fa, ara sí, al cas concret de la poesia, Francesc Codina i Valls respon a la pregunta formulada al seminari sobre Formació del Professorat: *Podem canviar les actituds de mestres i professors cap a la poesia?* L'autor es mostra positiu i esperançat, i afirma que sí que és possible canviar aquestes actituds si s'incideix en dos nivells: l'ideològic i instrumental. Assegura: «Sobretot, es tracta de combatre i desfer falses equivalències: la poesia no és només retòrica; la riquesa expressiva no és sinònim de dificultat ni d'inaccessibilitat, la poesia no és buidor artificial, etc.» (Bordons, 2010: 31).

Aleshores, Codina ens ofereix algunes claus que ens serviran per canviar actituds no només dels docents sinó també dels alumnes, com a principals receptors de la poesia. Explica:

Cal portar recursos que facin la poesia més accessible, que donin a conèixer formes de treballar-la innovadores i motivadores. L'aplicació de les noves tecnologies, que permeten una recepció audiovisual dels textos poètics, més enriquidora que la simple lectura sobre paper o pantalla, el disseny de rutes literàries, temàtiques o d'autor, són nous recursos que caldria explorar a fons. Particularment, també penso que seria d'especial interès elaborar un gran corpus de poesia catalana contemporània que estigués a disposició dels ensenyants, amb indicacions del nivell adequat per treballar cada text, informacions sobre el context i l'autor, models d'activitat, etcètera. (Bordons, 2010: 32).

A *Apuntes para una renovación de la enseñanza de la poesía*, Bordons i altres especialistes parlen de línies renovadores en l'ensenyament de la poesia. Per al seu desenvolupament, els experts vertebraren la seva proposta en dos eixos principals: la diversitat i la llibertat. Pel que fa a la diversitat, se'ns plantegen els següents apartats:

En primer lloc, ens cal plantejar diversos objectius: d'una banda, els objectius culturals —atès que la poesia ens endinsa en l'estudi de la història de la literatura, de la civilització i de temes universals— i, d'altra banda, els objectius lingüístics —recordem que la poesia ens serveix per treballar el lèxic i la semàntica, entre altres aspectes (Bordons, 2003: s.p.).

En segon lloc, ens cal disposar de diverses opcions (material) pel que fa a la selecció de textos. En aquest sentit, la millor manera de tractar la poesia és a partir d'un ampli ventall de poemes, amb temàtiques, estils, formes, autors i corrents diferents.

En tercer lloc, Bordons parla de «diversitat en la manera de presentar els textos»; és a dir, explorar les infinites possibilitats per traslladar la poesia a les aules: llibres, fotocòpies, internet, música, poesia cantada, vídeos, murals, etc.

En quart lloc, ens trobam amb la diversitat pel que fa a les activitats: l'autora defensa que una manera d'evitar que els alumnes s'avorreixin és plantejar activitats diferents. Així, l'autora proposa múltiples maneres de treballar amb la poesia: lectura, memorització, comentari de text, manipulació de textos, transformació de gèneres, figures retòriques, composició, jugar amb el canal de percepció, jugar amb el grau de formalitat, etc.

En cinquè i darrer lloc —pel que fa a la diversitat—, Bordons parla de «diversitat dels espais». Així, l'autora exposa la necessitat de diversificar els espais: l'aula és el lloc on es desenvolupen gairebé totes les activitats escolars, però és hora d'ampliar les possibilitats i aprofitar els espais no només dins el mateix centre —biblioteca, pati, sala d'actes...— sinó també fora del centre —assistència a recitals de poesia, tertúlies, etc.

Pel que fa a la llibertat, els ítems exposats són els següents:

En primer lloc, Bordons parla de la llibertat d'elecció. És hora de plantejar activitats en les quals els alumnes puguin decidir o triar el poema que més els agradi perquè, si aconseguim vincular la poesia als seus interessos i gusts personals, el resultat serà molt més satisfactori:

Si queremos que el trabajo con la lengua y la poesía resulte motivador, presentemos a menudo varias alternativas para las actividades de clase entre las cuales cada alumno pueda escoger de acuerdo con sus preferencias o su grado de implicación. Si un alumno no se siente de entrada muy atraído por el trabajo con la poesía, una actividad que requiera un esfuerzo mental considerable será contraproducente para su actitud. (Bordons, 2003: s.p.).

En segon lloc, ens trobam amb la llibertat d'interpretació. Aquesta qüestió ja s'ha mencionat algunes pàgines enrere però, en qualsevol cas, es considera necessari desenvolupar-la amb més detall. Un dels principals avantatges de la poesia és, precisament, la seva subjectivitat i personalitat: el significat d'un poema és donat a partir de les experiències i emocions pròpies. Parlar d'entendre «correctament» un poema és, si més no, perillós: només hi ha una interpretació

possible? Un poema ha de suscitar el mateix en totes les persones? La resposta és evident: no. Deixem que els alumnes interpretin, imaginin i inventin:

Se ha dicho que uno de los grandes valores de la poesía es, precisamente, la actitud activa que toma el lector en su interpretación, la multiplicidad de recepciones que permite, pero aunque esto parece asumido en el nivel teórico, en la práctica del aula, muchos profesores siguen imponiendo una lectura unívoca que corta la participación activa del alumnado y les inculca que la poesía es algo que nunca van a entender “correctamente”. (Bordons, 2003: s.p.).

En darrer lloc, i per tancar aquest apartat, Glòria Bordons parla de la llibertat de crear, la qual es troba en el nucli de les noves propostes metodològiques dins de l'educació literària. És fonamental que els alumnes adoptin un paper més actiu en el procés d'aprenentatge i, aquest fet, esdevé especialment important en el cas de la poesia. Emperò, no hem d'oblidar que l'escriptura poètica ha de ser un procés i que, encap cas, hem d'exigir als alumnes una creació quan encara no estan gaire familiaritzats amb la poesia, atès que podríem provocar un rebuig cap al gènere. Bordons explica:

Si la creatividad es, por ella misma, un hecho motivador, usémosla mucho más en la enseñanza de la poesía. No nos limitemos a presentar a los creadores reconocidos y permitamos que los alumnos se reconozcan, ellos también, creadores. Sin caer, sin embargo, en una actividad que la mayoría de alumnos deploran: ponerles delante de la hoja en blanco y pedirles que escriban un poema. Son muy pocos los que lo conseguirán con éxito. Busquemos, al contrario, elementos que les faciliten la tarea. La utilización de los talleres de escritura creativa constituye, sin duda, un punto de partida para propuestas más motivadoras y que impliquen al alumnado. (Bordons, 2003: s.p.).

Víctor Sunyol, a *Màquines per a escriure. Recursos per a l'animació a la creativitat escrita*, ofereix un ventall ampli d'activitats i propostes per treballar la creació. Encara que ara no parlarem d'aquestes propostes, voldria mencionar una afirmació de l'autor pel que fa, precisament, a aquestes claus o estratègies generals per treballar la poesia a les aules. Per a Sunyol, la importància de treballar la poesia no rau en el simple fet de ser capaços de detectar recursos propis del llenguatge poètic sinó entendre que la poesia és quelcom més:

És important realitzar un tipus d'exercicis que facin familiaritzar amb els mecanismes del llenguatge poètic, tant formalment com de concepte. Però és tan important com això arribar a tenir una consciència crítica que no deixi confondre amb un poema una imatge ben trobada, un sonet formalment perfecte o l'explicació d'un sentiment molt sentit. Valorar en la seva justa mesura els textos, saber reconèixer-hi els elements, el sentit i la profunditat, i entendre que la poesia és més que “paraules boniques” o “coses que sonen

bé” o “amb molt sentiment” [...] són qüestions alienes a aquests exercicis, però que cal tenir presents. (Sunyol, 1992: 142).

Glòria Bordons, a *Aprendre amb Joan Brossa*, fa una proposta didàctica per treballar a classe la poesia de Joan Brossa, de manera que s’hi plantegen activitats d’interpretació, de reflexió, de discussió, d’aplicació cultural i de creació [...] (Bordons, 2003: 14). Encara que és un treball molt interessant i útil, no ens interessa tant parlar de les activitats proposades sinó de les consideracions a tenir en compte per aplicar correctament aquests recursos a l’ESO.

L’autora assegura que la clau és aconseguir crear interès en l’alumnat, i explica: «al costat de la motivació, ha d’agafar el mateix pes la reflexió. L’alumnat ha de ser conscient del que crea, com ho fa i per què ho fa» (Bordons, 2003: 184). Així doncs, motivació i reflexió haurien de ser l’eix central sobre el qual vertebrar qualsevol proposta pràctica.

D’altra banda, Bordons parla de la creació a partir de l’observació. En aquest sentit, explica que és fonamental «mostrar als alumnes treballs fets per altres promocions, a fi que vegin que no hi ha impossibles i que, si els seus companys van aconseguir de fer autèntiques obres d’art, ells no poden ser menys» (Bordons, 2003: 184). Així doncs, l’autora assegura que el fet de veure resultats o productes finals d’altres alumnes és una bona manera de motivar els alumnes i d’engrescar-los en el projecte. A banda d’això, Bordons també destaca la importància d’una bona planificació i formulació de les activitats creatives:

Les fases del procés han d’estar ben planificades i han de ser conegudes per l’alumnat abans de començar. La intuïció és vàlida però hem de fer entendre que si se segueix el procés adequat i sobretot si es formulen les preguntes adequades, les respostes es troben més ràpidament. Per això és molt útil de seguir el procés col·lectivament, abans d’acabar-se a la creació individual. (Bordons, 2003: 184).

Com veim, la tasca del professor és fonamental fins i tot quan sembla no ser-ho: encara que l’alumne esdevengui creador —i, per tant, adopti un paper creatiu en el procés d’aprenentatge—, la tasca del professor no desapareix, sinó que es camufla: ha de guiar aquests processos, corregir les possibles desviacions i reconduir-les. Tot, però, des d’una perspectiva que per a l’alumne no sembli amenaçadora o que pugui desmotivar-lo.

Recursos didàctics per gaudir de la poesia a les aules

A continuació parlarem, ara sí, de les propostes pràctiques sobre la poesia.

Poesia, lectura i oralitat

Sens dubte, la lectura és una de les primeres paraules que se'ns apareix quan parlem de literatura i, en el nostre cas, de poesia. Per aquest motiu, doncs, s'ha considerat fonamental iniciar les propostes pràctiques amb aquest apartat. En l'actualitat hi ha múltiples canals pels quals accedim a aquest gènere, però la lectura n'és, encara, el principal. Així doncs, vegem algunes propostes per enfocar la lectura poètica d'una manera engrescadora i atractiva per a l'alumnat.

Consells per a una adequada lectura de poemes a les aules

Llegir és una activitat complexa que requereix posar en marxa diversos mecanismes: concentració, capacitat per connectar noves informacions amb aquelles ja emmagatzemades i, a més, posar en marxa l'esperit crític. En poesia, l'acte de llegir es complica per diversos factors, com l'elevat nombre de recursos estilístics o la connotació del llenguatge. Per això, els professors hem de ser capaços d'enfocar la lectura poètica amb paciència: hem de guiar l'alumnat en aquest procés complex i ensenyar-los les diferents passes a seguir.

A més, i com a element important, els professors hem d'abandonar dues falses idees que, malauradament, tenim molt arrelades: 1), el fet que els poemes tenen una única interpretació i, 2), el fet que als alumnes han d'agradar-los tots els poemes que llegim. Pel que fa al primer equívoc, ja l'hem vist anteriorment: els poemes ofereixen tantes interpretacions com lectors tenen. Per tant, deixem de condemnar directament les metàfrasis que en fan simplement perquè nosaltres considerem que no són correctes. Per què, en poesia, què ho és?

Pel que fa a la segona equivocació, és una qüestió que no només afecta la poesia sinó a qualsevol obra literària: és normal que hi hagi alumnes als quals no els agradin els poemes llegits. Ara bé, hem d'aconseguir que els alumnes adoptin un esperit crític i puguin justificar, amb arguments, el motiu pel qual no els ha agradat aquella lectura. Només així crearem autèntics lectors de poesia.

Dit això, passem a parlar de dos factors que esdevenen fonamentals si volem treballar amb èxit la lectura de poemes a les aules: l'ambientació i el debat.

Si sempre llegim un poema tancats a l'aula, ens estam perdent una part molt important de la poesia: l'entorn. És per això que ens cal cercar i aprofitar nous espais, no només del centre sinó també fora d'aquest. Podem fer lectures al pati, a la sala d'actes, a la biblioteca o al gimnàs. També, però, podem fer sortides del centre que en milloraran l'experiència: assistir a recitals, fer rutes literàries, recitar en un parc o en una excursió a la muntanya, etc.

Ara bé, encara que sigui força interessant treballar la lectura en espais que surtin de la rutina, també es pot treballar d'una manera engrescadora dins les aules. Per fer-ho, només ens cal ambientar una mica aquest espai: decorar les parets, apagar els llums i tancar les persianes si treballam un poema sobre la nit o la foscor, posar música de fons mentre es reciten alguns poemes, etc.

Més enllà de l'ambientació, cal recordar que «llegir un poema» no vol dir detectar-ne el tema principal i alguna figura retòrica. Llegir un poema vol dir emocionar-se, enfadar-se, riure o plorar, sentir que alguna cosa dintre teu ha canviat gràcies a aquells versos. Llegir poesia, per tant, vol dir compartir experiències, debatre emocions i pensaments, obrir la nostra ment i enriquir-nos amb les aportacions dels altres lectors. Per aquest motiu, doncs, és fonamental que l'aula esdevengui un espai de debat, on es respectin les opinions i impressions de tothom. Només així es podrà dur a terme una lectura amb èxit.

Finalment, i per tancar aquest darrer apartat de suggeriments, farem referència al tipus de lectura. Es pot llegir individualment, per parelles, en petits grups o bé en gran grup. El més recomanable és, però, anar alternant aquestes metodologies per tal que «llegir poesia» no signifiqui sempre fer el mateix.

Activitats pràctiques per a la lectura poètica

1. Una lectura setmanal

Una bona manera de crear un espai propi per a la poesia durant tot el curs és, per exemple, dedicar els darrers 10 minuts de la darrera classe de la setmana a llegir un poema. Aquesta lectura pot ser realitzada pel docent, encara que és preferible que siguin els mateixos alumnes els encarregats de cercar i recitar el poema. En qualsevol cas, la finalitat és acostar la poesia als alumnes i que deixin

de veure-la com un gènere esporàdic que, de tant en tant, s'explica o es treballa —de manera teòrica— a les aules.

2. Llegim poemes a l'atzar

En aquest cas, es tracta de dedicar una sessió a la lectura de poemes. El professor ha de portar poemes impresos i els ha de llençar a l'aire. Els alumnes, del terra, n'han d'agafar un i assajar-ne la lectura durant uns 5 o 10 minuts. Després, s'inicia la lectura dels poemes i es dediquen uns minuts a parlar-ne: «Què vos suggereix? Vos ha fet sentir alegres o tristos?», etc. També es pot votar qui n'ha fet una millor lectura, quin poema els ha agradat més, etc. És important enfocar aquesta mena d'activitats sempre en positiu i mai en negatiu (per exemple, sempre destacar els que ho han fet millor però mai aquells que no ho han fet tan bé).

3. Llegim poemes sobre l'actualitat (treballam valors!)

En aquest cas, es tracta d'introduir a les aules determinats temes o conflictes socials (actuals) mitjançant la poesia. Ser professor no és ensenyar només una determinada matèria, sinó ensenyar valors i, en definitiva, ser capaços d'educar. Sens dubte, la poesia és una de les millors eines per dur-ho a terme. [Podeu trobar-ne alguns exemples a l'Annex A1].

4. Onades poètiques

Es tracta d'una activitat que realitzarem en el MFP i requereix la intervenció de tots els alumnes. Es reparteixen, de manera aleatòria, diversos poemes. Els alumnes tenen uns minuts per llegir-los i triar-ne els versos que més els han agradat. Aleshores, es tracta de crear dos cercles (un dins l'altre): els alumnes que se situen al cercle interior s'asseuen a terra i tanquen els ulls. Els alumnes que fan el cercle exterior (i, doncs, envolten els companys) han d'anar caminant i murmurant a l'oïda fragments dels seus versos, sense acabar de dir-los complets, com si fossin onades i que van i vénen. Després d'alguns minuts, cal comentar com s'han sentit els alumnes asseguts (si s'han relaxat, si estaven inquietos...). Després, els alumnes de l'exterior passen a asseure's a l'interior i aquells que fins ara han escoltat esdevendran els recitadors.

Poesia i creació

Sens dubte, una de les millors maneres d'endinsar-nos en el món de la poesia és deixar d'observar-la per passar a tocar-la amb les mans, passar de llegir a crear. Escriure poesia és una tasca complexa si no ho hem fet mai, de manera que cal entendre-ho com un procés; partir d'activitats més senzilles i guiades per anar, progressivament, amollant els alumnes. Es proposen a continuació una sèrie d'activitats que ens serviran per facilitar l'acte de la creació, mitjançant instruccions o mecanismes que permetran guiar l'alumnat:

1. Escriitura a partir d'instruccions

Aquesta activitat és idònia per introduir la poesia a les aules i facilitar el primer contacte entre l'alumnat i la creació. Es tracta de preparar senzilles instruccions vers a vers per guiar els alumnes. Poden ser sobre fets, sentiments o bé instruccions que abracin àmbits de la llengua que hagin estat estudiats durant tot el curs (ortografia, lèxic, sintaxi...). [Activitat preparada: 50 instruccions per escriure un poema repassant continguts de català. Vegeu Annex B1]

També, però, podem enfocar aquesta activitat a continguts més concrets i no de tot el curs, com per exemple els verbs. [Activitat preparada: 25 instruccions per crear un poema vers a vers amb instruccions sobre el verb. Vegeu Annex B2]. Aquesta activitat la vaig dur a terme durant les meves pràctiques i funcionà molt bé. [Podeu veure'n el resultat a l'Annex B3].

2. Escriitura mitjançant l'adaptació d'un poema

Una altra manera de facilitar la creació poètica i la inspiració és partir de poemes ja existents i canviar-ne determinats aspectes. Les possibilitats són nombroses:

a) Seguint la mateixa estructura sintàctica.

Es tracta de canviar les paraules però mantenir-ne l'ordre i les categories gramaticals que hi apareixen. [Per trobar-ne un exemple i entendre millor la proposta, vegeu Annex B4].

[Activitat preparada: 5 poemes breus per a la reescriptura. Vegeu Annex B5]

b) Canviant-ne determinades categories gramaticals.

Es tracta de seleccionar una categoria gramatical i substituir tots els mots d'aquella categoria que apareixen en un poema. (per exemple, si triam el substantiu, canviarem tots els noms que hi hagi per altres d'inventats). [Per observar-ne un exemple i entendre millor la proposta, vegeu Annex B6].

[Activitat preparada: 3 poemes per a la substitució de la categoria gramatical. Vegeu Annex B7].

3. Escriitura a partir d'una anècdota

Aquesta activitat consisteix a escriure un poema partint d'alguna anècdota o situació graciosa que ens hagi succeït. No només serveix d'excusa per a la creació sinó que, si després els llegim tots en veu alta, ens servirà per riure. [Per observar-ne un exemple i entendre millor la proposta, vegeu Annex B8].

4. Escriitura col·lectiva

Una altra manera d'elaborar poemes és fer-ho de manera conjunta, aprofitant les petites aportacions de cada alumne. El fet de sentir que tots han col·laborat en l'elaboració d'un producte final que després pot penjar-se a l'aula, afavoreix la motivació i l'interès per a la seva creació. Tenim diferents possibilitats:

a) *Cadàver exquisit*

Es tracta de fer una elaboració col·lectiva (ja sigui de textos, dibuixos, música...) de manera imprevisible. Un alumne inicia el poema escrivint el primer vers i, a la línia següent, repeteix la darrera paraula del vers escrit. Aleshores doblega el paper i el passa al seu company, el qual només veu la darrera paraula del vers anterior i, a partir d'aquesta, escriu el seu propi vers. La metodologia es repeteix fins que tots els alumnes han escrit el seu vers. Una vegada tothom hi ha participat, el resultat es posa en comú. [Per consultar un exemple i entendre millor la proposta, vegeu Annex B9]

b) Poema col·lectiu mitjançant instruccions

En el primer apartat d'aquesta secció hem parlat d'escriure poemes mitjançant instruccions. Així doncs, una manera d'elaborar un poema col·lectiu és a partir d'aquesta activitat. Posem per cas que a una aula tenim 20 alumnes, aleshores haurem d'elaborar 20 instruccions (1 vers per alumne). Una vegada tots els alumnes han escrit els seus versos, en farem un muntatge aleatori. Per exemple, el número 1 de la llista ens haurà de dir el seu primer vers i nosaltres l'escriurem a la pissarra, el número 2 ens haurà de dir el seu segon vers, el tercer el seu tercer, el quart el seu quart vers, etc., i així successivament fins que tinguem un poema de 20 versos elaborat amb les aportacions de cada alumne.

c) Poema col·lectiu a partir d'una paraula i whatsapp

Aquesta activitat està pensada per dur-se a terme mitjançant l'aplicació whatsapp, encara que es poden cercar altres alternatives.

Primer de tot, cada alumne ha d'escriure en un paper una paraula. Després, tots els papers es barrejaran, cada alumne aleatòriament n'extraurà un i, a partir de la paraula que li ha tocat, escriurà el seu vers. Una vegada l'hagin escrit, trauran els mòbils i l'enviaran al grup de whatsapp de classe (si algú no té whatsapp, un company pot enviar el seu vers). El resultat, doncs, serà un poema completament atzarós. Es podria fer alguna captura de pantalla i imprimir-la (o transcriure'n els versos) per decorar l'aula.

[Per llegir un poema col·lectiu realitzat pels alumnes del MFP del curs 2017-2018 mitjançant aquesta tècnica vegeu Annex B10].

5. Escriptura en petits grups: tècnica 1, 2, 4.

Aquesta activitat també consisteix a crear poemes en grup, però en aquest cas mitjançant la tècnica 1,2,4. Cada alumne, de manera individual, ha d'escriure una estrofa. Després, per parelles, han de crear una altra estrofa. Quan ja l'han acabada, han d'ajuntar-se en grups de 4 persones i crear una darrera estrofa. Un cop realitzada l'activitat, cada alumne hauria de tenir tres estrofes que configurarien el seu poema.

Encara que aquesta activitat ja es podria donar per acabada, també podria fer-se una composició única unint les diferents estrofes dels diversos grups de classe. Cada grup de 4 podria triar la seva millor estrofa i apuntar-la a la pissarra i, mitjançant votacions, decidir en quin ordre unir-les per tenir un poema final.

6. Escriptura dels plaers i desplaers

Aquesta proposta fou presentada per Víctor Sunyol a *Màquines per a escriure*. Consisteix a facilitar la inspiració dels alumnes mitjançant l'escriptura d'un poema sobre el que més els agrada fer o veure (plaers) o bé sobre les coses que més els disgusten (desplaers). [Per llegir-ne alguns exemples, vegeu Annex B11].

7. Escriptura a partir d'un títol oferit (inventam una història!)

Aquesta activitat ha estat recuperada d'un blog del CEIP Galicia.⁶ El professor ofereix als alumnes diversos títols i cadascú ha de triar el que més li cridi l'atenció. A partir d'aquest, ha d'escriure un poema que el justifiqui o l'expliqui. Convé proposar títols absurds per tal que els resultats siguin completament imprevisibles i divertits: «El pa que no volia ser torrat», «El nin que estimava la granota» o «L'ocell que pus mai volgué volar» o «El calendari que no tenia dies escrits». [Per observar-ne un exemple, vegeu Annex B12].

8. Reescriptura amb el diccionari

A partir d'un poema original, assenyalarem una o dues paraules per vers (substantius o verbs) i en cercarem les definicions al diccionari. Aleshores, substituïrem la paraula assenyalada per la 3a paraula de la definició del diccionari. [Per observar-ne un exemple, vegeu Annex B13]

9. Escriptura a partir d'un joc de rol: «qui som?»

Aquesta activitat consisteix a posar-se en la pell d'un personatge famós o d'objectes i elaborar poemes amb pistes sobre qui som. Primer de tot, hem de decidir si jugarem a ser objectes, personatges famosos o ambdues coses. Una

⁶ L'enllaç i la referència completa podeu trobar-los a l'apartat de Referències Bibliogràfiques.

vegada establert, tothom ha d'escriure en un paper el nom d'un personatge o objecte, el professor revisa que les propostes siguin adequades, es barregen i cada alumne n'extreu un paper. A partir del que li ha tocat, ha d'escriure el seu poema sense dir qui és però donant pistes per tal que després es pugui jugar a endevinar «qui som». [Per observar-ne dos exemples, vegeu Annex B14]

10. Cal·ligrames o poesia visual

En aquest cas, es tracta d'enllaçar la creació poètica amb altres arts, com el dibuix. A l'hora de treballar amb cal·ligrames o poesia visual és fonamental que els alumnes n'hagin vist exemples diversos, des de cal·ligrames senzills als més complexos, i que ells puguin establir el nivell de dificultat que considerin adaptant-se a les seves capacitats. [Poemes exemple: Annex B15].

11. Escriitura d'un poema a partir d'un altre gènere literari

Aquesta proposta ens servirà per treballar els gèneres literaris. Es tracta de convertir un text narratiu o teatral en un poema. Es pot realitzar de manera individual, encara que és recomanable fer-ho per parelles o en petits grups. [Per observar-ne un exemple, vegeu Annex B16]

12. Escriitura a partir de la quotidianitat

Finalment, i per tancar les propostes referides a l'apartat de poesia i creació, ens trobam amb una activitat que consisteix a fer poesia a partir de qualsevol fet insignificant o accions que duim a terme cada dia de la nostra vida. Accions com pentinar-se, preparar un cafè, agafar el tren, caminar cap a l'institut, jugar un partit de futbol, anar al cinema... Les opcions, com veim, són gairebé infinites.

Poesia i jocs

No hem d'oblidar que, moltes vegades, l'aprenentatge és diversió —o, si més no, hauria de ser-ho. Tant la llengua com la literatura ens ofereixen il·limitades possibilitats per jugar i motivar els alumnes amb concursos o jocs que trenquin la dinàmica de les classes i la poesia, evidentment, no n'és una excepció. Per aquest motiu, es proposen a continuació una sèrie d'activitats/jocs que ens serviran per engrescar l'alumnat en el món dels versos:

1. Descobreix l'infiltrat

Aquest joc, com la majoria de què parlarem, pot aplicar-se tant de manera individual com per grups. Es tracta que el professor canviï algun element d'un poema i que els alumnes hagin d'endevinar què ha estat modificat. Ho podem fer de diverses maneres:

a) *Descobreix el mot infiltrat*

Com el seu nom indica, consisteix a seleccionar, per part del professor, una paraula d'un poema i canviar-la per una altra. Es podrien establir a classe 5 o 6 grups d'alumnes —depenent del nombre d'estudiants—, projectar el poema i que tinguin alguns minuts per respondre. Guanya el grup que ha descobert més mots infiltrats. [Per observar-ne un exemple, vegeu Annex C1].

[Activitat preparada: 3 poemes amb un mot infiltrat. Vegeu Annex C2]

b) *Descobreix el vers infiltrat*

Aquesta metodologia és idèntica a l'anterior però en lloc de canviar un mot del poema en canviarem tot un vers. [Exemple vers infiltrat: vegeu Annex C3]

[Activitat preparada: 3 poemes amb vers infiltrat. Vegeu Annex C4]

c) *Descobreix l'estrofa infiltrada*

En aquest cas, es tracta de substituir una estrofa sencera per una altra —pot ser inventada pel professor o agafada d'un altre poema. [Exemple poema: vegeu Annex C5]

[Activitat preparada: 3 poemes amb estrofa infiltrada. Vegeu annex C6]

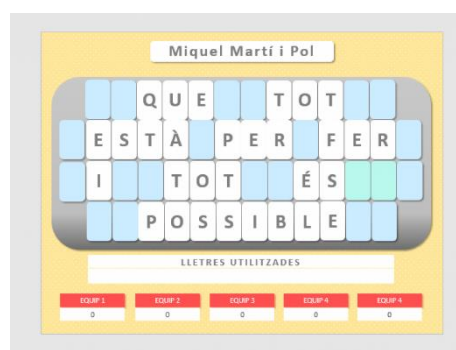
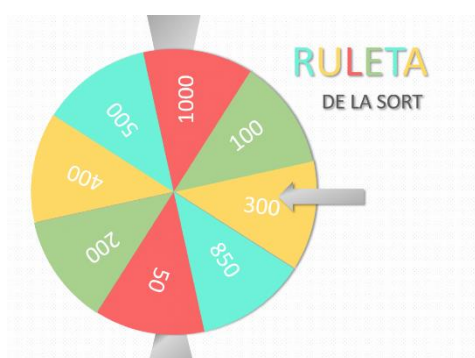
2. Reordena el poema.

Aquesta activitat també es pot fer de manera individual o per grups, encara que és recomanable fer-ho mínim per parelles. Es tracta de projectar un poema desordenat i que els alumnes hagin de reconstruir-lo. Guanya l'equip o parella que l'ha aconseguit reordenar correctament amb menys temps. [Activitat preparada: 3 poemes amb versos desordenats. Vegeu annex C7]

3. Memoritza i reescriu el poema

Per a aquesta activitat, cal posar en marxa la memorització. Es tracta de formar grups de 5 o 6 alumnes. Per ordre, un representant de cada grup s'aixecarà i anirà a la taula del professor, on hi haurà un poema escrit de 5 o 6 estrofes —depenent del nombre d'alumnes per grup. Aquest alumne tindrà uns segons per memoritzar la primera estrofa i haurà de tornar al seu grup base i dictar-la per tal que un altre company l'escrigui en un paper. Una vegada han escrit la primera estrofa, un altre company del mateix grup repetirà la metodologia (anirà a la taula del professor, memoritzarà una estrofa i la dictarà al seu grup. Una vegada tots els membres han fet la seva tasca de memorització i dictat, cada grup llegirà en veu alta al seu poema resultant. Guanya aquell grup que hagi aconseguit transcriure correctament tot el poema.

4. Endeвина'n el vers: La ruleta de la sort!



Aquesta proposta consisteix a gaudir dels versos de la poesia catalana mitjançant el famós joc de «La ruleta de la sort». El tauler i la ruleta per a l'activitat

podem descarregar-les al següent enllaç: <https://www.printpam.com/activitat-ruleta-de-la-sort/>.⁷ Vegem-ne, doncs, la metodologia.

Primer de tot, el professor ha de descarregar els dos documents de l'enllaç anterior: la ruleta que els alumnes giraran i així cauran en les diferents puntuacions i el tauler, on el professor ha d'emplenar manualment les caselles que ocupen les lletres de la seva frase. Una vegada ha creat les diferents preguntes —en el nostre cas, els versos— només ens queda jugar. Els alumnes s'ajunten en grups i el primer equip gira la ruleta i cau en una puntuació. Ha de dir una consonant i, si aquesta forma part de la frase o vers que el professor ha preparat, la inscriu manualment en el powerpoint —evidentment, a les caselles on pertoca. L'equip ha de multiplicar la xifra de la ruleta pel nombre de vegades que es repeteix la consonant. Passa el torn al següent grup. Guanya l'equip que més puntuacions obté. [Explicació detallada de l'activitat: Vegeu Annex C8]

5. Concurs: «Llença el dau!»

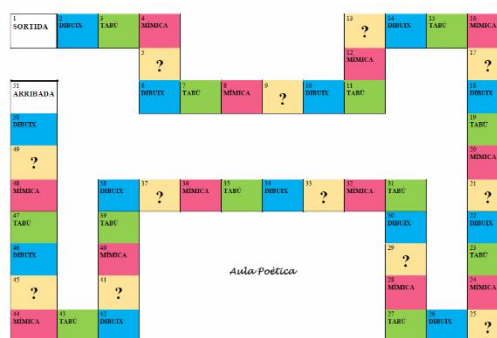
Per a aquest joc és necessari un dau i la preparació de diferents targetes segons les categories, que ens serviran per treballar qualsevol contingut curricular, depenent dels interessos o necessitats de cada grup. Atès que es farà servir un dau, on cada número (de l'1 al 6) representarà una categoria diferent, cal establir 6 ítems a treballar. Posem-ne un exemple: número 1: dictat de paraules o frases, número 2: correcció paraules o frases, número 3: preguntes sobre verbs, número 4: preguntes sobre poesia, número 5: barbarismes, número 6: escriptura amb instruccions.

Els alumnes s'han d'ajuntar en parelles o grups i, de manera ordenada, un grup llençarà el dau. En funció del número que surti, se'ls formularà la pregunta corresponent. Si l'encerten, guanyen un punt, i passa el torn al següent grup. Guanya l'equip que més punts ha aconseguit a la fi del joc. [Imatges del concurs duit a terme amb alumnes de 1r d'ESO de l'IES Marratxí: vegeu Annex C9]. [Activitat preparada: preguntes per a «Llença el dau». Vegeu Annex C10]

⁷ Printpam és un blog força interessant en el qual Laura inclou recursos per dinamitzar les classes d'Educació Primària. En aquest cas, ens ofereix dos documents per fer «La ruleta de la sort»: la ruleta pròpiament dita i el tauler que el professor ha d'emplenar depenent del que vulgui treballar a classe.

6. Partypoètic: Tauler i categories

Per fer aquest joc necessitareu un tauler com el de la imatge [podeu trobar-lo a l'Annex C11], fitxes amb preguntes per categories, un dau i un temporitzador.



Es tracta d'establir petits grups que hauran de superar les diferents proves que aniran sorgint, i a cada equip li correspondrà una fitxa. Començarà el primer grup llençant el dau i mourà la seva fitxa a la casella corresponent (si li surt un 3, haurà d'avançar 3 caselles). El professor o un company d'un altre grup li plantejarà què ha de fer en funció de la casella on ha caigut i, si ho resol correctament en menys d'1 minut, podrà mantenir-se en el seu lloc i passarà el torn al segon grup. En cas que no hagi resolt correctament la pregunta, haurà de tornar a la casella on es trobava abans de llençar el dau. Guanya el grup que primer arriba a la meta. Les categories són les següents:

- 1) Dibuix, on els alumnes hauran de dibuixar el mot en negreta del vers que els ha tocat i els companys del seu grup hauran d'endevinar-lo
- 2) Tabú, on els alumnes hauran de descriure una paraula i els membres del seu grup l'han d'endevinar
- 3) Mímica, on els alumnes hauran de representar gestualment l'objecte o verb que apareix al seu vers (assenyalat en negreta)
- 4) ?, on els alumnes hauran d'endevinar com acaba un vers concret

[Per entendre millor la metodologia del joc, vegeu Annex C12].

[Activitat preparada: a l'Annex C13 trobareu el llistat de preguntes referides a cada categoria].

Poesia i TIC

Les tecnologies de la informació i la comunicació ens ofereixen un ventall il·limitat de possibilitats per treballar qualsevol contingut d'una manera més atractiva i dinàmica (sempre, però, recordant que n'hem de fer un ús adequat). Pel que fa a la poesia, també són nombroses les possibilitats que se'ns presenten, encara que potser no ens ho hem plantejat prou. A continuació, doncs, s'adjunten una sèrie de propostes per gaudir de la poesia mitjançant les TIC:

1. Creació de perfils de poetes (twitter, instagram o facebook).

La primera idea és una proposta molt senzilla però que ens pot servir per apropar la poesia als alumnes partint d'una de les eines que millor coneixen: les xarxes socials. Es tracta d'assignar a cada alumne un poeta de la literatura catalana i que, a partir de les investigacions que en faci, n'elabori un perfil de facebook, twitter o instagram. Els companys han de tenir-hi accés, de manera que puguin descobrir les informacions (imatges i textos) que l'alumne ha penjat al perfil. És important decidir, abans de tot, quina xarxa social es farà servir. [Podeu consultar els avantatges i inconvenients principals de cada xarxa a l'Annex D1].

Aquesta activitat es podria enfocar de dues maneres:

a) **Establir terminis i fer exposicions orals.** Aquesta proposta serà interessant si hem de treballar els autors de poesia catalana durant tot el curs perquè, cada dues setmanes, un alumne exposarà el seu perfil de l'autor assignat. El professor ha de guiar aquesta recerca i matisar si hi ha alguna informació incorrecta o incompleta. Els companys, doncs, hauran d'estudiar aquell autor a partir del perfil.

Per aquesta proposta la millor xarxa social seria facebook, atès que ens permetrà crear perfils molt complets, amb textos, imatges i vídeos il·limitats i d'accés lliure.

b) **Interacció entre perfils/autors.** Aquesta segona opció és adequada si no hem de treballar els autors de poesia durant tot un curs sinó que ho volem fer en algunes setmanes. En aquest cas tots els alumnes hauran de fer la

tasca simultàniament i han d'interactuar entre ells: comentar-se les informacions, compartir missatges i/o imatges, etc. Per aquesta activitat, el més convenient seria fer servir twitter (amb les publicacions limitades) o instagram (amb les «històries»).

Per aquesta segona proposta seria interessant que els alumnes fessin una mena de «joc de rol» i que es posassin en la pell de l'autor que els ha tocat. En aquest sentit, no només es tracta que publiquin poemes o informacions biogràfiques de l'autor, sinó que fins i tot puguin parlar de temes de l'actualitat però talment com ho faria el seu autor —per exemple, si un alumne té Ausiàs March haurà de fer escrits de temes actuals però seguint les característiques del llenguatge i lèxic propis del segle XV.

2. Creació d'un blog de poesia

Aquesta proposta també podria desenvolupar-se en dos sentits:

a) Creació d'un blog conjuntament i intervencions individuals

Aquesta primera proposta consisteix a crear un blog de manera conjunta que ens acompanyarà durant tot el curs. El nom i l'estètica del blog poden fer-la els mateixos alumnes —de fet, és el més recomanable perquè així segur que els agradarà més. Per fer això podríem dedicar una o dues classes —depenent del nivell i del grup amb què estam treballant.

Una vegada creat el blog, posem per cas «sompotes», el professor haurà de guiar les intervencions dels alumnes. De tant en tant, hi publicarà entrades on explicarà amb detall què han de fer. Els alumnes, de manera individual, hauran de respondre les tasques encomanades als comentaris del blog.

b) Creació de blogs individuals

Aquesta segona proposta suposa un paper molt més actiu de l'alumnat. Es tracta que els alumnes creïn els seus propis blogs. El professor pot encomanar que cada alumne faci un blog d'un autor concret o bé pot deixar llibertat perquè els alumnes elaborin els seus blogs poètics com ells vulguin —hi afegixin poemes personals, hi publiquin poemes de diferents autors, poemes per temes, poesia visual, imatges, vídeos, etc.

Quan fem aquestes propostes, és important no perdre de vista que la finalitat principal és apropar el gènere poètic als alumnes. Per aquest motiu, la manera com enfocam aquesta mena d'activitats esdevé cabdal: els alumnes no han de percebre aquestes propostes com a treballs teòrics i avorrits, sinó que els ho hem de presentar com a activitats per explorar nous mons, deixar que la llibertat i creativitat sorgeixin i, en definitiva, intentar no posar-los límits. Per tant, hem d'evitar caure en la temptació de fer les mateixes classes de sempre però amb les TIC (per exemple, que les entrades al blog siguin sempre comentaris de poemes, talment com els fèiem amb les fotocòpies). Si el que volem és engrescar els alumnes en el món de la poesia, hem de trencar amb les classes tradicionals.

3. Creació d'un vídeo-poesia / Poema-tràiler

Per aquestes dues propostes necessitarem una càmera per enregistrar-nos i youtube, on penjarem la creació (podem activar el vídeo en privat per la protecció de dades). Vegem-ne les dues propostes:

a) Vídeo-poesia

Aquesta primera proposta consisteix a crear un vídeo amb imatges mentre l'alumne recita un poema determinat. Es pot fer a partir de la superposició de fotografies o bé a partir de dibuixos, el que es coneix com a «poesia dibuixada». També és convenient afegir una música de fons mentre es va recitant el poema. Es pot dedicar un dia a projectar i veure els vídeos de poesia elaborats pels alumnes.

b) Poema-tràiler

Com sabem, els tràilers ens mostren algunes parts de les pel·lícules per tal d'indicar-nos l'argument. En aquest sentit, doncs, es pot elaborar un vídeo a partir dels fets que s'expliquen al poema. Per fer aquesta activitat cal seleccionar poemes en prosa o, si més no, que siguin prou extensos. [Vegeu Annex D2]

4. Creació d'un poema amb icones (whatsapp)

Aquesta activitat és una proposta senzilla però que pot interessar especialment els alumnes. Es tracta de crear un poema fent servir les icones de whatsapp. Es pot dedicar una classe a la creació dels poemes i una altra a la

seva lectura; és a dir, que cada alumne projecti la seva composició i els companys hagin de desxifrar-la. [Per consultar-ne un exemple, vegeu Annex D3].

5. Creació d'un mural o cartell amb "Canva"

Aquesta és una bona proposta si ja hem elaborat diferents activitats de creació poètica i volem decorar l'aula amb aquestes composicions. «Canva» (<https://www.canva.com/>) és un programa en línia i gratuït que permet crear cartells amb un ventall gairebé infinit d'eines i possibilitats. Per tant, una vegada hàgim posat en pràctica alguna de les propostes mencionades per crear poesia dins les aules, podem demanar als alumnes que posin en marxa la creativitat i la seva competència digital per tal de fabricar murs inspiradors i originals. Els cartells resultants segur que ens sorprendran!

6. Cream jocs: kahoot, trivial, taulers...

A l'apartat anterior hem vist alguns dels nombrosos jocs que podem preparar els professors per gaudir de la poesia a les aules. No obstant això, també hem de tenir en compte que hi ha una altra possibilitat: que els alumnes creïn ells mateixos aquesta mena de jocs. Així doncs, el fet d'haver de dissenyar ells les preguntes, apartats i regles del joc segurament els engrescarà més, els introduirà completament en el món de la poesia i l'aprenentatge serà molt més significatiu.

Per dur a terme aquesta mena d'activitats convé treballar en petits grups. Abans, però, cal fer una pluja d'idees sobre quins jocs els agradaria crear (tenint en compte, però, que s'han de poder fer amb l'ordinador). Les aportacions dels alumnes s'escriuran a la pissarra i, o bé sortirà un joc seleccionat a partir de les votacions dels alumnes (i cada subgrup s'encarregarà d'un apartat del joc: cercar poemes, dissenyar l'activitat, elaborar les preguntes, etc), o bé es triaran diferents jocs i cada petit grup s'haurà d'encarregar íntegrament del joc que li ha tocat. Aquesta decisió l'ha de prendre el professor juntament amb l'alumnat, tenint en compte les seves preferències, les capacitats i ritme d'aprenentatge del grup, la manera de fer feina, etc. [Per consultar alguns enllaços a jocs que es poden crear en línia, vegeu Annex D4]

Poesia i currículum

Normalment, els professors tenim tendència a explicar determinats continguts del temari de manera completament aïllada; això és, dedicar una o dues classes a parlar dels verbs, una altra classe per a la comprensió lectora, altres sessions per a la sintaxi... Però, per què no començam a fusionar continguts i a explorar noves maneres de treballar la llengua i literatura catalanes?

En aquest sentit, doncs, s'enfoca el present apartat. Es tracta de treballar, mitjançant la poesia, qualsevol altre contingut curricular. Per aquest motiu, cal fer una distinció entre a) Propostes per treballar mitjançant la poesia continguts curriculars de l'àrea de Llengua catalana i literatura i b) Propostes per treballar mitjançant la poesia continguts curriculars d'altres assignatures.

Poesia i continguts curriculars de l'àrea de Llengua catalana i literatura

En aquest primer apartat es proposaran algunes activitats per treballar continguts de l'àrea de Llengua catalana i literatura mitjançant la poesia. En aquest sentit, volem advertir que les possibilitats són gairebé infinites, atès que es podria adaptar qualsevol contingut —lèxic, ortografia, sintaxi...— a la poesia, encara que per manca de temps i espai, nosaltres n'hem hagut de fer una selecció. Així doncs, les activitats proposades són les següents:

1. Poesia i pronoms febles

Aquesta activitat consisteix a fusionar la poesia i pronoms febles. Encara que es pot enfocar de diverses maneres, nosaltres ho farem a partir de dos casos concrets: completa i crea.

La primera proposta és molt senzilla. Es tracta de partir d'un poema ja existent, eliminar-ne els pronoms febles i que els alumnes hagin de completar-lo. [Activitat preparada: 3 poemes amb absència de pronoms febles. Vegeu Annex E1]. Aquesta activitat, però, també pot enfocar-se d'una altra manera —més senzilla i còmoda per al professor. Podem oferir als alumnes determinats poemes, i que ells mateixos n'hagin d'assenyalar els pronoms febles i explicar quin tipus de complement substitueixen.

La segona proposta, fa referència a la creació poètica mitjançant instruccions —de la qual ja hem parlat, a l'apartat de «Poesia i Creació». Es tracta que els alumnes hagin de crear poemes on apareguin pronoms febles. És una activitat idònia per, després d'haver treballat els pronoms febles, posar en pràctica els coneixements adquirits.

2. Poesia i ortografia

Per treballar l'ortografia mitjançant la poesia, només necessitarem un poema que presenti faltes d'ortografia i que els alumnes hagin de reescriure'l correctament. És una activitat molt senzilla però que, sens dubte, els servirà per adonar-se d'errades que ells mateixos cometen. [Activitat preparada: 3 poemes amb faltes d'ortografia. Vegeu Annex E2].

3. Poesia i morfosintaxi

Si ens interessa treballar la morfologia i la sintaxi, també podem fer-ho mitjançant la poesia. Ho podem fer a partir de la detecció o bé a partir de la creació.

Per a la primera proposta, només necessitarem diferents poemes, que ens serviran perquè els alumnes hi assenyalin els mots, en diguin la categoria gramatical i, si escau, la funció que desenvolupen en l'oració.

D'altra banda, si volem treballar aquestes categories mitjançant la creació, ho podem fer o bé donant-los directius/instruccions per a la creació o bé imitant l'estructura sintàctica d'un poema determinat —ambdues propostes explicades anteriorment a l'apartat de «Poesia i creació».

4. Poesia i altres gèneres literaris

La millor manera que els alumnes entenguin les diferències entre un gènere literari i un altre és que deixin de veure-ho d'una manera teòrica i s'endinsin en la pràctica. En aquest sentit, doncs, és interessant treballar els gèneres —i subgèneres— literaris mitjançant la conversió. Si bé és cert que podem convertir gairebé qualsevol text en poesia —un fragment d'una novel·la, una escena teatral, etc—, el que més motivarà als alumnes és, segurament,

partir de textos que ja coneixen. És molt recomanable, doncs, convertir contes —com la caputxeta vermella o els tres porquets— en poemes, de manera que els alumnes no només treballaran els gèneres literaris i les seves característiques sinó que també gaudiran durant aquest procés d'aprenentatge.

5. Poesia i dialectes (varietats geogràfiques)

Finalment, la darrera proposta per fusionar poesia amb continguts de l'àrea de Llengua catalana fa referència a les varietats geogràfiques. Malauradament, cada cop està més estesa la catalanofòbia —especialment a Mallorca i al País Valencià, on els detractors de la llengua s'excusen amb determinats prejudicis lingüístics com «el mallorquí/valencià no és català», amb la qual cosa l'ús i la defensa de la llengua catalana es veuen clarament perjudicades.

Una bona manera de fer front a aquests prejudicis lingüístics és, sens dubte, treballar a l'aula les varietats geogràfiques. Aquesta proposta consisteix a crear un poema que tenguí trets tant del català oriental com l'occidental. Seria convenient, per tal de combatre els prejudicis de què hem parlat anteriorment, que hi apareguin com a mínim els dialectes del català central, el balear i el valencià. Així doncs, cada estrofa faria referència a un dialecte concret (on quedín reflectides les particularitats de cada un d'ells).

Ara bé, com que moltes de les diferències són fonètiques, la proposta va més enllà de la simple creació d'un poema, atès que ens interessa sentir-lo. Per aquest motiu, doncs, es podria demanar als alumnes que, per grups, elaborassin un poema amb estrofes per a cada dialecte i que fessin un vídeo recitant-lo (i musicant-lo, si així ho volen). Es podria dedicar una classe a escoltar les composicions dels companys, a detectar-ne les característiques principals de cada dialecte, etc. [Per veure un exemple de poema-dialectes i entendre millor la proposta, vegeu Annex E3]

Poesia i continguts curriculars d'altres assignatures

Un dels avantatges principals de la poesia és, al nostre parèixer, la seva capacitat per tractar qualsevol tema, àmbit o qüestió. És per aquest motiu que, encara que no ho solem tenir en compte, la poesia ens pot servir per tractar altres continguts curriculars que no tenen res a veure amb la llengua i literatura. Vegem-ne, doncs, algunes propostes pràctiques: (1) creació de poemes i (2) recerca de poemes sobre determinats continguts curriculars.

1. Creació

Aquesta primera proposta consisteix a crear poemes a partir del temari d'altres assignatures, com poden ser matemàtiques, història o biologia. Aquesta fusió ja ha estat duita a terme per nombrosos poetes, com Àngel Terron, poeta i professor de química a la UIB. Aquest autor ha aconseguit fusionar dues de les seves passions: la ciència i la poesia. Una mostra d'això són els seus llibres de poesia *Iniciació a la química* (1977), *Llibre de Mercuri* (1982) o *Geometria descriptiva* (1999). [Per llegir alguns poemes d'aquest autor, vegeu Annex E4]

Així doncs, si ens interessa dur a terme aquesta activitat ens convendria coordinar-nos amb el professor de l'àrea que ens interessi treballar i, llavors, decidir sobre quin apartat del temari volem que els nostres alumnes elaborin els seus poemes. El més recomanable és oferir-los determinats temes, per tal que tinguin un ventall de possibilitats sobre el qual puguin triar l'opció o apartat que més els engresqui.

2. Poesia i altres continguts curriculars: recerca

Una altra alternativa per fusionar dos continguts curriculars és fer que els alumnes cerquin poemes sobre determinats àmbits o qüestions. És molt positiu si tenim en compte que és fonamental ensenyar als alumnes a fer una bona recerca —sigui a la biblioteca o a la xarxa. Així doncs, podem oferir-los diferents ítems i que ells mateixos hagin de cercar poemes que tractin aquestes qüestions per després posar-los en comú. Exemples: cercar poemes sobre la religió, sobre algun episodi històric (guerra civil, catàstrofes naturals), algun pintor o músic, o fins i tot de l'àmbit científic.

Poesia i altres arts

En aquest apartat parlarem de com podem gaudir a les aules mitjançant la poesia i altres arts, com poden ser la música, la pintura, la fotografia o el cinema.

1. Poesia i música

Les activitats que es poden dur a terme per treballar la poesia i la música són nombroses. Una bona manera és escoltar un poema musicat i després dedicar uns minuts a compartir-ne impressions. Són molts els artistes que han musicat grans poemes de la literatura catalana; només ens cal conèixer-los i mostrar-los als nostres alumnes per tal que també en gaudeixin. [Si voleu consultar un llistat de poemes musicats: vegeu Annex F1].

Una altra possibilitat és que els mateixos alumnes musiquin poemes — siguin poemes inventats per ells o ja existents. Es pot fer a partir de la melodia instrumental feta pels mateixos alumnes —per dur-la a terme seria molt útil la coordinació amb el professor de música— o bé a partir de bases instrumentals ja disponibles a la xarxa —youtube, per exemple, ofereix nombroses bases instrumentals gratuïtes i a l'abast de tots els usuaris.

2. Poesia, pintura, fotografia, escultura i arquitectura

El fet d'observar un quadre, una fotografia, una escultura o un element arquitectònic ens inspira per a la creació literària —i poètica. Per tant, per fer aquesta activitat només necessitam cercar imatges d'aquestes manifestacions i mostrar-les als nostres alumnes. A partir de la fotografia (o fotografies) que més els agradin, poden escriure els seus poemes —ja sigui una descripció del que veuen, allò que els transmet, què creuen que representa, etc.

Una altra possibilitat és fusionar la poesia i el dibuix —pintura— mitjançant l'anomenada «poesia dibuixada». Es tracta que els alumnes representin, mitjançant l'art del dibuix, allò que els suggereix un poema determinat. [Si voleu consultar exemples de poesia dibuixada, vegeu Annex F2].

3. Poesia i cinema

Si bé és cert que la poesia és el gènere poètic que més lluny es troba del cinema —enfront del teatre i la novel·la, que mantenen una relació molt més estreta amb l'art de la pantalla—, podem trobar algunes pel·lícules o curtsmetratges motivades per algun llibre de poemes. En aquest sentit, podem destacar *És quan dormo que hi veig clar*, de Jordi Cadena (1988) inspirada en el món poètic de J. V. Foix o bé *Entreacte*, de Manuel Cussó-Ferrer (1988), una barreja del teatre i la poesia de Brossa (Madueño, 2003: en línia).

A més de les pel·lícules inspirades directament en llibres poètics, però, ens trobam amb pel·lícules o sèries on les referències a poetes catalans són presents, encara de maneres menys explícites. Segurament, aquestes darreres seran les més adequades per treballar a les aules. Així doncs, podríem projectar a l'aula determinats fragments de pel·lícules on es faci referència a algun poeta català o on es reciti directament algun poema de la literatura catalana i formular als alumnes determinades preguntes relacionades amb l'escena observada i la relació entre cinema-poesia.

Una altra manera d'enfocar aquesta temàtica podria fer-se mitjançant la recerca; és a dir, demanar als alumnes que cerquin pel·lícules relacionades amb algun poeta català o bé pel·lícules/sèries on es reciti algun poema de la literatura catalana. Potser és una tasca complicada perquè, com hem dit anteriorment, és una mica complicat trobar material que vinculi aquests dos elements (poesia i cinema), però si es coneixen algunes fonts pot arribar a ser una activitat entretinguda.

Projectes i itineraris

Poesia i projectes

El treball per projectes és una metodologia que, encara que va començar a plantejar-se a finals del segle XX, gairebé no s'ha posat en pràctica fins aquesta dècada —o, si més no, en la majoria de centres. Són treballs interdisciplinars que suposen un paper molt més actiu de l'alumnat en el procés d'aprenentatge, de manera que se'ls formulen preguntes o enigmes que han de resoldre mitjançant la investigació i la recerca. Tenen —o haurien de tenir— una aplicació concreta en el món real, de manera que se cerca que l'aprenentatge tenguí una utilitat en algun aspecte de la vida quotidiana dels alumnes.

En aquest sentit, es proposaran a continuació algunes possibilitats per fer projectes a partir de la poesia. Encara que seria interessant desenvolupar amb detall tot el projecte, per manca de temps i espai no es podrà dur a terme.

1. Revista (en paper o digital) del centre

Un projecte que serviria per incloure-hi la poesia —a més d'altres manifestacions artístiques— és l'elaboració d'una revista del centre. Es podrien establir diferents seccions, per exemple: a) espai de recerca de poetes de la literatura catalana i castellana contemporanis —i, per tant, que hi hagi una secció amb la seva biografia, alguna fotografia i poemes concrets—, espai de creació —en aquesta secció els alumnes haurien de crear, no només poemes (en català i castellà) sinó també relats o contes, dibuixos, collages, fotografies, papiroflèxia... és a dir, deixar un espai completament obert on els alumnes puguin incloure les seves aportacions, siguin del caire que siguin—, etc.

S'haurien de crear diferents subgrups dins l'aula i que les diferents funcions o tasques a fer durant el projecte canviassin cada setmana o cada dues, de manera que tots els alumnes col·laborassin en les distintes fases de producció de la revista. [Podeu consultar les diferents fases que es treballarien en aquest projecte a l'Annex G1]

2. Creació d'un llibre de receptes per treballar els gèneres literaris

Aquest projecte consistirà a elaborar un llibre de receptes treballant els diferents tipus de text o gèneres literaris. En aquest sentit, s'haurien de cercar receptes típiques de cuina mallorquina (o, per fer-ho més enriquidor, amb receptes pròpies dels països dels diferents alumnes que tenim a les aules), cercar-ne fotografies (o, millor, fer-les) i redactar-les de diferents maneres (en forma de poema, en forma de relat breu, en forma de diàleg, etc.).

[Podeu consultar-ne les fases proposades a l'Annex G2]

3. Elaboració d'una aplicació mòbil sobre poesia

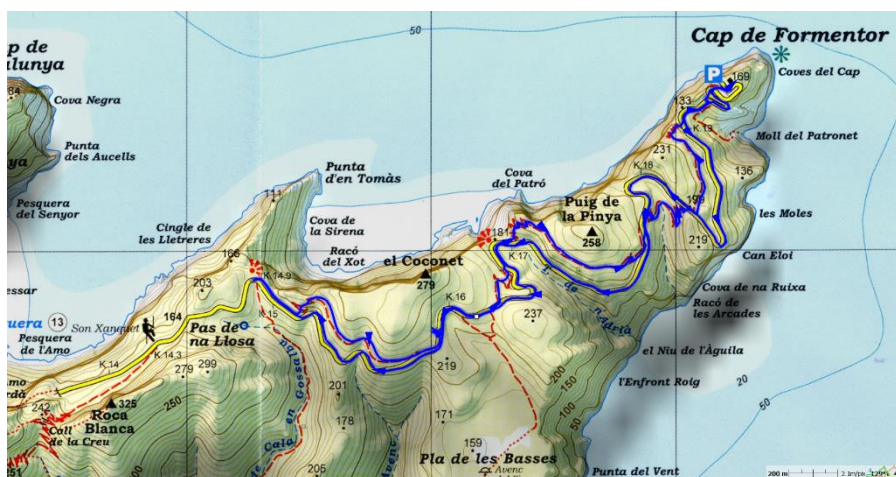
Aquest projecte sembla complicat però, si es coneixen les eines per elaborar una aplicació, no ho és tant. A la «playstore» dels mòbils hi ha nombroses aplicacions de poesia, però la majoria en anglès i alguna en castellà. Per tant, es tractaria d'elaborar una aplicació entre tots els alumnes on s'aplegassin poemes, creacions pròpies, jocs...

4. Literatubers

Aquest projecte està enfocat en una de les grans eines del moment: youtube. Es tracta que els alumnes tinguin un canal de youtube —alerta, cal demanar permisos per protecció de dades o bé fer que les publicacions de youtube siguin privades. Durant el curs, els alumnes llegiran diferents llibres (de poesia, narrativa i teatre) i n'hauran de fer ressenyes mitjançant vídeos, explicant els motius pels quals han triat aquella lectura, què els ha semblat, etc.

Aquesta proposta es podria enllaçar també amb una proposta de què hem parlat anteriorment: vídeopoemes (poesia dibuixada) o booktràilers. Per tant, es podrien anar alternant aquestes possibilitats i que els alumnes facin les ressenyes de les seves lectures de català i castellà mitjançant aquest projecte.

Itineraris i poesia



Tal com indica Bataller (2014), les obres literàries, a més de ser llegides i imaginades, es poden viure i recórrer sobre el territori. Els itineraris didàctics són un recurs transversal cada vegada més habitual en l'ensenyament perquè permeten treballar actituds, valors i maneres diferents de percebre no només les obres literàries, sinó el món (Bataller, 2014: 9).

Així doncs, es tracta de fer itineraris literaris relacionats amb poesia. A través d'aquestes rutes, podrem fer lectures de poemes que s'inspiraren en aquells paisatges i, de qualque manera, engrescar més els alumnes. A Mallorca són nombroses les rutes literàries (i poètiques) que es poden fer. [A l'Annex G3 trobareu algunes propostes de rutes i enllaços web a pàgines on es desglossen, aturada per aturada, aquests itineraris].

Ara bé, més enllà de les rutes físiques, les noves tecnologies ens ofereixen més possibilitats per unir patrimoni i literatura: les rutes virtuals. En aquest sentit, també podem encomanar als nostres alumnes que preparin rutes digitalment (això és, fent ús de les TIC, per exemple usant google maps). També, però, podem trobar recursos educatius d'aquesta mena en xarxa, com «Espais escrits». [Si voleu conèixer més informació d'aquest recurs, vegeu Annex G4].

⁸ Imatge recuperada de <http://trailrunningmallorca.es/index.php/2016/04/18/cami-vell-del-far-de-formentor/>. Podeu trobar la referència completa a l'apartat de referències bibliogràfiques.

Seqüències didàctiques

Fins ara, hem vist nombroses propostes aïllades per gaudir de la poesia a les aules —això és, activitats que abracen diferents àmbits i de les quals els docents poden triar aquelles que més els interessin per dur a terme amb els seus grups.

Ara bé, una altra possibilitat amb què ens trobam és fer seqüències o unitats didàctiques centrades en poesia, on s'hagi programat l'ordre i temporització de cada activitat —a més dels objectius, continguts, competències, criteris, estàndards i instruments d'avaluació. Es poden fer unitats didàctiques amb activitats que abracin els diferents àmbits de què hem parlat fins ara — poesia i lectura, poesia i creació, poesia i TIC, poesia i jocs, poesia i continguts curriculars, poesia i altres arts, etc.— o bé fer unitats didàctiques centrades, exclusivament, en un dels àmbits —per exemple, poesia i creació.

En aquest sentit, doncs, trobareu dues propostes d'unitats didàctiques que s'han elaborat per exemplificar algunes de les combinacions d'activitats possibles. [Per llegir les dues unitats didàctiques, vegeu annexos H1, «poesia en els sentits» i H2, «poesia i creació»].

A banda d'això, també hem de dir que hi ha publicades algunes propostes d'unitats didàctiques que es centren en autors concrets de la literatura catalana. Ara bé, cal destacar el fet que la majoria d'unitats didàctiques que s'han detectat corresponen als cicles d'infantil i de primària i que, per a secundària, el material és escàs. A més a més, també s'ha trobat una desigualtat important pel que fa a la qüestió de gènere: són diverses les unitats didàctiques referides a homes poetes, mentre que no s'ha trobat —encara que això no implica que no n'hi hagi— cap unitat didàctica sobre una dona poeta de la literatura catalana. Potser és el moment de començar a introduir les dones —les grans oblidades— en aquests espais.

En qualsevol cas, a l'Annex H3 podreu consultar algunes de les unitats didàctiques sobre autors que s'han detectat, sigui a la xarxa o en publicacions de llibres, que vos poden ser útils per engrescar els més joves en el món dels versos.

Conclusions

Quan iniciàrem el present treball, ens proposàrem una sèrie d'objectius que esdevé imprescindible recuperar per tal de veure si s'han assolit correctament i si s'ha pogut donar resposta a les qüestions plantejades. Les conclusions a què hem arribat després de dur a terme el nostre estudi, per tant, són diverses:

En primer lloc, parlàrem de descobrir quin és el paper de la poesia no només dins les aules de secundària sinó també en la societat actual. Després de llegir-ne alguns estudis, hem arribat a la conclusió que la poesia té un pes marginal dins la societat —recordem que només un 4,3% dels lectors de Catalunya llegeix poesia i que, en aquest percentatge s'inclouen tant els lectors de poesia en castellà com en català, motiu pel qual la lectura de poesia catalana és encara menor— i, en conseqüència, tampoc no és gaire present a les aules de secundària.

En segon lloc, ens proposàrem fer una recerca sobre les aportacions més significatives dels experts en poesia i la seva didàctica. Després de llegir-ne diverses opinions, hem arribat a la conclusió que la poesia és el gènere que menys presència té a les aules —envers la novel·la o el teatre que es veuen afavorits, especialment el primer. Per aquest motiu, els especialistes proposen ampliar el pes de la poesia en els currículums de secundària i, d'altra banda, introduir el gènere mitjançant noves metodologies —i, per extensió, abandonar la idea d'«ensenyar» poesia per «gaudir» de la poesia.

També ens proposàrem, al començament d'aquest treball, fer un recorregut pels diversos obstacles que dificulten l'aterratge (adequat) de la poesia a les aules. Com hem vist, les dificultats són nombroses, encara que en destacarem les més significatives: la subjectivitat a què està sotmesa la presència de la poesia a les aules —és a dir, professors als quals no els agrada la poesia i, per tant, no deixen espai per al gènere a les seves sessions— o, si més no, la poca «especialització» de docents envers el gènere —fet que implica treballar amb la poesia sempre de la mateixa manera—, el bloqueig inicial de molts joves envers el gènere poètic, les preocupacions del professorat davant la manca de competència lingüística dels alumnes, que eclipsa altres àmbits com

l'educació literària i, finalment, l'enfocament teòric amb què normalment s'aborda el gènere poètic —fet que, sens dubte, avorreix i desmotiva els alumnes.

En quart lloc, ens encoratjarem a trobar solucions que ens poguessin ajudar a combatre els obstacles principals de què hem parlat anteriorment. En aquest sentit, cal dir que les aportacions dels experts en la matèria també són nombroses, motiu pel qual només en mencionarem les més significatives: canviar les actituds envers el gènere poètic —no només dels alumnes sinó també dels mateixos docents—, disposar d'un ventall ampli de poemes —de manera que els alumnes puguin trobar versos que els engresquin atenent les seves preferències—, fer de la motivació, el compromís i la interpretació els eixos principals sobre els quals girin les nostres classes de poesia i, finalment, canviar la metodologia tradicional —enfocament teòric de la poesia, centrat exclusivament en els comentaris de poemes— per oferir als alumnes un paper molt més actiu en el procés d'aprenentatge —incloure la creació, el treball amb les TIC, explorar noves metodologies, etc.

Finalment, el darrer objectiu que ens proposarem fou oferir nombrosos recursos per gaudir de la poesia catalana a les aules a partir de diferents àmbits, tot mitjançant la creació d'un blog que pugui inspirar altres docents en aquesta tasca. És cert que no sabem si aquests recursos creats seran d'utilitat i suposaran un esperit de compartir materials entre els docents, però el resultat és, al nostre parèixer, satisfactori. Som conscients que per manca d'espai no s'han pogut estructurar els diferents apartats tal com caldria —recordem que totes les activitats desglossades es troben als annexos—, però cal dir que si s'ha decidit fer així és per un bé major: donar resposta a un problema que s'ha detectat a la xarxa —això és, manca de recursos per enfocar les classes de poesia d'una manera engrescadora— i que, per tant, aquesta qüestió de format esdevé secundària.

En definitiva, esperam que hàgiu gaudit d'aquest recorregut per l'univers dels versos i que hàgiu descobert noves maneres d'introduir la poesia dins les aules. Com hem vist, ens cal deixar d'«ensenyar» poesia per fer que els alumnes la descobreixin, la imaginin i n'elaborin. Només així, podrem aconseguir que la poesia —i, en general, l'art— envaeixin els carrers, les llars i, en definitiva, el món dels nostres alumnes.

Referències bibliogràfiques

- Abelló, M. (1998). *Dins l'esfera del temps*. Barcelona: Edicions Proa.
- Alcover, J. (1909). *Cap al tard*. Barcelona: Gustau Gili.
- Alpera, Ll. (1980). *Dades de la història civil d'un valencià (Poesia 1958-78)*. València: Eliseu Climent.
- Álvarez, A. (2010). Aquells poetes. Un recorregut per l'obra dels principals poetes, d'ahir i avui, en la nostra llengua. Recuperat de <http://aquellspoetes.blogspot.com.es/>
- Andricaín, S., & Rodríguez, A. O. (1997). *Escuela y poesía. ¿Y qué hago con el poema?* (Vol. 27). Ediciones de la Universidad de Castilla La Mancha.
- Anglada, M. A. (1990). *Columnes d'hores (1965-1990)*. Barcelona: Columna.
- Anyó, F. & Penalba, B. (2014). Els amants [Vídeo]. Recuperat de <https://www.youtube.com/watch?v=whQAN3Nkygw&t=2s>
- Arderiu, C. (1920). *L'altra llibertat*. Barcelona: Editorial Catalana S. A.
- Arderiu, C. (1946). *Sempre i ara*. Barcelona: Societat Aliança d'Arts Gràfiques.
- Balaguer, V. (1874). *Poesías*. Madrid: Estereotipia y Galvanoplastia de Aribau y Compañía.
- Ballester, J. (1989). *Oasi*. València: Tres i Quatre.
- Bartra, A. (1979). *La fulla que tremola*. Barcelona: Editorial Laia.
- Bataller, A. (2010). Quan l'activitat docent es trasllada fora de l'aula: rutes i viatges lingüístics i literaris. Universitat de València. Recuperat de <http://www2.udg.edu/portals/3/didactiques2010/guiacdii/ACABADES%20FINALIS/477.pdf>
- Bataller, A. & Gassó, H. H. (Eds.). (2014). *Un amor, uns carrers: Cap a una didàctica de les geografies literàries*. Universitat de València.
- Bataller, A. (s.d.). El taller poètic. Universitat de València. Recuperat de http://ocw.uv.es/arts-i-humanitats-1/formacio-literaria-per-a-mestres/el_taller_poetic.pdf

- Benegas, M. (2017). Cuinar un poema: aliment per a tothom. *Guix*, 433, 69-70.
- Bonet, M. M. (2008). El pi de Formentor [Vídeo]. Recuperat de https://www.youtube.com/watch?v=F_YrcR4eqfk
- Bonmatí, R. (2008). *Poesia a l'escola. Com fer grans lectors i recitadors*.
- Bordons, G. (2003). *Aprendre amb Joan Brossa*. UB/Fundació Joan.
- Bordons, G., Ferrer, J., Naranjo, M., & Rins, S. (2003). «Apuntes para una renovación de la enseñanza de la poesía». *Canon, literatura infantil y juvenil y otras literaturas*. Cuenca: Ediciones de la Universidad de Castilla-La Mancha.
- Bordons, G. (2010). *Poesia contemporània, tecnologies i educació*. Universitat de Barcelona.
- Brossa, J. (1975). *Poemes visuals*. Barcelona: Edicions 62.
- Brossa, J. (1984). *Ot*. Barcelona: Alta Fulla.
- Campins, S. (2018). *Mai de mai bandera blanca. Un recorregut per la poesia d'Antonina Canyelles*. Barcelona: Lapslàtzuli.
- Campins, S. (2018). Recursos per gaudir de la poesia catalana a les aules. Recuperat de <https://aulapoetica.wordpress.com/>
- Camps, A., & Colomer, T. (1998). *L'ensenyament i l'aprenentatge de la llengua i la literatura en l'educació secundària*. Barcelona: ICE/Horsoni.
- Canyelles, A. (2011). *Tasta'm*. Barcelona: Lapslàtzuli.
- Canyelles, A. (2018). *Les banyes del croissant*. Barcelona: Lapslàtzuli.
- Carner, J. (1925). *El cor quiet*. Barcelona: Editorial Políglota.
- Carner, J. (1963). *Museu zoològic*. Barcelona: Nauta.
- Castells, C. (2015). Walking on words. Consell de Mallorca. Recuperat de <http://walkingonwords.com/rutes/>

- CEIP Galicia. (s.d.). Actividades para trabajar la poesía. Recuperat de <http://www3.gobiernodecanarias.org/medusa/ecoblog/migonsua/plan-lector-del-ceip-galicia/actividades-para-trabajar-la-poesia/>
- Centre de Recursos Pedagògics Específics de Suport a la Innovació i la Recerca Educativa. (s.d.). Recuperat de http://srvcnpbs.xtec.cat/cirel/cirel/index.php?option=com_content&view=article&id=358:la-poesia-a-laula&catid=136:materials&Itemid=252
- Cerrillo, P. C., & Atienza, Á. L. L. (2010). *Poesía y educación poética*. Ediciones de la Universidad de Castilla-La Mancha.
- Comadira, N. (1976). *Les ciutats*. Barcelona: Vosgos.
- Comadira, N. (1985). *Enigma*. Barcelona: Edicions 62.
- Costa i Ll, M. (1885). *Poesies*. Palma: Tipografia Catòlica Balear.
- Costa, J. (2012). *Tèrbol atzur*. Poesia de dones a la literatura catalana i universal. Recuperat de <http://trbolatzur.blogspot.com.es/>
- De Liost, G. (1908). *La muntanya d'ametistes*. Barcelona: Octavi Viader.
- De Sagarra, J. M. (1923). *Cançons de rem i de vela*. Barcelona: Altès.
- Doménech, C. (2008). El gènere poètic en el marc de l'ensenyament obligatori de la llengua i la literatura catalana. Universitat de Barcelona.
- Espais Escrits. (s.d.). Espais Escrits. Xarxa del Patrimoni Literari Català. Recuperat de <http://www.espaisescrits.cat/index.php>
- Esprui, S. (1949). *Les cançons d'Ariadna*. Barcelona: Óssa Menor.
- Estellés, V. A. (1972). *Recomane tenebres*. (Vol. 1). València: Eliseu Climent.
- Estellés, V. A. (1974). *Les pedres de l'àmfora*. (Vol. 2). València: Eliseu Climent.
- Estellés, V. A. (1978). *Obra completa. Balanç de mar* (Vol. 4). València: Eliseu Climent.
- Estellés, V. A. (1971). *Llibre de meravelles*. València: Estel.
- Ferrater, G. (1968). *Les dones i els dies*. Barcelona: Edicions 62.

- Foix, J. V. (1947). *Sol i de dol*. Barcelona: L'Amic de les Arts.
- Foix, J. V. (1970). *Darrer comunicat*. Barcelona: Edicions 62.
- Fornet, O. (2014). Poemes catalans musicats [Vídeo]. Recuperat de <https://www.youtube.com/playlist?list=PL78AF892AFA7E34A3>
- Fuster, F. (1987). *Aquelles cordes del vent*. Barcelona: Proa.
- Garcés, T. (1931). *Paradís*. Barcelona: La Branca.
- Garriga, F. (2014). *Demà no és mai*. Mallorca: AdiA edicions.
- Gay, S. (1932). *Aigües vives*. París: Ed. Occitania.
- Gay, S. (1965). *La gerra al sol*. Barcelona: Barcino.
- Generalitat de Catalunya. (2016). «Hàbits de lectura i compra de llibres a Catalunya 2015». Departament de cultura. Dossier de premsa.
- Gimferrer, P. (1970). *Els miralls*. Barcelona: Edicions 62.
- Gomila, A. (2007). *Aquí i ara*. Mallorca: El Gall Editor.
- Govern de les Illes Balears. (2016). «El consum cultural a les Illes Balears»: <http://www.caib.es/govern/pidip/dadesComunicat.do?lang=ca&codi=8918060>
- Jàfer, S. (1974). *Lívius diamant*. Barcelona: Curial.
- Jaume, Q. (1986). *El temps passa a Cadaqués*. Barcelona: Columna.
- Jean, G. (1996). *La poesía en la escuela: hacia una escuela de la poesía*. Madrid: Ediciones de la Torre.
- Jou, D. (1981). *Mirall de vellut negre*. Barcelona: Edicions 62
- Kton & Cia. (s.d.). Viu la poesia. Recuperat de <http://www.viulapoesia.com/>
- Laura (s.d.). Printpam. Gaudir aprenent. Recuperat de <https://www.printpam.com/activitat-ruleta-de-la-sort/>
- Leveroni, R. (1952). *Presència i record*. Barcelona: Proa.

- Literaturacatalana. (2017). Podries, de Joana Raspall (Projecte Poesia Dibuijada) [Vídeo]. Recuperat de <https://www.youtube.com/watch?v=dvEDdx030ww>
- Literaturacatalana. (2017). Jo em donaria a qui em volgués, de Josep Palau i Fabre (Projecte Poesia Dibuijada) [Vídeo]. Recuperat de https://www.youtube.com/watch?v=lt_zOOldp2Y&list=PLWCWf6oToL1ViwViSPOA-RM4FOLVwxnMf
- Literaturacatalana. (2017). Els núvols, de Màrius Torres (Projecte Poesia Dibuijada) [Vídeo]. Recuperat de <https://www.youtube.com/watch?v=6pcpRetlmyA&index=2&list=PLWCWf6oToL1ViwViSPOA-RM4FOLVwxnMf>
- Literaturacatalana. (2017). Com el vent, de Manuel Forcano (Projecte Poesia Dibuijada) [Vídeo]. Recuperat de <https://www.youtube.com/watch?v=yGzQAj9X5YA&list=PLWCWf6oToL1ViwViSPOA-RM4FOLVwxnMf&index=3>
- Literaturacatalana. (2017). Que me'n recordi, de Laia Noguera (Projecte Poesia Dibuijada) [Vídeo]. Recuperat de <https://www.youtube.com/watch?v=SlTsaBJXVG0&index=4&list=PLWCWf6oToL1ViwViSPOA-RM4FOLVwxnMf>
- Literaturacatalana. (2017). Pistes, de Mireia Calafell (Projecte Poesia Dibuijada) [Vídeo]. Recuperat de <https://www.youtube.com/watch?v=Dz8Hs1V8BS4>
- Literaturacatalana. (2017). M'he estimat molt la vida, de Vicent Andrés Estellés (Projecte Poesia Dibuijada) [Vídeo]. Recuperat de https://www.youtube.com/watch?v=y_xVZ7S-Sal
- Literaturacatalana. (2017). Tota jo, de Sònia Moll (Projecte Poesia Dibuijada) [Vídeo]. Recuperat de <https://www.youtube.com/watch?v=nA482uef2aE>
- Literaturacatalana. (2017). Ara, de Clementina Arderiu (Projecte Poesia Dibuijada) [Vídeo]. Recuperat de <https://www.youtube.com/watch?v=RCTiLJS7OIQ>
- Llach, Ll. (2008). Dóna'm la mà (de Miquel Martí i Pol) [Vídeo]. Recuperat de <https://www.youtube.com/watch?v=yWtJdLfQKFc>

- Llompart, J. M. (1961). *Poemes de Montdragó*. Palma: Moll.
- Llompart, J. M. (1980). *Mandràgola*. Barcelona: Edicions 62.
- Lomas, C. (coord.), Colomer, T., Nussbaum, L., Osoro, A. & Tusón, A. (1996). *La educación lingüística y literaria en la enseñanza secundaria*. (Vol. 1). Barcelona: Horsordi Editorial, SL.
- Madueño, D. (2003). Les adaptacions cinematogràfiques de la literatura catalana. *LletrA uoc*. Recuperat de <https://lletra.uoc.edu/ca/tema/cinema-i-literatura-catalana/detall>
- Magpoesia. (2000). Recuperat de <http://magpoesia.mallorcaweb.com/>
- Maragall, J. (1895). *Poesies*. Barcelona: Tipografia L'Avenç.
- Marçal, M. M. (1977). *Cau de llunes*. Barcelona: Proa.
- Marçal, M. M. (1979). *Bruixa de dol*. Barcelona: Edicions del Mall.
- Marçal, M. M. (1982). *Sal oberta*. Barcelona: Edicions del Mall.
- Margarit, J. (1981). *L'ombra de l'altre mar*. Barcelona: Edicions 62.
- Martí i Pol, M. (1972). *Vint-i-set poemes en tres temps*. Barcelona: Edicions 62.
- Martí i Pol, M. (1972). *La fàbrica*. Barcelona: Quaderns El Bardiol.
- Martí i Pol, M. (1976). *Quadern de vacances*. Barcelona: Proa.
- Martí i Pol, M. (1978). *Estimada Marta*. Barcelona: Edicions del Mall.
- Martí i Pol, M. (1981). *L'àmbit de tots els àmbits*. Barcelona: Edicions del Mall.
- Mishima. (2010). Els ametllers [Vídeo]. Recuperat de <https://www.youtube.com/watch?v=toWSpWMwXG8>
- Mosteiro, S. i López, I. (2015). «Pla nacional de lectura 2012-2016. La lectura de llibres a Catalunya», dins Generalitat de Catalunya: <http://cultura.gencat.cat/dadesculturals/>
- Música de poetes. (s.d.). Universitat Oberta de Catalunya. Recuperat de <http://www.musicadepoetes.cat/app/musicadepoetes/servlet/org.uoc.lletra.musicaDePoetes.Titols>

- Oliva, S. (1975). *Marees del desig*. Barcelona: Pòrtic.
- Palau i Fabre, J. (1983). *Poemes de l'alquimista*. Barcelona: Proa.
- Pàmies, J. (1979). *Flauta del sol*. Barcelona: Proa.
- Parcerisas, F. (1970). *Homes que es banyen*. Barcelona: Proa.
- Pascual, T. (2002). *El temps en ordre*. Barcelona: Proa.
- Peraire, J. & Ferrer, M. (2017). *Miquel Peris, vers a vers*. Castelló de la Plana.
- Pérez, S. (2009). Covava l'ou de la morta blanca [Vídeo]. Recuperat de <https://www.youtube.com/watch?v=qK-OtNi4EtI>
- Pessarrodona, M. (1979). *Memòria i*. Barcelona: Lumen.
- Pi de la Serra, F. (2011). El burgès [Vídeo]. Recuperat de <https://www.youtube.com/watch?v=JJpTKwjuKr8>
- Piera, J. (1979). *Crits baden la tarda melodiosa*. València: Septimomiau.
- Piera, J. (1980). *El somriure de l'herba*. Barcelona: Proa.
- Pons, M. (1986). *Sis bronzes grisos d'alba*. Barcelona: Edicions 62.
- Pujadó, M. (2002). *Estabilitat precària*. [Disc]. Barcelona: Columna música.
- Quart, P. (1934). *Les decapitacions*. Sabadell: Contraban.
- Raspall, J. (2017). *Podries*. Barcelona: Takatuka.
- Riba, C. (1946). *Del joc i del foc*. Barcelona: Selecta.
- Riba, C. (1952). *Salvatge cor*. Barcelona: Óssa Menor.
- Rodoreda, M. (1969). *Aloma*. Barcelona: Edicions 62.
- Rosana, C. (2008). Itineràncies poètiques. Recuperat de [http://personatgesitinerants.blogspot.com/es/](http://personatgesitinerants.blogspot.com.es/)
- Rosselló-Pòrcel, B. (1938). *Imitació del foc*. Barcelona: Edicions de la Residència d'Estudiants.
- Rovira, P. (1988). *Cartes marcades*. Barcelona: Edicions 62.
- Salvà, M. A. (1926). *Espigues en flor*. Barcelona: Altés.

- Salvat-Papasseit, J. (1921). *L'irradiador del port i les gavines*. Barcelona: Atenes.
- Salvat-Papasseit, J. (1922). *La gesta dels estels*. Barcelona: La Revista.
- Sàlvia. (2006). Poesia infantil i juvenil. Recuperat de <http://bibliopoemes.blogspot.com.es/>
- Sánchez, C. (1969). *Conjugació en primera persona*. València: Successor de Vives Mora.
- Sebastià, P. J. (1930). *L'aire i la fulla*. Barcelona: La Branca.
- Sebastià, P. J. (1979). *Cantilena*. Barcelona: Edicions 62.
- Sunyol, V. (1992). *Màquines per a escriure. Recursos per a l'animació a la creativitat escrita*. Vic: Eumo.
- Tero, J. (2009). Cos meu, recorda [Vídeo]. Recuperat de <https://www.youtube.com/watch?v=OJG3EkUhxis>
- Terron, À. (1977). *Iniciació a la química*. Palma: Tafal.
- Torres, M. (1947). *Poesies*. Coyoacán (Mèxic): Quaderns de l'exili.
- Trail Runing Mallorca (s.d.). Recuperat de <http://trailrunningmallorca.es/index.php/2016/04/18/cami-vell-del-far-de-formentor/>
- Vergés, G. (2015). *Poesia completa 1982-2014* [cur. D. Sam Abrams]. Barcelona: Proa.
- Villangómez, M. (1962). *El cop a la terra*. Palma: Moll.
- Vinyoli, J. (1951). *Les hores retrobades*. Barcelona: Els llibres de l'Óssa Menor.
- Vinyoli, J. (1976). *Vent d'aram*. Barcelona: Proa.
- Vinyoli, J. (1977). *Llibre d'amic. III*. Barcelona: La Gaya Ciència.
- Vinyoli, J. (1984). *Passeig d'aniversari*. Barcelona: Empúries.
- Xarxa Telemàtica Educativa de Catalunya. (s.d.). Impuls de la lectura. Recuperat de <http://xtec.gencat.cat/ca/projectes/lectura/impulslectura/>

Xarxa Telemàtica Educativa de Catalunya. (s.d.). De l'aula al núvol. Recuperat de <https://sites.google.com/a/xtec.cat/de-l-aula-al-nuvol/>

(s.d.). Poesia.cat. Poesia en català. Recuperat de <http://www.poesia.cat/>

(s.d.). Edu365.cat. Recuperat de <http://www.edu365.cat/>

(2007-2018). Versos.cat. Blog de poesia. Blog corporatiu guanyador dels Premis Blocs Catalunya 2012. Recuperat de <http://www.versos.cat/>

(2007). Racó de poesia. Recuperat de <http://racodepoesia.blogspot.com.es/>

(s.d.). Laboratori de lletres. Wirting school Barcelona. Recuperat de <https://www.laboratoridelletres.com/>

Bibliografia

- Balcells, J. & Roig, A. (1992). *Dels trobadors a la poesia actual*. Barcelona: ed. Laertes.
- Borrell, P. (S. D.). *Poemes musicats*. Departament de filologia catalana. Universitat de Barcelona. Recuperat de http://departament-filcat-linguistica.ub.edu/sites/default/files/webfm/administradors/editors/noticies/treball_p_borrell.pdf
- Cònsul, I. & Soldevila, Ll. (2005). *Antologia de poesia catalana*. Barcelona: Proa.
- Cotner, Ll., Julio, T., Riba, C. & Sánchez, J. (2011). *Dones poetes*. Servei de Publicacions de la Universitat de Vic. Recuperat de <http://mon.uvic.cat/estudisdegenere/files/2011/05/livre-DONES-POETES2.pdf>
- Delgado, J. F. (2011). *El gust per la lectura*. Joana Raspall. Guia per al professorat. Recuperat de http://xtec.gencat.cat/web/.content/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/0005/1d412e03-a844-4ae7-9fe552415bdaaa66/guia_didactica_joana_raspall.pdf
- Imilce, A. (2015). *Poesía con música para la clase de Lengua Española. Una propuesta didáctica*. Universidad Pontificia de Salamanca. Recuperat de http://www.fidescu.org/attachments/article/286/Poesia_con_musica_para_la_clase_de_Lengua_Espanola_Alicia%20milce.pdf
- Institut català de les dones. (s. d.). *Dones poetes*. Recuperat de http://dones.gencat.cat/web/.content/03_ambits/docs/cdoc_guiabib_donespoetes.pdf
- Juanico, N. (2018). *Un any per fer ressonar la veu resistent de Montserrat Abelló*. Ara.cat. Recuperat de https://llegim.ara.cat/actualitat/Any-ressonar-resistent-Montserrat-Abello_0_1954004619.html
- Mig, P. (2014). *Antologia de la poesia catalana*. Recuperat de https://elageminada.files.wordpress.com/2014/06/antologia_2ed.pdf

- Montals, S. (2017). Viu la literatura catalana. Bloc dedicat a la literatura catalana i als seus autors. Recuperat de <http://viualiteraturacatalana.blogspot.com.es/p/fragments.html>
- Morote, E., Valero, L., Fernández, F. M., & Albertus, A. (s.d.). Poesía con TICs, imagen y música. Taller de poesía y escritura creativa para Secundaria. Recuperat de <https://digitum.um.es/xmlui/bitstream/10201/24828/1/Taller%20de%20poes%C3%ADa%20con%20TICs.pdf>
- Planelles, A. & Vernet, F. (1990). *Poetria. Antologia de poesia catalana*. Barcelona: Edicions de la Magrana.
- Pujol, M. (2016). Poesia que es mira, cinema que es llegeix. *Nació digital*. Recuperat de <https://www.naciodigital.cat/noticia/111878/poesia/es/mira/cinema/es/llegeix>
- Sansone, G. E. (1997). *Antologia de poetes catalans: un mil·leni de literatura*. (Vol. III: de Maragall als nostres dies. Primera part). Barcelona: Galàxia Gutenberg.
- Sansone, G. E. (1997). *Antologia de poetes catalans: un mil·leni de literatura*. (Vol. III: de Maragall als nostres dies. Segona part). Barcelona: Galàxia Gutenberg.
- Vilaweb (2017). Castelló presenta una unitat didàctica del poeta Miquel Peris per acostar la seua obra a l'ensenyament primari i secundari. *Vilaweb*. Recuperat de <https://castello.vilaweb.cat/noticies/castello-presenta-una-unitat-didactica-del-poeta-miquel-peris-per-acostar-la-seua-obra-a-lensenyament-primari-i-secundari/>
- Villani, M. N. (2014). Propuesta educativa con TIC: Poesía multimodal. Congreso Iberoamericano de ciencia, tecnología, innovación y educación. Buenos Aires.

Annexos

Annex A. Poesia, lectura i oralitat

Annex A1. Exemples de poemes sobre temàtiques actuals:

Si haguessis nascut
en una altra terra,
podries ser blanc,
podries ser negre...
Un altre país
fora casa teva,
i diries "sí"
en un altra llengua.
T'hauries criat
d'una altra manera
més bona, potser
potser més dolenta.
Tindries més sort
o potser més pega...
Tindries amics
i jocs d'una altra mena;
duries vestits
de sac o de seda,
sabates de pell
o tosca espadenya,
o aniries nu
perdut per la selva.
Podries llegir
contes i poemes,
o no tenir llibres
ni saber de lletra.
Podries menjar
cases llamineres
o només crostons
secs de pa negre.
Podries.... podries...
Per tot això pensa
que importa tenir
les mans ben obertes
i ajudar qui ve
fugint de la guerra,
fugint del dolor
i de la pobresa.
Si tu fossis nat
a la seva terra,
la tristesa d'ell
podria ser teva.

(Joana Raspall, *Podries*, 2017).

De molt jove vas somiar,
tot llegint novel·les rosa,
en el teu destí d'esposa,
en l'amor que mai se'n va.
I vingué el teu Príncep Blau,
i se't va endur al seu palau,
un fantàstic entresòl de Cornellà.

La grisor molt aviat
va ofegar el conte de fades
-l'esperança, així que bades,
la podreix la realitat.
Decebuda, vas 'nar fent,
trampejant l'avorriment,
p'ró el pitjor encara no havia arribat.

Amb l'ajuda d'un precari i
trist treball, i del conyac,
i del seu cervell primari,
el teu príncep embriac
t'oferí com a primícia
a partir d'un cert moment
una mena de carícia
potser massa contundent.

Et va demanar perdó
i vas dir que el perdonaves,
oscil·lant com tantes faves
entre l'amor i la por.
P'ró ni un mes no van trigar
les pallisses a tornar.
No recordes ja quina en fou la raó.

Les veïnes van sentir
tirallongues de mentides
que explicaven les ferides
sense denunciar el botxí.
Si tens un ull de vellut,
és només perquè has caigut...
No s'ho creu ningú, p'ró no hi ha res a dir.

Vas anar a veure la mare
per tenir algú amb qui parlar
i només veure't la cara
va agafar-te de la mà:
"Per salvar el teu matrimoni
-et va dir-, sigues pacient.
Més val viure amb un dimoni
que un fracàs davant la gent!"

Ara l'home és a l'atur...
Sempre brama com un ase,
no et permet sortir de casa
i, quan mires el futur,
sols veus cops, sols veus dolor,
només veus una presó
i el teu cap estavellant-se contra un mur.

Reps quan torna del carrer
si els cigrons no estan prou tendres,
si la puta del divendres
no la hi ha mamat prou bé.
Reps si goses dir un sol mot,
reps per res i reps per tot,
i de nit et poses bé i l'hi deixes fer.

De vegades, fent bugada,
et sorprens cantussejant
tot plorosa una tonada
de quan eres un infant.
Bessie Smith era la reina
del vell blues i, ara que hi caus,
tu no has tingut gaire feina
per 'ser la reina dels blaus!

Resignada, ets incapaç
de trobar una altra sortida
que la que ofereix la vida
quan es fon talment el glaç.
Així doncs, fins que la mort
et permeti deixar el port,
sols faràs de sac de boxa i d'escarràs.

Et fa por deixar aquest pis,
et fa por creuar la porta...
Creus que mai seràs prou forta
per mirar de ser feliç.
El món de debò no és lluny:
l'intueixes, p'ró s'esmuny
-de l'Infern estant no es veu bé el Paradís.
Si marxessis, no sabries
on anar i, a més a més,
passarien gaires dies
abans no et localitzés?
La justícia no t'empara.
Altres dones hi han cregut
i potser són lliures ara,
p'ró ficades al taüt!

En el món hi ha moltes naus
amb les veles desinflades,
malvenudes i amarrades
per un tràgic joc de daus.
Sovint miren l'horitzó,
imaginant la cançó
que els farà oblidar algun dia el blues dels blaus.

(Miquel Pujadó, *Estabilitat precària* [disc], 2002)

Annex B. Poesia i creació

Annex B1. Activitat preparada: 50 instruccions per a la creació d'un poema vers a vers a ESO repassant altres continguts de llengua:

- Escriu un vers amb una paraula esdrúixola
- Escriu un vers amb un complement directe
- Escriu un vers amb un verb en futur
- Escriu un vers amb un mot amb essa sorda
- Escriu un vers amb el pronom feble «ho»
- Escriu un vers amb una paraula amb «v» i una altra amb «b»
- Escriu un vers amb dos antònims
- Escriu un vers amb una frase feta
- Escriu un vers amb un adverbi de temps
- Escriu un vers amb un verb copulatiu

- Escriu un vers amb un mot escrit amb «ig»
- Escriu un vers amb un mot amb essa sonora
- Escriu un vers amb una paraula aguda accentuada
- Escriu un vers amb un determinant possessiu
- Escriu un vers amb un sintagma preposicional
- Escriu un vers amb un pronom feble
- Escriu un vers amb un mot amb dièresi
- Escriu un vers on hi hagi, mínim, dues vocals neutres
- Escriu un vers amb un nom abstracte
- Escriu un vers amb una paraula plana sense accentuar

- Escriu un vers amb una paraula polisèmica
- Escriu un vers on hi hagi una paraula amb hac («h»)
- Escriu un vers on hi hagi un pronom fort
- Escriu un vers amb un adverbi acabat en -ment
- Escriu un vers amb una paraula escrita amb ela geminada (l·l)
- Escriu un vers amb un manlleu
- Escriu un vers amb un sinònim de «casa»

- Escriu un vers amb un adverb de lloc
- Escriu un vers amb un mot amb accent diacrític
- Escriu un vers amb un verb en imperatiu

- Escriu un vers on hi hagi un apòstrof
- Escriu un vers amb una paraula plana accentuada
- Escriu un vers amb un verb metereològic
- Escriu un vers on hi hagi una conjunció
- Escriu un vers amb una paraula escrita amb «tj»
- Escriu un vers on hi hagi una paraula amb ce trencada «ç»
- Escriu un vers amb un subjecte el·líptic
- Escriu un vers amb una paraula que rimi amb “matinada”
- Escriu un vers amb una paraula femenina plural
- Escriu un vers amb un mot escrit amb «tg»

- Escriu un vers amb una paraula amb contracció
- Escriu un vers amb una paraula acabada amb -en/-in
- Escriu un vers amb una paraula composta
- Escriu un vers amb una paraula amb «z»
- Escriu un vers on hi hagi un subjecte plural
- Escriu un vers amb un verb en gerundi
- Escriu un vers amb un mot amb diftong
- Escriu un vers on hi hagi un mot amb consonant nasal
- Escriu un vers amb el mot «tramvia»
- Escriu un vers amb un mot accentuat.

Annex B2. Activitat preparada: 25 instruccions per crear un poema vers a vers amb instruccions referides al verb principal:

- Escriu un vers amb el verb «estimar»
- Escriu un vers amb un verb de la 1a conjugació
- Escriu un vers amb un verb en passat
- Escriu un vers amb un verb en futur
- Escriu un vers amb un verb copulatiu
- Escriu un vers amb un verb en 1a persona plural
- Escriu un vers amb un verb en imperatiu
- Escriu un vers amb un verb de la 3a conjugació
- Escriu un vers amb el verb «passar»
- Escriu un vers amb un verb de la 2a conjugació

- Escriu un vers amb el verb «riure»
- Escriu un vers amb un verb en present
- Escriu un vers amb un verb en 2a persona
- Escriu un vers amb un verb en infinitiu
- Escriu un vers amb un verb metereològic
- Escriu un vers amb un verb en gerundi
- Escriu un vers amb el verb «somiar»
- Escriu un vers amb un verb en futur
- Escriu un vers amb un verb en 3a persona plural
- Escriu un vers amb un verb predicatiu

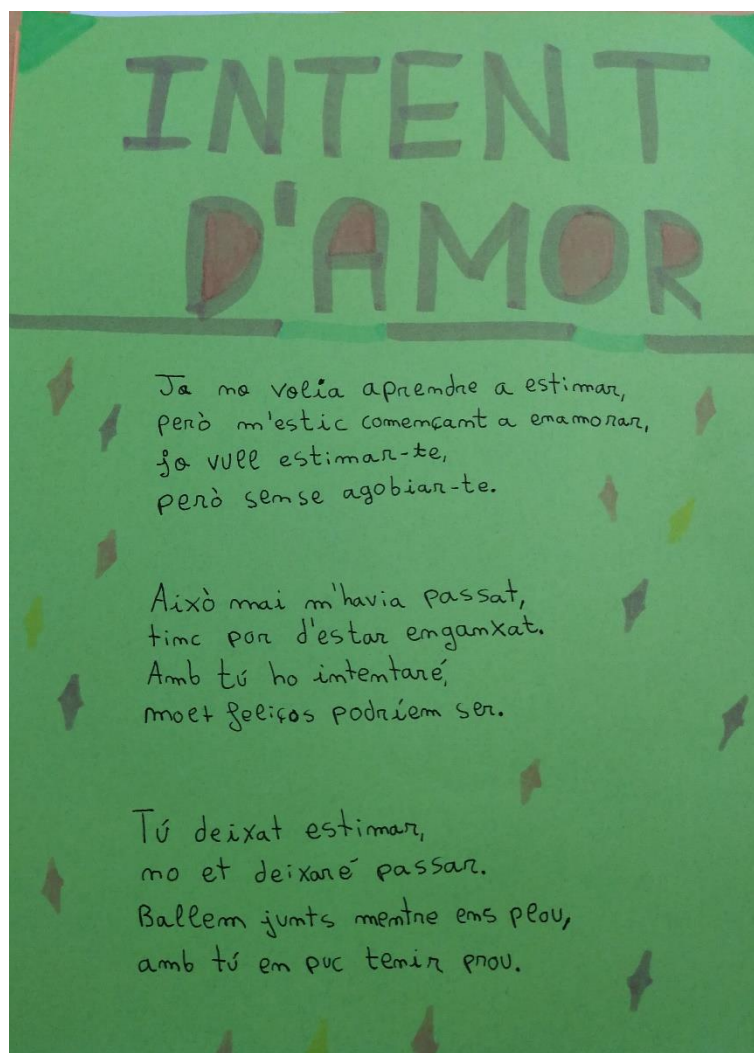
- Escriu un vers amb el verb «ploure»
- Escriu un vers amb un verb en imperatiu
- Escriu un vers amb un verb en 1a persona singular
- Escriu un vers amb un verb en participi
- Escriu un vers amb el verb «dormir»

Annex B3. Poema elaborat per dos alumnes de 1r d'ESO de l'IES Marratxí mitjançant l'activitat «instruccions referides al verb principal»:

Jo no volia aprendre a **estimar**, (vers amb el verb «estimar»)
Però m'estic començant a **enamorar**, (vers amb un verb de la 1a conj.)
Jo vull estimar-te,
Però sense agobiar-te.

Això mai m'**havia** passat, (vers amb un verb en passat)
Tinc por d'**estar** enganxat. (vers amb un verb copulatiu)
Amb tu ho **intentaré**, (vers amb un verb en futur)
Molt feliços **podríem** ser. (vers amb un verb 1a p. Plural)

Tu **deixa't** estimar, (vers amb un verb en mode imperatiu)
No et deixaré **passar**. (vers amb el verb «passar»)
Ballem junts mentre **plou**, (vers amb un verb metereològic)
Amb tu en puc **tenir** prou. (vers amb un verb en infinitiu)



Annex B4. Exemple de poema mantenint les categories gramaticals:

A l'atzar agraeixo tres dons:

(Prep+art+subst.+verb+num.+subst.)

Haver nascut dona,

(Verb+subst.)

De classe baixa

(Prep+subst.+adj.)

I nació oprimida.

(Conj.+subst.+adj.)

I el tèrbol atzur de ser tres voltes rebel.

(Conj.+art+adj./subst.+prep+verb+numeral+subt+adj.)

(Maria-Mercè Marçal, *Cau de llunes*, 1977)

A la vida demanaré tres favors:

Tenir amor,

Amb salut bona,

I felicitat eterna.

I el somni de ser una dona feliç.

(Versió: Sílvia Campins)

Annex B5. Activitat preparada: 5 poemes breus per reescriure'ls mantenint-ne les categories gramaticals (metodologia de l'annex anterior):

Poema 1:

Ja no tenim rodes,
ni manillar ni timbre.
I pensar que un dia fórem
alegres bicicletes.

(Antonina Canyelles, *Les banyes del croissant*, 2018)

Poema 2:

S'extenuava
una dolçor, l'aroma
d'aquestes fruites,
una candor extrema
de sucres o de terra.

(V. Andrés Estellés, *Balanç de Mar*, 1978)

Poema 3:

Estimaré fins al límit
de la teva paraula.
tornaré cap a casa després.
i en la túnica
dels teus ulls de neguit
i amors inhòspits
cercaré l'alegria que em recordi
l'aspra veu del desert de l'esperança.

(Francesc Garriga, *Demà no és mai*, 2014)

Poema 4:

CARMÍ

Sempre som teixidors d'un oblit de besades,
d'una absència que fingeix
 un ritual d'espills bruns,
una petita absència destrossant-nos
teranyines d'uns llavis, una boca
 inevitable
com la dolça poncella de la persuasió.
Un calfred lleu i perfecte.

(Josep Ballester, *Oasi*, 1989).

Poema 5:

El poeta escriu el poema
i s'enretira unes passes per
veure l'efecte que fa d'un tros
lluny.

(Joan Brossa, *Ot*, 1984)

Annex B6. Exemple de poema reescrit a partir de la substitució dels mots d'una determinada categoria gramatical (en aquest cas, els substantius):

Són certes les **paraules** que vam dir-nos,
Certa la **primavera** del teu **cos**,
I cert l'**espill** d'**amor** dels teus **ulls** negres.
-

Són certes les **mentides** (...)
Certa la **fredor** del teu **comiat**
I cert el **desig** d'**oblit** dels teus
cabells negres.

Suau plovia sobre el **bosc** tendríssim
De **pins** i diminutes **margarides**.
Sols el **silenci**, sols **nosaltres** sols.

Suau plovia sobre el **record** tendríssim
De **nits** i diminutes **estrelles**.
Sols el **passat**, sols **tu i jo** sols.

(Gerard Vergés, *Poesia completa 1982-2014*, 2015)

(Sílvia Campins)

Annex B7. Activitat preparada: 3 poemes per a la creació a partir de la substitució d'una determinada categoria gramatical (substantius, adjectius i verbs):

1. Poema per fer la substitució dels substantius:

La **branca** és **aigua** i l'**onada** treu **fulles**.
El **peix** fosqueja entre el **velam** de l'**aire**.
L'**ocell** és clar. La **lluna**, submarina.
Guaita! Tenim les **mans** de la mateixa **mida**!

(Maria Mercè Marçal, *Sal oberta*: 1982).

La _____ és _____ i _____ treu _____.
El _____ fosqueja entre el _____ de _____.
L'_____ és clar. La _____, submarina.
Guaita! Tenim les _____ de la mateixa _____!

2. Poema per fer la substitució dels adjectius:

Nova Leda

Sigues més **blanca** que el blanc,
Més **dolça** que la dolcesa,
Tota **nua** en el teu flanc
I en la meva tímidesa.
Sigues la **pura** impuresa.

(Josep Palau i Fabre, *Poemes de l'alquimista*: 1952)

_____ **Leda**

Sigues més _____ que el blanc,
Més _____ que la dolcesa,
Tota _____ en el teu flanc
I en la meva tímidesa.
Sigues la _____ impuresa.

3. Poema per fer la substitució dels verbs:

Oci

Ella **dorm**. L'hora que els homes
ja s'**han despertat**, i poca llum
entra encara a **ferir**-los.
Amb ben poc en **tenim** prou. Només
el sentiment de dues coses:
la terra **gira**, i les dones **dormen**.
Conciliats, **fem** via
cap a la fi del món. No ens **cal**
fer res per **ajudar**-lo.

(Gabriel Ferrater, *Les dones i els dies*: 1968).

Oci

Ella _____. L'hora que els homes
ja s'_____, i poca llum
_____ encara a _____-los.
Amb ben poc en _____ prou. Només
el sentiment de dues coses:
la terra _____, i les dones _____.
Conciliats, _____ via
cap a la fi del món. No ens _____
_____ res per _____-lo.

Annex B8. Exemple de poema escrit a partir d'una anècdota:

«El whatsapp de la mare»

Les noves tecnologies,
no són sempre motiu d'alegria.
Si no, digau-li-ho a ma mare,
que avui està ben enfadada.
Després d'haver discutit
per alguna bajanada,
jo ben excitada
he fet la pardalada.
Després de a la germana voler informar,
El següent missatge he redactat:
«la mare torna a estar enfadada,
com passa cada setmana».
La tecla d'enviar he marcat
amb tanta casualitat
que a la mare ha arribat.
No us podeu imaginar
amb quina cara m'ha mirat.
Pus mai tornaré a confiar
en aquest maleït whatsapp.

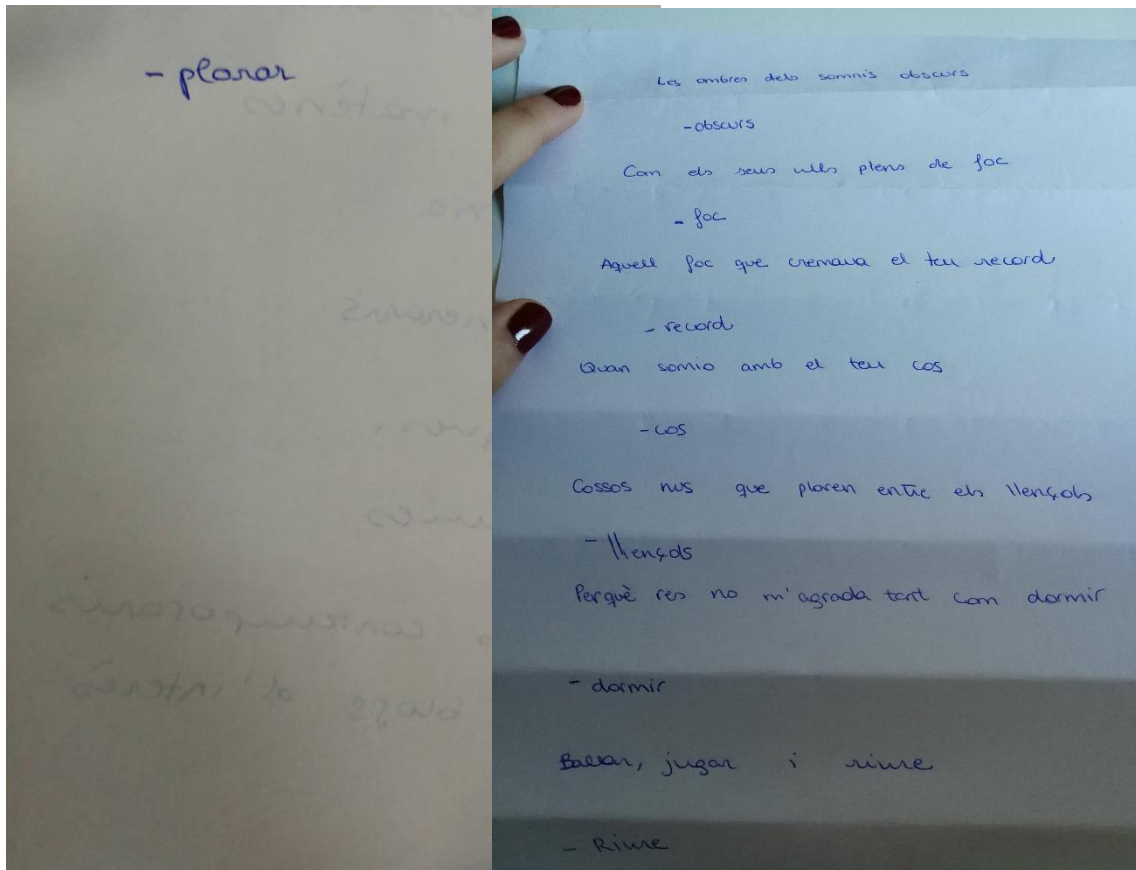
(Anècdota real d'un familiar. Sílvia Campins)

Annex B9. Exemple de poema escrit mitjançant la tècnica «cadàver exquisit»:

«Les ombres dels somnis obscurs»

Com els seus ulls plens de **foc**,
Aquell foc que cremava el teu **record**.
Quan somio amb el teu **cos**,
Cossos nus que ploren entre els **llençols**.
Perquè res no m'agrada tant com **dormir**,
Ballar jugar i **riure**,
Res no em fa tan feliç.

(Sílvia Campins)



Annex B10. Poema col·lectiu escrit pels alumnes del MFP del curs 2017-2018 a partir d'una paraula i whatsapp:

Alegria, mort, desesperació,
el que jo vull mai surt.
Resiliència no és ciència, quina paciència...
Què em diuen, de mi, els somnis que tinc?
Idò això, que una bona merda!
La inspiració és la pèrdua
tan dolça era, que m'he embafat.
Blava és la bicicleta com el color de la meva xancleta
el dilluns, una cuca surt-
Com l'oxímoron de l'existència, vius morint en jo.
Va i ve, la dolçor,
la paradoxa de viure sense tu.
L'obsolescència matà el meu amor,
i ja m'arriba el cansament.
Al meu cor guardo la gran relíquia:
Benvingudes, dones, a la generació del cony!

Annex B11. Exemple de poemes escrits a partir dels plaers i desplaers:

«Plaers»

L'olor dels llençols nets,
l'aigua freda els dies d'estiu,
els teus llavis,
la nit,
l'aroma del cafè,
els bons dies de la mare,
un concert a mitjanit,
els viatges improvisats,
els trajectes entre rialles
i una mossegada de síndria vora la mar.
Les patates fregides,
l'ombra a l'estiu,
la cervesa ben freda,
una tarda de cinema,
i tu.

(Sílvia Campins)

«Desplaers»

La gelera buida,
factures per pagar,
i eleccions tenyides de blau.
Els lloguers,
la hipocresia,
miralls trencats.
Mallorca en temporada alta,
feines d'esclaus,
falsa llibertat.
Banquers encantats,
contra naufrags refugiats.
Espanya,
Europa,
aquesta passivitat.

(Sílvia Campins).

Annex B12. Exemple de poema escrit a partir d'un títol oferit (inventam històries):

«El moix que plora»
Eren les cinc del matí,
i entre la foscor
la seva pena ressonava.
«Què és, això?»
Ningú en tenia la resposta.
Plorava, com la pell a l'aigua
desolat, en una lluita eterna
entre l'alçada i el terra.
El moix, camuflat entre la nit,
despertava curiositats,
despertava els veïns.
Com si no hi fos,
la seva silueta
es desdibuixava
dalt d'aquell arbre.
Qui hagués dit que
aquell moix,
ballava la dansa de la nit.

(Sílvia Campins)

Annex B13. Exemple de poema-diccionari:

«Tot açò que ja no pot ser»

Et besaria **lentament**,
et soltaria els cabells,
t'acariciaria els múscles,
t'agafaria el **cap**
per a besar-te dolçament,
estimada meua, dolça meua,
i sentir-te, encara més nina,
més nina encara sota les **mans**,
dessota els **pèls** del meu pit
i sota els pèls de l'engonal,
i sentir-te sota el meu cos,
amb els grans **ulls** oberts,
més que entregada confiada,
feliç dins els meus abraços.

(Vicent Andrés Estellés, *Llibre de meravelles*, 1971).

Cercam determinades paraules al diccionari i les substituïm per la tercera paraula de la seva definició (en aquest cas, definicions de l'IEC):

- Lentament: de manera **lenta**.
- Múscles: Part de la **cama** des de la seva articulació amb el tronc fins al genoll.
- Cap: Part superior del **cos** humà separada del tronc pel coll.
- Estimat-estimada: Que és objecte **d'amor**.
- Mans: Part terminal del **braç**, que comprèn el carp, el metacarp i els dits, quan, com en l'home i en els simis, el dit gros es pot oposar als altres quatre dits, especialment aquest òrgan amb exclusió del carp o puny.
- Pèls: Filament de matèria **còrnia** que neix a la pell de la major part de mamífers.
- Ulls: Òrgan de la **visió**, el qual rep les imatges de l'exterior i les transmet al cervell a través del nervi òptic.
- Feliç: Que gaudeix de **felicitat**.

Poema creat a partir de la 3a paraula de les definicions del diccionari:

Et besaria **lenta**,
et soltaria els cabells,
t'acariciaria les **cames**,
t'agafaria el **cos**
per a besar-te dolçament,
amor meu, dolça meua,
i sentir-te, encara més nina,
més nina encara sota els **braços**,
dessota els **cornis** del meu pit
i sota els pèls de **l'engonal**,
i sentir-te sota el meu cos,
amb les grans **visions** obertes,
més que entregada confiada,
felicitat dins els meus abraços.

Annex B14. Exemple de poemes creats a partir de la tècnica «joc de rol:

Qui som?»:

Poema sobre un personatge famós:

«Déu» de l'actualitat
és el meu segon nom.
No som el més alt
ni tampoc el més fort,
però quan tenc el baló
tothom té por.
El 10 de la sort,
sempre va amb jo.
Som un campió,
més d'una copa he guanyat,
i encara no m'he cansat.

Qui som? → Lionel Messi.

Poema sobre un objecte quotidià:

Tot ho vull ressaltar,
per a la gent ajudar a estudiar.
Les paraules clau,
les idees importants.
En molts de colors em pots trobar,
però el groc és el més habitual.
En el teu estoig em trobaràs,
si aquest examen vols aprovar.

Què som? → el subratllador.

Annex B15. Exemples de cal·ligrames i poesia visual catalana:

(J. Salvat-Papasseit,
*L'irradiador del port i les
gavines*, 1921)



(Joan Brossa, *Poemes visuals*, 1975)

Annex B16. Exemple de poema creat a partir d'una adaptació d'un text d'un altre gènere literari:

«Havien arribat a la plaça de Catalunya i van baixar. A dalt de l'imperial feia fresca però quan van començar a caminar la calor era horrorosa. Un noi, menjant un gran tros de coca, va passar pel costat d'Aloma i li va donar una empenta. La terrassa del Colon estava plena de gent i els cambrers, amb jaqueta blanca, anaven i venien servint begudes. En una de les primeres taules hi havia una senyora carregada de joies que la mirava. «No deu ser pas perquè em tingui enveja –va pensar Aloma, que començava a sentir-se fora de lloc-. Potser només sóc feliç quan estic en el meu jardí, mirant les estrelles.» Al seu davant, agafats per la cintura, caminaven un noi i una noia. La noia duia un vestit vermell i unes sabates de xarol amb uns talons de pam. (...)». (Mercè Rodoreda, *Aloma*, 1969).

Adaptació a poesia:

La plaça de Catalunya era allà,
i entengueren que havien de baixar.
La fredor de l'imperial
ben aviat calor tornà.
Despistat,
un noi l'espitjà
sense ella ni poder parlar.
La gent, el soroll,
les begudes i els cambrers
poblaven aquella terrassa del Colon,
plena com mai,
amunt i avall.
Arracades, anells i perles
adornaven aquella senyora,
que amb tanta curiositat
observava Aloma,
sense saber-ne el motiu
ni entendre'n el significat.
Entre la gent, entre els murmuris,
la jove Aloma s'adonà
que d'entre totes les coses del món
l'únic que desitjava era tornar al seu jardí,
tombar-se sobre la gespa
i observar les estrelles,
tan pures i brillants,

que semblaven il·luminar el cel
i trencar la foscor de la nit.
Però era allà, enmig de la ciutat
i la vida accelerava al seu voltant.
Parelles passejant,
(...).

(Sílvia Campins)

Annex C. Poesia i jocs

Annex C1. Exemple de poema amb «mot infiltrat»:

«Ítaca»

Els paradisos no són llocs per viure-hi.
Només s'hi pot morir, sense dir res.
Patir el dolor, ulls **clucs**, fins a podrir-se
pensant en els nous dies impossibles,
que mai no arribaran a aquest port clos.

(Andreu Gomila, *Aquí i Ara*, 2007).

Descobreix el mot infiltrat:

«Ítaca»

Els paradisos no són llocs per viure-hi.
Només s'hi pot morir, sense dir res.
Patir el dolor, ulls **tranquils**, fins a podrir-se
pensant en els nous dies impossibles,
que mai no arribaran a aquest port clos.

En aquest cas, doncs, el professor hauria substituït el mot «clucs» per «tranquils». Els alumnes només veurien el segon poema —sense cap paraula en negreta, evidentment— i haurien d'endevinar que la paraula «tranquils» no és original del poema.

Annex C2. Activitat preparada: 3 poemes amb mot infiltrat:

Poema 1:

«Allà on la mar et besa»

Allà on la mar et besa
la pell com una simfonia.

Com remou els cabells
aquest cant dels ocells talment vent!

Com somou les arrels
de cordials vibracions de pluja verda!

(Josep Piera, *El somriure de l'herba*, 1980)

Poema amb mot infiltrat:

«Allà on la mar et besa»

Allà on la mar et besa
la pell com una simfonia.

Com remou els cabells
aquest cant dels ocells talment vent!

Com somou les arrels
de cordials vibracions de pluja **freda**!

(Josep Piera, *El somriure de l'herba*, 1980)

Poema 2:

«Ben poc t'entretingueres, filla meva»

Ben poc t'entretingueres, filla meva,
i potser des d'on ets encara escoltes
un cant d'ocells ocults.

Murmuri de les fulles del dolor:
a la meva memòria
una platja petita amb el teu nom
que no figura als mapes dels vaixells.

(Joan Margarit, *L'ombra de l'altre mar*, 1981)

Poema amb mot infiltrat:

«Ben poc t'entretingueres, filla meva»
Ben poc t'entretingueres, filla meva,
i potser des d'on ets encara escoltes
un cant d'ocells ocults.
Murmuri de les fulles del dolor:
a la meva memòria
una platja petita amb el teu nom
que no figura als mapes dels **oceans**.

(Joan Margarit, *L'ombra de l'altre mar*, 1981)

Poema 3:

Tanka

LXIV

Núvol sense altre,
blanc en la tarda blava
passes, a penes
impur, a la ventura
d'un vent que ni sospira.

(Carles Riba, *Del joc i del foc*, 1946).

Poema amb mot infiltrat:

Tanka

LXIV

Núvol sense altre,
blanc en la tarda blava
voles, a penes
impur, a la ventura
d'un vent que ni sospira.

(Carles Riba, *Del joc i del foc*, 1946).

Annex C3. Exemple de poema amb vers infiltrat:

Poema original:

«Ítaca»

Els paradisos no són llocs per viure-hi.
Només s'hi pot morir, sense dir res.
Patir el dolor, ulls clucs, fins a podrir-se
pensant en els nous dies impossibles,
que mai no arribaran a aquest port clos.

(Andreu Gomila, *Aquí i ara*, 2007).

Poema amb vers infiltrat:

«Ítaca»

Els paradisos no són llocs per viure-hi.
Només s'hi pot morir, sense dir res.
Patir el dolor, ulls clucs, fins a podrir-se
somnis infinits en la memòria,
que mai no arribaran a aquest port clos.

Annex C4. Activitat preparada: 3 poemes amb vers infiltrat:

Poema 1:

Vares venir fins on jo dormia
i em vas despertar,
i em vas convidar a tenir set,
una gran set per a la qual
et vas fer copa on jo la pogués beure.

(Joan Vinyoli, *Llibre d'amic, III*, 1977).

Poema amb vers infiltrat:

Vares venir fins on jo dormia
em vas besar lentament,
i em vas convidar a tenir set,
una gran set per a la qual
et vas fer copa on jo la pogués beure.

(Joan Vinyoli, *Llibre d'amic, III*, 1977).

Poema 2:

«Posseït»

Sóc més lluny que estimar-te. Quan els cucs
faran un sopar fred amb el meu cos
trobaran un regust de tu. I ets tu
que indecentment t'has estimat per mi
fins al revolt: saciada de tu,
ara t'excites, te me'n vas darrera
d'un altre cos, i em refuses la pau.
No sóc sinó la mà amb què tu palpeges.

(Gabriel Ferrater, *Les dones i els dies*, 1968).

Poema amb vers infiltrat:

«Posseït»

Sóc més lluny que estimar-te. Quan els cucs
mosseguin la meva pell
trobaran un regust de tu. I ets tu

que indecentment t'has estimat per mi
fins al revolt: saciada de tu,
ara t'excites, te me'n vas darrera
d'un altre cos, i em refuses la pau.
No sóc sinó la mà amb què tu palpeges.

(Gabriel Ferrater, *Les dones i els dies*, 1968).

Poema 3:

Aquesta som jo
després d'un clic
i
la llum i les ombres
amb mi i en mi.

(Antonina Canyelles, *Les banyes del croissant*, 2018)

Poema amb vers infiltrat:

Aquesta som jo
després d'un clic
i
la llum i les ombres
s'apaguen de nit.

(Antonina Canyelles, *Les banyes del croissant*, 2018)

Annex C5. Exemple de poema amb estrofa infiltrada:

Nua, escampada sobre el llit, desperta,
agraïa la brisa. Es contemplava
manifestada tan goludament
a l'espill de l'armari, als peus del llit,

i composava complaguda, la
figura, certament maliciosa,
per a les festes de la nit, amb els
coets de tro i eixides de colors.

Es va banyar i es delità en el bany;
i enjogassada o bé desficiosa
oïa els redoblets de qui agranava

**tot el carrer. Sense adonar-se'n, quasi
va arribar a l'orgasme. Pecatosa,
es va vestir. Li feia mal el cap.**

(Vicent Andrés Estellés, *Recomane tenebres*, 1972)

Descobreix l'estrofa infiltrada:

Nua, escampada sobre el llit, desperta,
agraïa la brisa. Es contemplava
manifestada tan goludament
a l'espill de l'armari, als peus del llit,

i composava complaguda, la
figura, certament maliciosa,
per a les festes de la nit, amb els
coets de tro i eixides de colors.

Es va banyar i es delità en el bany;
i enjogassada o bé desficiosa
oïa els redoblets de qui agranava

**i era agradable viure i oblidar-se
dels poetes llatins, i de Cézanne,
i una tristesa encara remotíssima.**

Com veim, en aquest poema s'ha canviat la darrera estrofa per una d'un altre poema de Vicent Andrés Estellés.

Annex C6. Activitat preparada: 3 poemes amb estrofa infiltrada:

Poema 1:

«Morts lluny»

Callada estimo la vida.
Deixeu-me sola, callada;
i aniré amb el pensament
on no em torbin les rialles.

D'aquelles estibes mudes
seré la dolça companya,
que demà no tindran sol
ni l'aigua que els alegrava.

Mai més en la galta humida
l'amor sobtarà una flama;
per llurs somnis de colors
la nit s'ha fet massa llarga.

Joventut, barca afonada
amb totes les veles altes!

(Clementina Arderiu, *Sempre i ara*, 1946)

Poema amb estrofa infiltrada:

«Morts lluny»

Callada estimo la vida.
Deixeu-me sola, callada;
i aniré amb el pensament
on no em torbin les rialles.

**Forma i color, diversos,
amor carnal i ombres
pregones de l'oblit:
Natura morta.⁹**

Mai més en la galta humida
l'amor sobtarà una flama;
per llurs somnis de colors
la nit s'ha fet massa llarga.

Joventut, barca afonada
amb totes les veles altes!

(Clementina Arderiu, *Sempre i ara*, 1946)

⁹ Estrofa del poema «Natura morta», de Narcís Comadira (1985).

Poema 2:

«Cançó a Mahalta»

Corren les nostres ànimes com dos rius paral·lels.
Fem el mateix camí sota els mateixos cels.

No podem acostar les nostres vides calmes:
entre els dos hi ha una terra de xiprers i de palmes.

En els meandres, grocs de lliris, vers de pau,
sento com si em seguís, el teu batec suau

i escolto la teva aigua, tremolosa i amiga,
de la font a la mar —la nostra pàtria antiga—.

(Màrius Torres, *Quaderns de l'Exili*, 1947).

Poema amb estrofa infiltrada:

«Cançó a Mahalta»

**I doncs és falsa tota queixa que faci,
Tot gemec que faci, tot ploricó.¹⁰**

No podem acostar les nostres vides calmes:
entre els dos hi ha una terra de xiprers i de palmes.

En els meandres, grocs de lliris, vers de pau,
sento com si em seguís, el teu batec suau

i escolto la teva aigua, tremolosa i amiga,
de la font a la mar —la nostra pàtria antiga—.

(Màrius Torres, *Poesies*, 1947).

¹⁰ Versos extrets de *Passeig d'aniversari*, de Joan Vinyoli (1984).

Poema 3:

«Festa»

Avui només escric deliri
I després la paraula amant,
Perquè aquest vers rimi amb brillant,
I el primer amb l'adjectiu assiri.

Ara aquí poso serenata;
Tal és el vers; avui només
Escric la paraula congrés,
I acabarà l'estrofa plata.

Començo amb el teu nom Victòria
I no continuo, que avui
Només escric els pronoms tu i
Jo. Posa un mot que et plagui en òria.

Amor, avui només t'escric
Per tal que escric rimi amb pessic.

(Joan Brossa, *27 sonets a Victòria*, 1957).

Poema amb estrofa infiltrada:

«Festa»

Avui només escric deliri
I després la paraula amant,
Perquè aquest vers rimi amb brillant,
I el primer amb l'adjectiu assiri.

Ara aquí poso serenata;
Tal és el vers; avui només
Escric la paraula congrés,
I acabarà l'estrofa plata.

Començo amb el teu nom Victòria
I no continuo, que avui
Només escric els pronoms tu i
Jo. Posa un mot que et plagui en òria.

**I així acabo aquest poema
Escrivint la lletra ema.**

(Joan Brossa, *27 sonets a Victòria*, 1957).

Annex C7. Activitat preparada: 3 poemes per reordenar-ne els versos:

Poema 1:

Parlen les dones,
la seva poesia
tendra i forta.
Ben pocs s'aturen
a escoltar aquestes veus,
que, trasbalsades,
un nou llenguatge diuen
nascut al fons dels segles.

(Montserrat Abelló, *Dins l'esfera del temps*, 1998).

Reordena el poema:

un nou llenguatge diuen
Ben pocs s'aturen
tendra i forta.
a escoltar aquestes veus,
Parlen les dones,
nascut al fons dels segles.
la seva poesia
que, trasbalsades,

Poema 2:

He agafat por
a la dutxa, tu.
De vegades només
em surt fum
i això m'espanta.

Jo de tu m'operaria el nas
i em tenyiria de ros.

(Antonina Canyelles, *Les banyes del croissant*, 2018)

Reordena el poema:

De vegades només
Jo de tu m'operaria el nas
He agafat por
em surt fum
i em tenyiria de ros.
a la dutxa, tu.
i això m'espanta.

Poema 3:

Temps

Torna'm, ah, torna'm als anys
de la noiesa,
amb els amics
a la riera, amb els passeigs
i les pistes de tenis
i el ping-pong.
No. No.

Torna'm a la furiosa
passió que de mi va fer un altre.
Ja no seré mai més el noi
que feia jocs.
i me n'alegro.

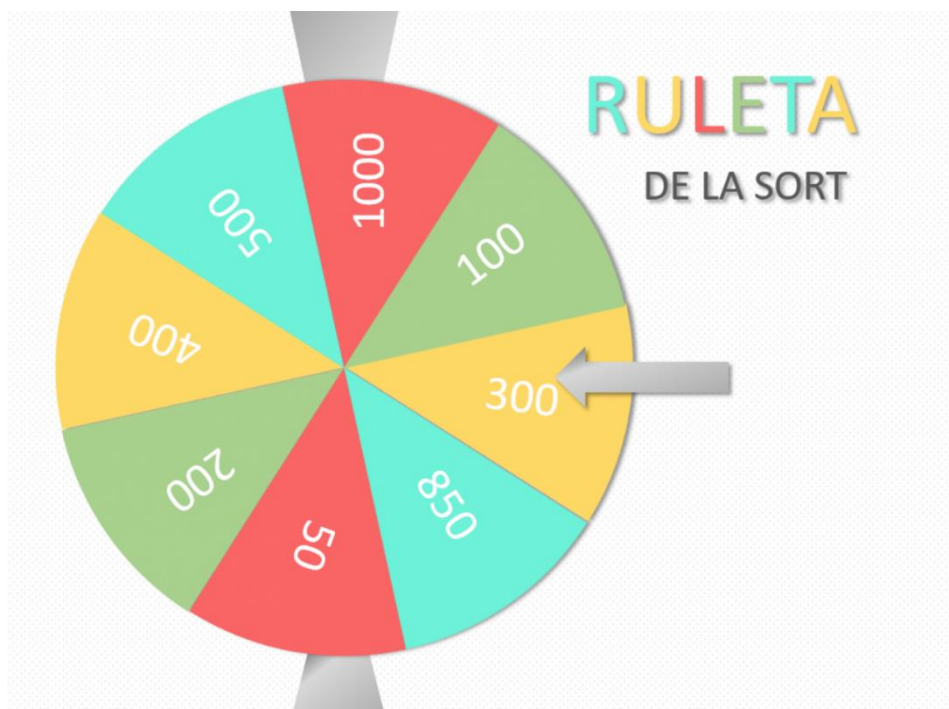
(Joan Vinyoli, *Vent d'aram*, 1976).

Reordena el poema:

de la noiesa,
a la riera, amb els passeigs
Torna'm, ah, torna'm als anys
amb els amics
i les pistes de tenis
No. No.
i el ping-pong.

Ja no seré mai més el noi
Torna'm a la furiosa
i me n'alegro.
passió que de mi va fer un altre.
que feia jocs.

Annex C8. Exemple i funcionament del joc «La ruleta de la sort»:



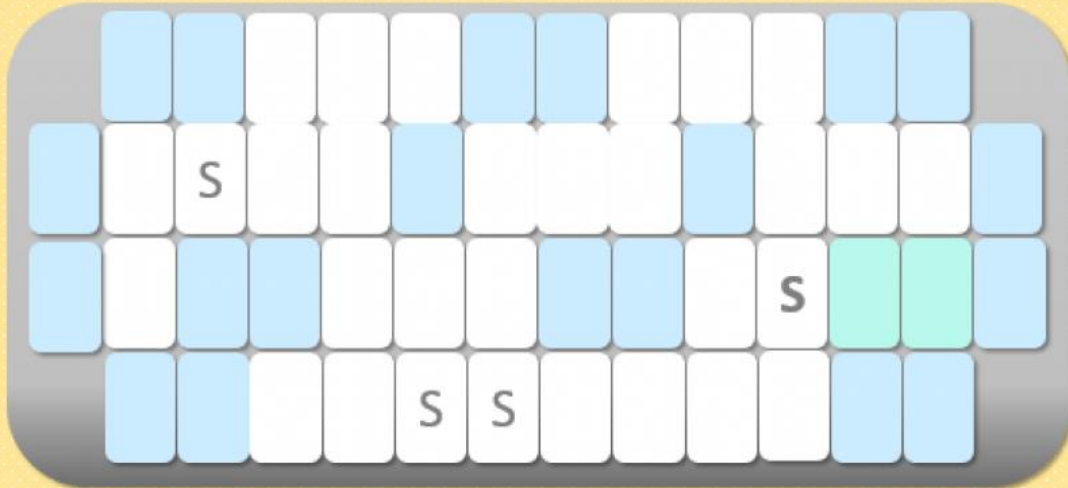
Primer de tot, hem seleccionat un vers d'un poeta català i l'hem adaptat a les caselles del tauler¹¹. La pista que oferim als alumnes és «Miquel Martí i Pol». Aleshores, l'equip número 1 gira la ruleta i imaginem que cau a la casella «300» i que diu la consonant «S». En el nostre vers, aquesta consonant es repeteix 4 vegades. Aleshores, manualment anirem omplint els buits amb la consonant S, i els alumnes hauran guanyat 1200 punts (300 x 4). Aleshores, passa el torn al següent grup, que ha de girar la ruleta i dir una nova consonant (en cas que no n'endevinin cap, passa el torn al següent grup sense que aquest equip guanyi cap puntuació). Aquest procés es repetirà fins que un grup en vulgui fer la resolució.

Normes:

- No es pot girar la ruleta més d'una vegada (seguida) per grup
- Obligatòriament s'han de dir consonants
- Si un grup vol descobrir vocals, se li hauran de descomptar 50 punts del seu marcador.

¹¹ Tant la ruleta com el tauler es poden descarregar al següent enllaç: <https://www.printpam.com/activitat-ruleta-de-la-sort/>

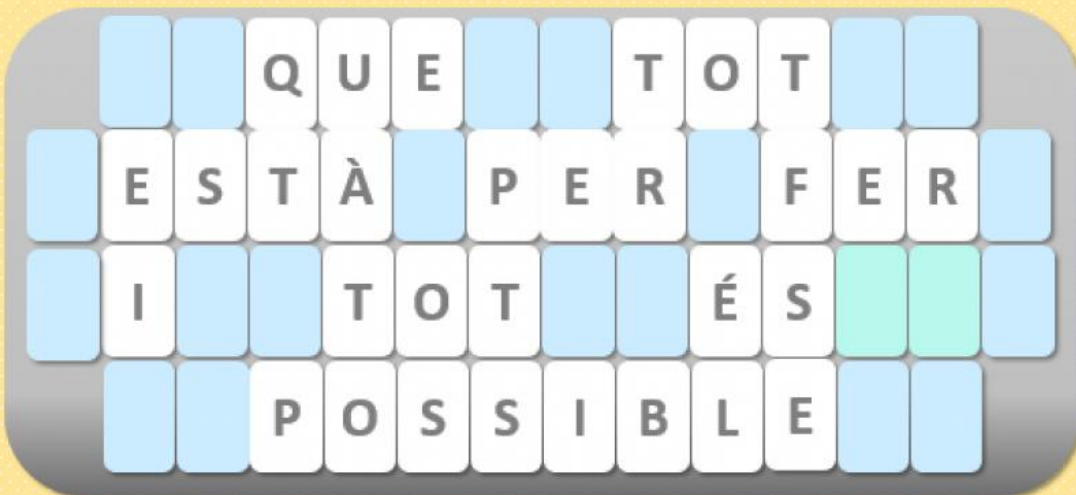
Miquel Martí i Pol



LLETRES UTILITZADES

EQUIP 1	EQUIP 2	EQUIP 3	EQUIP 4	EQUIP 4
0	0	0	0	0

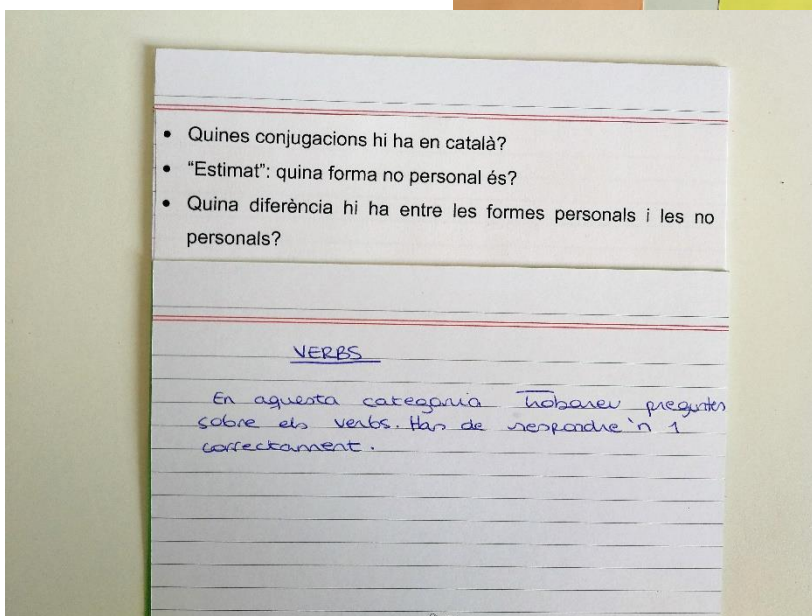
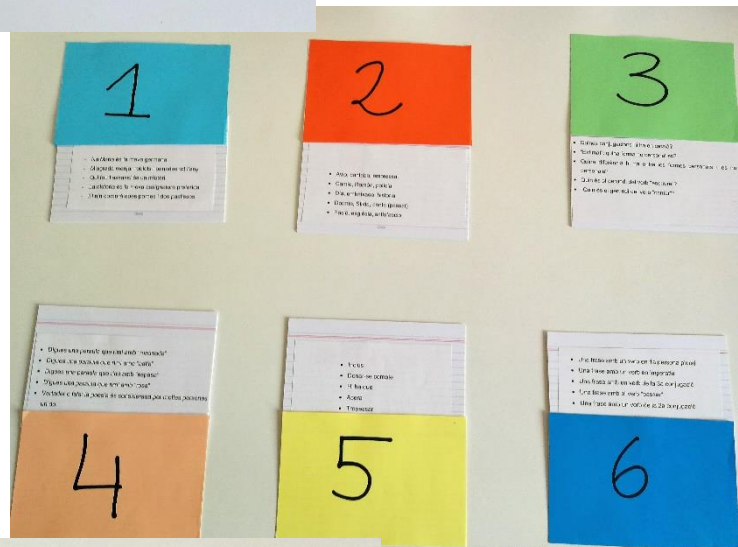
Miquel Martí i Pol



LLETRES UTILITZADES

EQUIP 1	EQUIP 2	EQUIP 3	EQUIP 4	EQUIP 4
0	0	0	0	0

Annex C9. Fotografies del joc «Llença el dau!»:



Annex C10. Activitat preparada. Preguntes per al joc «Llença el dau!»:

Recordem breument la metodologia. Els alumnes s'ajunten per grups o parelles i comença la ronda amb el primer equip llençant el dau. En funció del número que surti, se li formularà una pregunta o una altra. Vegem les preguntes elaborades:

Número 1 del dau: Dictat. Es dicta una frase o paraules i el jugador les ha d'escriure correctament a la pissarra)



- Na Maria és la meva germana
- M'agrada menjar rubiols i panades tot l'any
- Qui fou l'assassí és un misteri
- La història és la meva assignatura preferida
- El nin comprà dues pomes i dos pastissos
- N'Aina juga amb el seu germà petit
- La professora aprovà tots els seus alumnes
- Anirem a Menorca aquestes vacances
- No t'oblidis el paraigua que plourà!
- La primavera és la meva estació preferida
- Has vist la pel·lícula *Barcelona nit d'estiu*?
- He de comprar un regal per al meu cosí
- No t'oblidis que demà tens un examen
- Enguany, no he suspès cap assignatura
- Aquest estiu anirem a la platja cada dia
- M'agradaria ser infermera per salvar la gent
- Na Joana corregeix els exàmens dels alumnes
- Ahir vam anar al cinema
- He perdut el meu estoig
- Saps on és la jaqueta de na Lluïsa?

Número 2 del dau: Correcció (els jugadors han d'observar una llista amb 3 paraules amb errades ortogràfiques i les han d'escriure correctament a la pissarra).



- Avio, cantaba, empresa.
- Camio, Ramón, policia
- Día, embaixada, historia
- Dormía, Silvia, canta (passat)
- Pasió, esglèsia, satisfaccio
- Erem, despaig, exàmen
- Compás, paissos, però
- Profesor, anyorar, cantaba
- Ciencia, anglés, sobrasada
- Perqué, tendría, reciclaje
- Na María es la meva cosina
- Encare que me agrada viatjar, no ho faig mai
- La amiga de na Nuria es psicolega
- No se qué fer per aprofitar mes el temps
- L'ivern no m'agrada gens
- Saps a que hora vendra en Joan?
- El meu color preferit es el rossa
- A les déu tenc que anar al metge
- Aquest estiu anire a Galicia
- Que ganes tenia de veurer-te!

Número 3 del dau: preguntes sobre verbs.



Es formulen preguntes relacionades amb aquesta categoria gramatical.

- Per a què serveix un verb? (definició)
- Quin és el participi del verb “sorprendre”?
- “Jugarem”: quina persona i nombre?
- Com és el futur del verb estimar?
- De quina conjugació és el verb “escriure”?
- Quins són els verbs copulatius?
- Digues un verb impersonal
- Quines són les formes no personals?
- Quins modes verbals hi ha?
- Quins temps verbals coneixes?
- Quines conjugacions hi ha en català?
- “Estimat”: quina forma no personal és?
- Quina diferència hi ha entre les formes personals i les no personals?
- Quin és el gerundi del verb “escriure”?
- “Quin és el gerundi del verb “cantar”?”
- Quin tipus de verbs són “ser, estar, semblar i parèixer”?
- Digues 3 verbs predicatius
- Què és el lexema o arrel?
- Com és el futur del verb “ploure”?
- Com és el passat (1a persona singular) del verb anar?

Número 4 del dau: preguntes sobre poesia



- Què és la poesia?
- Què és una estrofa?
- Què és un vers?
- Què són les figures retòriques o recursos literaris?
- Què és la rima?
- Què és la rima assonant?
- Què és la rima consonant?
- Digues una paraula que rimi amb “casa”
- Digues una paraula que rimi amb “estimar”
- Digues una paraula que rimi amb “córrer”
- Digues una paraula que rimi amb “escriure”
- Digues una paraula que rimi amb “dormir”
- Conjunt de versos: què estam definint?
- Vertader o fals: la poesia és un gènere literari que va aparèixer a l'Edat Mitjana
- Vertader o fals: els grecs ja escrivien i recitaven poesia
- Digues una paraula que rimi amb “matinada”
- Digues una paraula que rimi amb “balla”
- Digues una paraula que rimi amb “espasa”
- Digues una paraula que rimi amb “rosa”
- Vertader o fals: la poesia és considerada per moltes persones un do.

Número 5 del dau: barbarismes. Com es diu en català...? En aquesta categoria, els alumnes hauran de saber com es diuen en català alguns dels barbarismes o castellanismes que feim servir habitualment.



- Aunque
- Buzon
- Barco
- Tenir que
- Pues
- Deport
- Enfermetat
- Inclús
- Donar-se compte
- Hi ha que
- Acera
- Tropessar
- Ahorrar
- Apoiar
- Arrastrar
- Bolso
- Bombilla
- Demés

Número 6 del dau: escriptura amb instruccions. En aquesta categoria se'ls indicarà que escriguin una frase correctament seguint alguna indicació.



- Una oració amb una paraula esdrúixola
- Una oració amb una paraula
- Una oració utilitzant una paraula aguda accentuada
- Una oració que tengui una paraula amb “b” i una altra amb “v”
- Escriu una oració amb una paraula que dugui dièresi
- Escriu tres paraules esdrúixoles
- Escriu dues paraules planes amb accent
- Escriu dues paraules agudes amb accent
- Escriu dues paraules agudes sense accent
- Escriu dues paraules planes sense accent
- Una oració amb el verb “plorar”
- Una oració amb un verb de la 1a conjugació
- Una oració amb un verb en passat
- Una oració amb un verb en futur
- Una oració amb un verb copulatiu
- Una oració amb un verb en 1a persona plural
- Una oració amb un verb en imperatiu
- Una oració amb un verb de la 3a conjugació
- Una oració amb el verb “passar”
- Una oració amb un verb de la 2a conjugació

Annex C11. Activitat preparada: tauler per al «partypoètic»:

1 SORTIDA	2 DIBUIX	3 TABÚ	4 MÍMICA						13 ?	14 DIBUIX	15 TABÚ	16 MÍMICA
			5 ?						12 MÍMICA			17 ?
51 ARRIBADA		6 DIBUIX	7 TABÚ	8 MÍMICA	9 ?	10 DIBUIX	11 TABÚ					18 DIBUIX
50 DIBUIX												19 TABÚ
49 ?												20 MÍMICA
48 MÍMICA	38 DIBUIX	37 ?	36 MÍMICA	35 TABÚ	34 DIBUIX	33 ?	32 MÍMICA	31 TABÚ				21 ?
47 TABÚ		39 TABÚ										22 DIBUIX
46 DIBUIX		40 MÍMICA								29 ?		23 TABÚ
45 ?		41 ?								28 MÍMICA		24 MÍMICA
44 MÍMICA	43 TABÚ	42 DIBUIX								27 TABÚ	26 DIBUIX	25 ?

Aula Poètica

Annex C12. Descripció de les categories:

- **Categoria 1: DIBUIX.** A la fitxa de preguntes trobaran un vers amb una paraula assenyalada en negreta. L'alumne tindrà un minut per dibuixar el mot que li ha tocat i els altres membres del seu grup l'han d'endevinar. Si l'encerten, es mantenen a la casella on s'han col·locat i, en cas que no ho resolguin, hauran de tornar a la casella on es trobaven abans de llençar el dau.
 - **Categoria 2: TABÚ.** A la fitxa de preguntes hi haurà un vers català amb una paraula assenyalada en negreta. L'alumne tindrà un minut per descriure la paraula en negreta (sense dir-la) però, a més a més, tindrà prohibides tres paraules. L'objectiu és que els membres del seu grup endevinin quina paraula té. Si l'encerten, es mantenen a la casella on s'han col·locat i, en cas que no ho resolguin, hauran de tornar a la casella on es trobaven abans de llençar el dau.
6. **CATEGORIA 3: MÍMICA.** A la fitxa de preguntes hi haurà un vers amb una paraula assenyalada en negreta. L'alumne tindrà un minut per representar amb mímica (sense poder dir cap paraula ni so) l'objecte o acció que li ha tocat. L'objectiu és que els membres del seu grup endevinin quina paraula té. Si l'encerten, es mantenen a la casella on s'han col·locat i, en cas que no ho resolguin, hauran de tornar a la casella on es trobaven abans de llençar el dau.
- **CATEGORIA 4: ? (Com acaba?).** A la fitxa de preguntes hi haurà un vers català incomplet. Un company o el professor llegirà el vers i l'alumne que hagi caigut en la casella "?" tindrà 30 segons per dir la paraula que hi falta. En aquest cas, només pot respondre UNA persona del grup (els membres del grup hauran de decidir qui respon). Si l'encerta, es mantenen a la casella on s'han col·locat i, en cas que no ho resolguin, hauran de tornar a la casella on es trobaven abans de llençar el dau.

Activitat preparada: preguntes per categories

CATEGORIA 1: DIBUIXA

A continuació hi ha les preguntes referides a la categoria 1: «Dibuixa». Trobareu un vers d'un poema en llengua catalana i, en un paper, haureu de dibuixar la paraula en negreta del vers que vos ha tocat. El vostre grup ha d'endevinar la paraula (objecte) que estau dibuixant.

FITXA:

Vers	Paraula a dibuixar:
Que el centre del món / no ets ben bé tu (Salvador Espriu, <i>Les cançons d'Ariadna</i> , 1949)	món
No hi ha present / tots els camins són record o pregunta. (Miquel Martí i Pol, <i>Vint-i-set poemes en tres temps</i> , 1972)	camins
Tallant la llengua al record / un nou vel de somnis tardorals. (Lluís Alpera, <i>Dades de la història civil, d'un valencià</i> , 1980)	llengua
Ets la ciutat que estim. (Margalida Pons, <i>Sis bronzes grisos d'alba</i> , 1986)	ciutat
Segur que avui hi havia núvols (Gabriel Ferrater, <i>Les dones i els dies</i> , 1968)	núvols
Em plau, d'atzar, d'errar per les muralles (Josep V. Foix, <i>Sol i de dol</i> , 1947)	muralles
Les cadires trenquen el silenci humit (Antonina Canyelles, <i>Les banyes del croissant</i> , 2018)	cadires
Cada ferida mostra la pèrdua d'una branca (Joan Alcover, <i>Cap al tard</i> , 1909)	ferida
Si la mireu bé, la foca , (Josep Carner, <i>Museu zoològic</i> , 1963)	foca

Surt el guerrer vers el camp de batalla (Maria-Mercè Marçal, <i>Cau de llunes</i> , 1977)	guerrer
Fa el mateix goig i sembla un tresor mig perdut. (Josep Palau i Fabre, <i>Poemes de l'alquimista</i> , 1952)	tresor
Em pregunte, cada dia, en llevar-me del llit (Carmelina Sànchez, <i>Conjugació en primera persona</i> , 1969)	llit
Dolors mig diluïts pels nostres bossos . (Salvador Oliva, <i>Marees del desig</i> , 1975)	bossos
A tu, a esperar darrere la persiana , (Teresa Pascual, <i>El temps en ordre</i> , 2002)	persiana
I amb rem obtús enfonso el meu vaixell , (Salvador Jàfer, <i>Lívius diamant</i> , 1974)	vaixell
Amb la pluja que cau i el verd tan verd. (Narcís Comadira, <i>Les ciutats</i> , 1976)	pluja
Com somou les arrels (Josep Piera, <i>El somriure de l'herba</i> , 1980)	arrels
I cristal·lina del desert . (Josep Sebastià Pons, <i>Cantilena</i> , 1979)	desert
Una platja petita amb el teu nom (Joan Margarit, <i>L'ombra de l'altre mar</i> , 1981)	platja
Tardes llargues, carrers / de mots incomprensibles. (Gabriel Ferrater, <i>Les dones i els dies</i> , 1968)	carrers
Jo obro la nit a la construcció futura, (Francesc Parcerisas, <i>Homes que es banyen</i> , 1970)	nit
Hi acudiran les bruixes / de totes les edats. (Maria-Mercè Marçal, <i>Bruixa de dol</i> , 1979)	bruixes
Després de la tomba vaig somiar-hi (Miquel Costa i Llobera, <i>Poesies</i> , 1885)	tomba
On de la llum s'hi trenca el raig . (Guerau de Liost, <i>La muntanya d'ametistes</i> , 1908)	raig
D'un vent que ni sospira. (Carles Riba, <i>Del joc i del foc</i> , 1946)	vent

CATEGORIA 2: TABÚ

Aquesta segona categoria consisteix a descriure o definir un mot amb l'objectiu que els membres del teu grup l'endevinin. Alerta!! A l'hora de fer-ne la definició, però, hi haurà 3 paraules que no podràs dir.

Exemple: Han d'endevinar la paraula "Casa" sense que tu puguis dir: "pis", "xalet" o "viure". Possible definició: lloc on la gent dorm, sol tenir dormitoris, cuina, bany...

FITXA:

Vers	Paraula que has de definir:	Paraules que NO pots dir en la teva definició:
Tan dolç i punyent com una rosa (Rosa Leveroni, <i>Presència i record</i> , 1952)	Rosa	<ul style="list-style-type: none"> - Flor - Planta - Espina
On reposen els noms adolescents . (Salvador Oliva, <i>Marees del desig</i> , 1975)	Adolescents	<ul style="list-style-type: none"> - Joves - Edat - institut
Passió que de mi va fer un altre. (Joan Vinyoli, <i>Vent d'aram</i> , 1976)	Passió	<ul style="list-style-type: none"> - Desig - Emoció - Amor
El vell tic-tac dels rellotges amaga, (Jordi Pàmies, <i>Flauta del sol</i> , 1979)	Reロットges	<ul style="list-style-type: none"> - Aparell - Hora - Temps
Oblidaran la poesia (Pere Rovira, <i>Cartes marcades</i> , 1988)	Posia	<ul style="list-style-type: none"> - Literatura - Vers - Text
Damunt el groc ditades d'aspra sang . (J. M. Llompart, <i>Mandràgola</i> , 1980)	Sang	<ul style="list-style-type: none"> - Ferida - Vena

		- Vermell
Les hores de la gresca, de la rialla i de l' amor . (Marià Villangómez, <i>El cop a la terra</i> , 1962)	Amor	- Sentiment - Parella - Estimar
Els anys, però, a dins la fàbrica (Miquel Martí i Pol, <i>La fàbrica</i> , 1972)	Fàbrica	- Edifici - Construcció - Indústria
M'agrada molt el pimentó torrat (V. Andrés Estellés, <i>Les pedres de l'àmfora</i> , 1974)	Pimentó	- Menjar - Verdura - Verd
Mai no arribaran a port . (Antonina Canyelles, <i>Tasta'm</i> , 2011)	Port	- Mar - Vaixells - Alcúdia
N'és fàcil despullar-se i n'és higiènic (Josep Piera, <i>Crits baden la tarda melodiosa</i> , 1979)	Despullar-se	- Roba - Cos - Nus
Finalment, un tip de riure . (David Jou, <i>Mirall de vellut negre</i> , 1981)	Riure	- Verb - Boca - Felicitat
Oh companyia! Oh deslliurant presó! (Joan Maragall, <i>Poesies</i> , 1895)	Presó	- Lloc - Tancar - Assassinar
Vinyes verdes vora el mar! (Josep M. De Sagarra, <i>Cançons de rem i de vela</i> , 1923)	Verdes	- Color - Planta - Poma
Aquests poemes no contenen / conservants ni colorants. (Antonina Canyelles, <i>Tasta'm</i> , 2011)	Conservants	- Producte - Aliments - Manteniment
Miralls opacs, ni vides per volar. (Andreu Gomila, <i>Aquí i ara</i> , 2007)	Miralls	- Vidre - Mirar - Dormitori

CATEGORIA 3: MÍMICA

En aquesta categoria, has d'aconseguir que el teu grup endevini l'objecte, animal o acció que t'ha tocat a partir d'una representació mímica (sense parlar ni fer sons).

Vers	Paraula a representar
La lluna troba el seu ponent (Tomàs Garcés, <i>Paradís</i> , 1931)	Lluna
Obriu que volem entrar. (Pere Quart, <i>Les decapitacions</i> , 1934)	Obrir
Dispararen la màquina / de cosir (Antonina Canyelles, <i>Les banyes del croissant</i> , 2018)	Màquina de cosir
El panteix dels amants / en la joia dels cossos (Agustí Bartra, <i>La fulla que tremola</i> , 1979)	Amants
Jo deia ahir / ésser i sentir (Clementina Arderiu, <i>L'altra llibertat</i> , 1920)	Ahir
Dolcesa de l' arrel dins la terra. (Rosa Leveroni, <i>Presència i record</i> , 1952)	Arrel
A l'alta solitud la veu més forta. (Bartomeu Rosselló-Pòrcel, <i>Imitació del foc</i> , 1938)	Solitud
Ens ensenyaren a maleir les abelles (Antonina Canyelles, <i>Les banyes del croissant</i> , 2018)	Abelles
S'amagaven / per la nit del pinar o per les tèbies / raconades de l'ombra. (Josep M. Llompart, <i>Poemes de Montdragó</i> , 1961)	Amagar-se
Lo segle n'és de lluita. Lluitau , doncs, oh poetes, (Víctor Balaguer, <i>Poesías</i> , 1874)	Lluitar
A càmera lenta els cossos (a l'espai, com al temps) sota les aigües. (Pere Gimferrer, <i>Els miralls</i> , 1970)	A càmera lenta

Cada ferida mostra la pèrdua d'una branca ; (Joan Alcover, <i>Cap al tard</i> , 1909)	Branca
Traginer de cançons / en cavall sense brida (Maria-Mercè Marçal, <i>Bruixa de dol</i> , 1979)	Cavall
Això era i no era / quan naixia la Primavera . (Bartomeu Rosselló-Pòrcel, <i>Imitació del foc</i> , 1938)	Primavera
Això era i no era / quan naixia la Primavera. (Bartomeu Rosselló-Pòrcel, <i>Imitació del foc</i> , 1938)	Néixer
No em preguntis, amor, per què t'estimo (Rosa Leveroni, <i>Presència i record</i> , 1952)	T'estimo
Més poderós que el roure, més verd que el taronger (Miquel Costa i Llobera, <i>Poesies</i> , 1885)	Taronger
En el somni que l'endevina (Carles Riba, <i>Salvatge cor</i> , 1952)	Somni
Boira que el cim vas fregant volandera (Maria Antònia Salvà, <i>Espigues en flor</i> , 1926)	Boira
Tota ma vida tremola agraïda (Maria Antònia Salvà, <i>Espigues en flor</i> , 1926)	Tremolar
Damunt la sorra fina dels records. (Miquel Martí i Pol, <i>Estimada Marta</i> , 1978)	Sorra
Damunt la sorra fina dels records . (Miquel Martí i Pol, <i>Estimada Marta</i> , 1978)	Records
El nostre enyor ve de quan no érem. (Josep Carner, <i>El cor quiet</i> , 1925)	Enyorar
I deixa damunt l'aigua un ramell de roses . (Simona Gay, <i>Aigües vives</i> , 1932)	Ramell de roses
El misteri pregon de la callada vida. (Simona Gay, <i>La gerra al sol</i> , 1965)	Misteri
Que no tinc més dreuera que la festa (Salvador Jàfer, <i>Lívius diamant</i> , 1974)	Festa
M'he passejat tot sol, cap al captard, (Salvador Oliva, <i>Marees del desig</i> , 1975)	Passejar

CATEGORIA 4: ? (COM ACABA EL POEMA?)


En aquesta categoria trobareu un vers incomplet i haureu d'endevinar la paraula que hi falta.


Vers incomplet	Paraula que hi falta
Lleugers, es confiaven els teus dits entre els meus _____ (Gabriel Ferrater, <i>Les dones i els dies</i> , 1968)	Dits
I a mon front la carícia de la _____ (Josep Sebastià Pons, <i>Cantilena</i> , 1937)	Mà
La Balanguera fila fila, la Balanguera _____ (Joan Alcover, <i>Cap al tard</i> , 1909)	Filarà
No hi havia a València dos amants com _____ (Vicent Andrés Estellés, <i>Llibre de meravelles</i> , 1971)	Nosaltres
Mon cor estima un _____ (Miquel Costa i Llobera, <i>Poesies</i> , 1885)	Arbre
Per veure el bo que és tot; / i la Vida / i la _____ (Joan Salvat-Papasseit, <i>L'irradiador del port i les gavines</i> , 1921)	Mort
Vinyes verdes vora el _____ (Josep Maria de Sagarra, <i>Cançons de rem i de vela</i> , 1923)	Mar
I el tèrbol atzur de ser tres voltes _____ (Maria-Mercè Marçal, <i>Cau de llunes</i> , 1998)	Rebel
Hi havia calma sempre en el llac dels teus _____ tan blaus i verds alhora (Quima Jaume, <i>El temps passa a Cadaqués</i> , 1986)	Ulls
Si fos sincera escriuria un bolero / i fins i tot més, un _____. (Marta Pessarrodona, <i>Memòria i</i> , 1979)	Tango
Sempre el teu somni viu en _____ (Josep Sebastià Pons, <i>Cantilena</i> , 1937)	Mi


Surt el guerrer vers el camp de _____ (Maria-Mercè Marçal, <i>Cau de llunes</i> , 1977)	Batalla
M'estic sota el colomer: / hores i _____, tot vola. (Josep Sebastià Pons, <i>L'aire i la fulla</i> , 1930)	Coloms
I el pa, posat a _____. (Joan Salvat-Papasseit, <i>L'irradiador del port i les gavines</i> , 1921)	Taula
Els paradisos no són llocs per _____. (Andreu Gomila, <i>Aquí i ara</i> , 2007)	Viure-hi
Llançam l'ampolla al _____ (Andreu Gomila, <i>Aquí i ara</i> , 2007)	Mar
Tota la meva es lliga a tu / com en la nit les flames a la _____. (Bartomeu Rosselló-Pòrcel, <i>Imitació del foc</i> , 1938).	Fosca
I deixa damunt l'aigua un ramell de _____. (Simona Gay, <i>Aigües vives</i> , 1932)	Roses
Que tot està per fer i tot és _____. (Miquel Martí i Pol, <i>L'àmbit de tots els àmbits</i> , 1981)	Possible
Molt he estimat i molt _____ encara. (Miquel Martí i Pol, <i>Estimada Marta</i> , 1978)	Estimo
Deixa't besa, i tu _____ després. (Joan Salvat-Papasseit, <i>La gesta dels estels</i> , 1922)	Besa
I rodolem per terra entre abraços i _____ (Vicent Andrés Estellés, <i>Llibre de meravelles</i> , 1971)	Besos
Feia tot just tres hores / que havia complert els catorze _____ (Miquel Martí i Pol, <i>La fàbrica</i> , 1972)	Anys
Jo visc cap per _____ / tot ho veig al revés. (Antonina Canyelles, <i>Tasta'm</i> , 2011)	Avall

Annex D. Poesia i TIC

Annex D1. Avantatges de les principals xarxes socials:

 **Twitter:** xarxa social que té limitats els escrits a 280 caràcters. És idònia si ens interessa publicar informacions breus. A més, es poden crear grups tancats, malgrat que el nombre màxim de participants és 20, un desavantatge clar davant altres xarxes com facebook. Un dels punts forts que presenta twitter davant altres és la seva immediatesa i la interacció que permet amb persones desconegudes sense necessitat d'haver-los d'afegir a la teva llista d'amistats.

 **Facebook:** xarxa social que permet afegir fotografies i textos il·limitats, enviar missatges públics i privats a les amistats i interactuar mitjançant comentaris. És interessant si volem crear un perfil amb molt de material audiovisual o escrit perquè no tindrem limitacions per publicar-ho. Es poden crear grups tancats de moltes persones i, a més, permet «reaccionar» a les publicacions de les teves amistats.

 **Instagram:** Es tracta d'una eina que permet publicar fotografies o vídeos amb descripcions, encara que no permet publicar-hi textos sense imatge. A més, també ofereix les anomenades “històries d'instagram” (que facebook també incorporà a la seva darrera actualització), publicacions breus que s'esborren passades 24 hores.

En definitiva, la tria de la xarxa social pot fer-se en funció de les preferències del professor o fins i tot pot proposar-se als mateixos alumnes per tal que votin i triïn la xarxa social amb la qual treballar els poemes.

Annex D2. Exemple de poemes en prosa per als poema-tràiler:

No m'omplis més de flors: ja no t'estimo

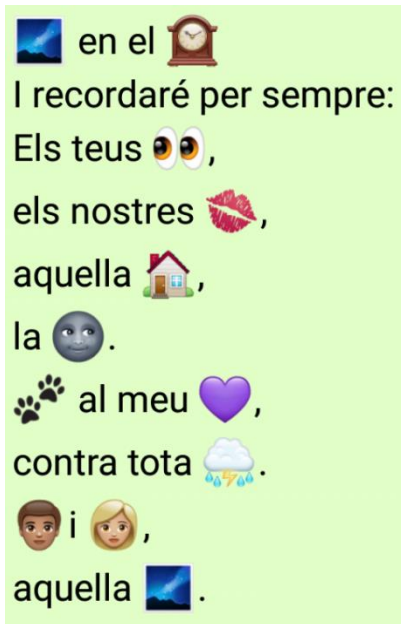
Que tu plantis papers per façanes i portes, al peu del campanar, als vidres de l'escola, als bancs de la capella de les monges, al portaló de l'hort de l'Oriola, a les estacions del tren de Valldoreix, a les parades del mercat de fruita, a la sortida del funicular, damunt les cartelleres del cinema, a la sala de ball, a la torratxa de la Casa del llamp, a l'escrivania de la rectoria, sota els fanals del passeig, a la mateixa porta de l'alcova... Que ho escriguis en lletra rodona, o en pal sec, o bé a la romana, en caràcters d'impremta forastera, en elzeverià, en lletra molt ampla, o en cursiva... Amb carbó dur i gruixut, amb guixos exaltats o amb mangra de color de sang donada... Què hi puc fer jo, Francesca, què haig de dir, si amb els ulls aclucats ja sé el que escrius: *No m'omplis més de flors: ja no t'estimo*.

(Josep V. Foix, *Darrer comunicat*, 1970)

Perdut a Venècia

Els dies que vam passar a Venècia, enduts pels blaus i roses de la llum que neix als canals i per l'aigua espessa i muda desvetllaven suaument els nostres sentiments, sense presses, talment la contemplació d'un quadre d'en Botticelli que hi ha a la National Gallery, al vell i trist Londres, i que jo conec de memòria. També podria comparar-se, parlo encara de Venècia al mes d'octubre, al *Cant del Rossinyol*, obra d'un tal Stravinsky, que també estimo particularment. Ah, Venècia!, l'octubre, la tardor, les primeres pluges de l'hivern aigüat sobreixint Sant Marc. Quants records per a una vida tan curta! *Allibera l'esclat de la teva sina i brinda'm penyores d'amor i esllanguides curses en gòndoles nocturnes. Obre'm els palaus i cúpules, els marbres lluents amb el mateix agressiu reflex del fosc Valpolicella.* Venècia, fugida color pastel que anuncia l'Orient, em promet llarga vida d'intrigues si sóc capaç de fugir d'aquesta melangiosa i grisa, folla terra, de mon país. Com un somni, mal somni romàntic, s'allunya Venècia, la claror del cel desfent-se en esqueixos de roig, topazi i blau, un gran xivarri d'ocells omple les *fondamenta* vora la plaça. És la visió d'un record la que em torna a casa.
(Francesc Parcerisas, *Homes que es banyen*, 1970).

Annex D3. Exemple de poema amb icones (whatsapp):



Nits en el temps

I recordaré per sempre:
els teus ulls,
els nostres llavis
aquella casa,
la lluna.
Petjades al meu cor,
contra tota tempesta,
tu i jo,
aquella nit.

Annex D4. Aplicacions o eines que ens permeten crear els nostres propis jocs o qüestionaris:

- Kahoot: <https://kahoot.com/welcomeback/>
- Quizup: <https://www.quizup.com/>
- Cerebriti: <https://edu.cerebriti.com/>
- Playbuzz: <http://www.ayudaparamaestros.com/2016/09/playbuzz-herramienta-online-para-crear.html>
- Trivinet: <https://www.trivinet.com/>

Annex E. Poesia i currículum

Annex E1. Activitat preparada: 3 poemes sense de pronoms febles:

Poema 1:

Grans magatzems

Veig uns grans magatzems. T'agraden. M'atordeixen.
¿Vols que anem a mirar? És només un moment.
Te me'n vas cap a dins i em deixes, indolent,
entre un exèrcit foll. I dones m'oprimeixen.

T'he perdut. L'he trobada. Perfums i maquillatges.
Vinc cap a tu. No hi és. ¿Peces interiors?
L'enfolleix remenar munts de sostenidors.
S'ha pintat a la mà colors, com els salvatges.

I et crido des de lluny vencent la tímidesa,
i altre cop te me'n vas. Adust, jo em faig l'ofès.
I segueixo tossut en la meva escomesa.

Ja està bé, jo que em dic, talment una fanàtica...
T'enlluernen estands i llums i no veus res.
I escales automàtiques se t'enduen estàtica.

(Narcís Comadira, *Les ciutats*, 1976).

Poema amb absència de pronoms febles:

Grans magatzems

Veig uns grans magatzems. ____agraden. ____atordeixen.
¿Vols que anem a mirar? És només un moment.
Te ____ ____ vas cap a dins i ____ deixes, indolent,
entre un exèrcit foll. I dones ____oprimeixen.

____'he perdut. ____'he trobada. Perfums i maquillatges.
Vinc cap a tu. No ____ és. ¿Peces interiors?
____'enfolleix remenar munts de sostenidors.
____'ha pintat a la mà colors, com els salvatges.

I ____ crido des de lluny vencent la tímidesa,
i altre cop ____ ____ ____ vas. Adust, jo ____ faig l'ofès.

I segueixo tossut en la meva escomesa.

Ja està bé, jo que _____ dic, talment una fanàtica...
_____ 'enlluernen estands i llums i no veus res.
I escales automàtiques _____ 'enduen estàtica.

(Narcís Comadira, *Les ciutats*, 1976).

Poema 2:

La sabata

He donat el meu cor a una dona barata.
Se'm podria a les mans. Qui l'hauria volgut?
En les escombraries una vella sabata
fa el mateix goig i sembla un tresor mig perdut.

Totes les noies fines que ronden a ma vora
no han tingut la virtut de donar-me el consol
que dóna una abraçada, puix que l'home no plora
pels ulls, plora pel sexe, i és amarg plorar sol.

Vull que ho sàpiguen bé les parentes i amigues:
Josep Palau no és àngel ni és un infant model.
Si tenien de mi una imatge bonica,
ara jo els n'ofereixo una de ben fidel.

No vull més ficcions al voltant de la vida.
Aquella mascarada ha durat massa temps.
Com que us angunieja que us mostri la ferida,
per això deixo encara la sabata en el fems.

(Josep Palau i Fabre, *Poemes de l'alquimista*, 1952).

Poema amb absència de pronoms febles:

La sabata
He donat el meu cor a una dona barata.
_____ podria a les mans. Qui _____ hauria volgut?
En les escombraries una vella sabata
fa el mateix goig i sembla un tresor mig perdut.

Totes les noies fines que ronden a ma vora
no han tingut la virtut de donar _____ el consol
que dóna una abraçada, puix que l'home no plora
pels ulls, plora pel sexe, i és amarg plorar sol.

Vull que _____ sàpiguen bé les parentes i amigues:
Josep Palau no és àngel ni és un infant model.
Si tenien de mi una imatge bonica,
ara jo _____ ofereixo una de ben fidel.

No vull més ficcions al voltant de la vida.
Aquella mascarada ha durat massa temps.
Com que _____ angunieja que _____ mostri la ferida,
per això deixo encara la sabata en el fems.

(Josep Palau i Fabre, *Poemes de l'alquimista*, 1952).

Poema 3:

No tinc rellotge ni destí.
Tinc fred; en el meu test gelat
no hi creix cap mot per abrigar-me,
només el gran desert dels telegrams muts
dels àugurs o dels naufrags.
El passaport que riu ja no m'inventa
el cordam
dels viatges ni el llapis de color,
inútil,
damunt les meves mitges
blanques. Hauré d'anar-me'n, sí,
a peu.
Avar com l'heura, el tren no passa.
Tant és.
Si algú em veiés creuar els records
li diria: detura'm
i digue'm què no sóc, què ja no porto.
No tinc rellotge ni destí,
ni mocador de llet, ni cel de pomes.
Els peus, feixucs, em cauen.
El cap
em pesa com un món. I se'm desfulla.
La pell se'n va,

ja no ens trobarem més.
Tinc fred. Tinc por. Tinc aquell fred
immens, que sols el cor
mesura. El que no donen més que els vius.
El fred que no s'enterra.
Mai.

(Felícia Fuster, *Aquelles cordes del vent*, 1987)

Poema amb absència de pronoms febles:

No tinc rellotge ni destí.
Tinc fred; en el meu test gelat
no _____ creix cap mot per abrigar____,
només el gran desert dels telegrams muts
dels àugurs o dels naufrags.
El passaport que riu ja no _____ inventa
el cordam
dels viatges ni el llapis de color,
inútil,
damunt les meves mitges
blanques. Hauré d'anar____ ____, sí,
a peu.
Avar com l'heura, el tren no passa.
Tant és.
Si algú _____ veiés creuar els records
_____ diria: detura_____
i digue_____ què no sóc, què ja no porto.
No tinc rellotge ni destí,
ni mocador de llet, ni cel de pomes.
Els peus, feixucs, _____ cauen.
El cap
_____ pesa com un món. I _____ desfulla.
La pell _____ va,
ja no _____ trobarem més.
Tinc fred. Tinc por. Tinc aquell fred
immens, que sols el cor
mesura. El que no donen més que els vius.
El fred que no _____ enterra.
Mai.

(Felícia Fuster, *Aquelles cordes del vent*, 1987)

Annex E2. Activitat preparada: 3 poemes amb errades ortogràfiques:

Poema 1:

Enyor

Quan es perden els ulls en el brancatge
d'un arbre espès, tot verd, on gairebé
no entra l'or pacífic del capvespre,
oh, quin enyor ens ve!

Hi ha dies que les ànimes s'escapen
al floc de núvol, en el cel perdut;
hi ha dies que el camí de cada dia
ens sembla inconegut.

El nostre enyor ens ve de quan no érem.
Quina incertesa al caminal on som!
Oh bla sojorn, oh quietud bressada
que la vida interromp!

(Josep Carner, *El cor quiet*, 1925)

Poema amb errades ortogràfiques:

Anyor

Quan es perden els ulls en el brancatje
d'un arbre espés, tot vert, on gaire be
no entra l'or pacífic del cap vespre,
oh, quin anyor ens ve!

Hi ha díes què les ánimes s'escapen
al floc de nuvol, en el cel perdut;
hi ha díes que el cami de cada día
mos sembla inconnegut.

El nostre anyor nos ve de quan no erem.
Quina incertessa al caminal on hi som!
Oh bla sojorn, oh quietud bresada
que sa vida interromp!

(Josep Carner, *El cor quiet*, 1925)

Poema 2:

Fràgils muralles

Fràgils muralles,
arbres batuts pel vent entre les closes,
com en recorden
les reixes de silenci
entre molts pensaments i la paraula!
Tantes vegades
ens és negat, germans, dir cada cosa
amb el nom clar que una vella sang dicta!

(Maria Àngels Anglada, *Columnes d'hores*, 1990).

Poema amb errades ortogràfiques:

Fragils murades
Fragils murades,
abres abatuts pel vent entre les closses,
com hi recorden
les retxes de silenci
entre mols pensaments i la paraula!
Tantas vegades
ens es negat, germans, dir cada cossa
amb el nom clar que una vella sanc dicta!

(Maria Àngels Anglada, *Columnes d'hores*, 1990).

Poema 3:

Tardor

Sóc ara en avingudes de novembre
on tot es fa quiet i sembla caure
com desistint. La melangia daura
camps de records quan el destí no sembra.

Ara tot és campana que s'atarda
tocant a morts i posa gravetat
boscos endins de l'ànima on la tarda
ja minva, plena d'or i soledat.

Ulls tristos, malencònics de la posta,
no us apagueu: la llangorosa flama
un altre món al nostre món acosta,
del somni fa més íntima la trama.
Vida, on ets? La nit tot ho reclama
i un plor de vent és l'única resposta.

(Joan Vinyoli, *Les hores retrobades*, 1951)

Poema amb errades ortogràfiques:

Tardor
Sóc ara en avenides de Novembre
on tot és fa quiet i sembla caure
com dessistint. La malangia deura
camps de records quan el desti no sembra.

Ara tot es campana que s'atarda
tocant a morts i possa gravetat
boscos endins del anima on la tarda
ja minva, plena de or i soletat.

Ulls tristos, melanconics de la posta,
no us apagueu: la llangorossa flama
un altre mon al nostre mon acosta,
del sonni fa mes intima la trama.
Vida, on ets? La nit tot o reclama
i un plor de vent es la unica resposta.

(Joan Vinyoli, *Les hores retrobades*, 1951)

Annex E3. Exemple de poema-dialectes:

«Avui (et) penso, (et) recorde i (t)enyor»

Tot ho desitjàrem.
Recordo les nostres tardes,
dies de mandra i llençols.
Recordo aquells somnis,
el futur que organitzàrem.
El nom d'aquell gos que mai no tendrem.
Històries que mai no gosaran ser explicades.

Pens en tu,
i no hi ha res que enyori més.
Sa teva olor, ses teves mans,
al·lots que, enamorats,
desitjaven s'eternitat.
Podria dir-te, i no te diré,
que pens en tu més pics dels que voldria,
horabaixes de records que m'empenyen
entre un passat i un futur,
entre un passat i un no-res.

Avui recorde,
eixe matí que tot canvià.
Pense, mire, pregunte,
però no ho diré.
La teua mirada, de comiat,
que eixí per la porta
una vesprà de setembre,
quan tot acabà.

Avui (et) penso, (et) recorde i (t)enyor.

(Sílvia Campins)

Annex E4. Exemples de poemes sobre altres continguts curriculars.

Versos d'Àngel Terron, poeta i científic:

A l'inici de l'estudi de la dissimetria molecular

El so de les paraules denota el seu cansament.
Tot ho amaguen i tot ho volen descriure.
Ara s'acosten copsades a la hipòtesi
però de vegades la hipòtesi i el real coincideixen,
llavors a un angle de l'escenari un home plora.

(Àngel Terron, *Iniciació a la química*, 1977)

De rerum natura

Quan un científic mira una pedra
no veu tan sols un objecte contundent,
hi veu tot un entramat de molècules,
l'estructura tridimensional dels silicats,
l'acumulació ofegada de foraminífers.
Quan mira un arbre reconeix el perquè els seus colors,
la distribució espacial dels àtoms de la clorofil·la,
les cadenes de carbonis asimètrics que li han donat vida.
Quan era un infant es demanava el perquè
de la duresa de les roques,
el canvi del vi en vinagre,
per què la sobrassada torna blanca,
no sospitava la bellesa dels símbols,
el bell alenar del coneixement
i que la mirada seria un acte de creació.
De la natura de les coses
cal extreure el plaer de viure.

(Àngel Terron, *Iniciació a la química*, 1977)

Annex F. Poesia i altres arts

Annex F1. Llistat (i enllaços) de poemes musicats:

- Francesc Anyó i Borja Penalba musiquen «Els amants», de Vicent Andrés Estellés¹²: <https://www.youtube.com/watch?v=whQAN3Nkygw>
- Lluís Llach musica «Dóna'm la mà», de Miquel Martí i Pol: <https://www.youtube.com/watch?v=yWtJdLfQKFc>
- Francesc Pi de la Serra musica «El burgès», de Pere Quart: <https://www.youtube.com/watch?v=JJpTKwjuKr8>
- Sílvia Pérez musica «Covava l'ou de la mort blanca», de Maria-Mercè Marçal: <https://www.youtube.com/watch?v=qK-OtNi4Etl>
- Josep Tero musica «Cos meu, recorda»¹³, de Carles Riba: <https://www.youtube.com/watch?v=OJG3EkUhxis>
- Mishima musica «Els ametllers», de Joan Maragall: <https://www.youtube.com/watch?v=toWSpWMwXG8>
- Maria del Mar Bonet musica «El pi de Formentor», de Miquel Costa i Llobera: https://www.youtube.com/watch?v=F_YrcR4eqfk

A la pàgina «Música de poetes», podeu trobar nombroses cançons ordenades alfabèticament que els músics han compost a partir de poemes catalans. Sens dubte, un recurs molt còmode i útil si ens interessa gaudir d'ambdues arts:

¹² Trobareu la referència completa a l'apartat de Referències Bibliogràfiques. Volem advertir, però, que s'han elaborat a partir de la data de publicació del vídeo a youtube, no de la data original de musicació del poema ni de la seva escriptura.

¹³ «Cos meu, recorda» és la traducció que feu Carles Riba del famós poeta Kavafis.

<http://www.musicadepoetes.cat/app/musicadepoetes/servlet/org.uoc.lletra.musicaDePoetes.Titols>

També podeu trobar llistes de poemes musicats a youtube:
<https://www.youtube.com/playlist?list=PL78AF892AFA7E34A3>

Annex F2. Exemples i enllaços de poesia dibuixada:

Tots els enllaços que s'adjunten a continuació formen part del projecte «poesia dibuixada», una iniciativa impulsada l'any 2017 en la qual col·laboraren la Universitat Oberta de Catalunya i Catorze. Tal com ens indiquen a la descripció dels vídeos, «és un projecte literari i multimèdia on l'art, la poesia i l'audiovisual es fusionen per oferir una experiència lectora innovadora a partir de la creació de breus obres d'art audiovisuals» (Literaturacatalana, 2017: en línia).

- «Podries», de Joana Raspall:
<https://www.youtube.com/watch?v=dvEDdx030ww>

- «Jo em donaria a qui em volgués», de Josep Palau i Fabre:
https://www.youtube.com/watch?v=lt_zOOIdp2Y&list=PLWCWf6oToL1ViwViSPOA-RM4FOLVwxnMf

- «Els núvols», de Màrius Torres:
<https://www.youtube.com/watch?v=6pcpRetlmyA&index=2&list=PLWCWf6oToL1ViwViSPOA-RM4FOLVwxnMf>

- «Com el vent», de Manuel Forcano:
<https://www.youtube.com/watch?v=yGzQAj9X5YA&list=PLWCWf6oToL1ViwViSPOA-RM4FOLVwxnMf&index=3>

- «Que me'n recordi», de Laia Noguera:
<https://www.youtube.com/watch?v=SlItSaBJXVG0&index=4&list=PLWCWf6oToL1ViwViSPOA-RM4FOLVwxnMf>

- «Pistes», de Mireia Calafell:
<https://www.youtube.com/watch?v=Dz8Hs1V8BS4>

- «M'he estimat molt la vida», de Vicent Andrés Estellés:
https://www.youtube.com/watch?v=y_xVZ7S-Sal

- «Tota jo», de Sònia Moll:
<https://www.youtube.com/watch?v=nA482uef2aE>

- «Ara», de Clementina Arderiu:
<https://www.youtube.com/watch?v=RCTiLJS7OIQ>

Annex G. Projectes i itineraris

Annex G1. Fases per a l'elaboració del projecte «Revista digital o en paper»

- Recerca de les passes a seguir per elaborar una revista digital
- Recerca de les parts i estructura de la revista digital
- Disseny de la revista (es podria dedicar una o dues sessions on cada petit-grup dissenyàs una portada i un nom per a la revista, es podria fer una votació i que la guanyadora fos la que serviria)
- Recerca d'autors i poemes contemporanis
- Redacció de les entrades sobre poetes i poemes contemporanis
- Correcció dels textos per a les entrades de poetes i poemes contemporanis
- Creació de poemes (en català i castellà)
- Creació de dibuixos o quadres
- Creació d'altres manifestacions artístiques
- Estructuració i organització de totes les propostes (decidir en quin ordre apareixeran a la revista)
- Exposició del projecte al centre

Annex G2. Fases i funcions per al projecte «Llibre de receptes de cuina»

- Recerca de receptes de cuina pròpies del país d'origen dels alumnes
- Selecció d'una recepta per alumne
- Elaboració de la recepta a casa i fotografia
- Redacció de la recepta en diferents formats: en forma de poema, de conte, de text informatiu, instructiu, conversacional...
- Disseny de la portada del llibre de receptes
- Correcció (ortogràfica, gramatical i sintàctica) dels textos
- Organització del material (ordre, disseny, etc.)
- Elaboració de la introducció i presentació del llibre
- Exposició del projecte al centre

Annex G3. Exemples d'itineraris literaris (poètics) a Mallorca:

Són diverses les rutes literàries que es poden fer a Mallorca relacionades amb algun poeta de la literatura catalana.

- Ruta Formentor, que inspirà l'autor Costa i Llobera
- Ruta literària Josep Maria Llompart, Palma (Barri de Santa Catalina, centre històric...)
- Paisatges literaris del Pla de Mallorca (Josep Pla, Lloreç Riber o Maria Antònia Salvà). Ariany (plaça de l'Església), Petra (casa natal Fra Juníper i monument), santuari (Petra).
- Ruta a Cala d'Or: Antònia Vicens, J. M. Llompart, Bernat Vidal, Cèlia Vinyes i Blai Bonet.
- Ruta a Santanyí, Blai Bonet
- Jardins de la Misericòrdia, relacionats amb Rosselló-Pòrcel o Miquel dels Sants Oliver

Les rutes detallades de les propostes mencionades (i en trobareu moltes altres) podeu consultar-les en els següents webs:

Primer de tot, la fundació casa museu ofereix rutes guiades que requereixen la inscripció de tot aquell que hi estigui interessat: <http://www.fundaciocasamuseu.cat/literatura/index.php?i=ca&s=rutes&ss=guiades>

D'altra banda, walkingonwords és una pàgina que ofereix nombroses rutes vinculades als grans artistes mallorquins (i, per tant, no només hi trobam escriptors sinó també músics, pintors...). Les possibilitats que ens ofereix són nombroses: <http://walkingonwords.com/rutes/>

S'adjunten a continuació algunes fotografies de la pàgina:

W1

Palma, ciutat literària

Patis, casals i remor de campanes

El recorregut ens duu d'un centre cultural, La Misericòrdia, a un altre, Can Alcover-Espai de Cultura, a través de carrers, places i jardins que ens parlen de la història de la ciutat en totes les seves èpoques. La ruta combina veus locals i forànies; històries d'amor, desamor, fascinació i guerra; indrets carregats del pòsit de tots els textos que han inspirat. Una passejada de la mà dels millors escriptors –Josep Pla, Jorge Luis Borges, Albert Camus, Joan Alcover– per una ciutat en la qual, entre el xivarri de l'urbs i el bullici del turisme, encara ressonen campanes i remor de passes en els carrerons estrets i antics.



CC LA MISERICÒRDIA, Palma

JARDINS DE LA MISERICÒRDIA: Bartomeu Rosselló-Pòrcel
 LA RAMBLA: Georges Bernanos
 PLAÇA MAJOR: Ramon Llull
 GRAN HOTEL: Miquel dels Sants Oliver
 ES BORN: Josep Pla
 PLAÇA DE LA REINA: Mario Verdaguer
 LA LLONJA: Arxiduc Lluís Salvador
 LA SEU: Jorge Luis Borges
 CENTRE HISTÒRIC: Llorenç Villalonga
 CALL JUEU: Bartomeu Fiol
 SANT FRANCESC: Albert Camus
 CAN ALCOVER: Joan Alcover

CAN ALCOVER, Palma

W6

Paisatges literaris de Llevant

De torres, coves i serrals

Manacor, la capital del Llevant mallorquí, és una petita ciutat literària, on han florit moltes escriptures. Passejant pel seu centre sentirem delícies, versos d'amor i de soledat, passió per una llengua que flameja. Sortint a foravila, la cançó de la terra, de la vida quotidiana al camp. Visitarem torres dedicades a l'art i a la història, i en elles hi superposarem altres narracions conegudes. Viatjarem al fons de la terra, pujarem els cims. Veurem panoràmiques de la costa de Llevant, paratges naturals imponents i salvatges, paisatges construïts per la mà de l'home, paisatges habitats i deshabitats: el paisatge en tota la seva dimensió humana, cultural.



INSTITUCIÓ ALCOVER, Manacor

CLAUSTRE DE SANT VICENÇ, MANACOR: Antoni Maria Alcover
 PLAÇA, MANACOR: Miquel Àngel Riera
 PLAÇA, MANACOR: Jaume Vidal Alcover
 TORRE DE SES PUNTES, MANACOR: Gabriel Galmés
 TORRE DELS ENAGISTES, MANACOR: Guillem d'Efak
 COVES DEL DRAC, PORTOCRISTO: Paul Morand
 SA TORRE, PORTOCRISTO: Miquel Àngel Riera
 SA COMA – PUNTA DE NAMER: Salvador Galmés
 SANT LLORENÇ DES CARDASSAR: Salvador Galmés
 ARTÀ: Rafel Ginard
 COLÒNIA DE SANT PERE: Rafel Ginard

Annex G4. Itineraris virtuals:

Com hem mencionat anteriorment, també disposam d'eines per fer rutes literàries digitalment, de manera que no ens caurà moure'ns de l'aula per endinsar-nos en altres localitats i espais i gaudir, encara més, de la poesia.

Una de les eines més importants que ens ofereix rutes virtuals és «Espais escrits. Xarxa del Patrimoni Literari Català», una associació que intenta arreplegar el patrimoni literari català a la xarxa. Un dels seus projectes principals és «Mapa Literari Català», una aplicació web que ens permet consultar indrets d'arreu del món amb textos de la literatura catalana. La majoria de les aportacions s'apleguen entorn dels territoris de parla catalana, encara que també se'n poden trobar a altres països:



Annex H. Seqüències didàctiques

Annex H1. Seqüència didàctica elaborada de «Poesia en els sentits»:

Títol: Poesia en els sentits
CURS: 2n d'ESO

Temporització: 7 sessions

Introducció i justificació de la unitat:

Aquesta unitat didàctica té per objectiu introduir la poesia catalana a les aules de secundària d'una manera engrescadora. La proposta inclou activitats que abracen diferents àmbits: lectura de poemes, recerca i investigació d'autors de la literatura catalana, poesia i creació, elaboració d'un vídeo de poesia dibuixada o un videoclip, gamificació (jocs de poesia i versos) entre altres propostes.

Amb aquesta unitat, s'intenta despertar el gust dels més joves cap als versos, i oferir-los noves maneres d'entendre la poesia i, en definitiva, de veure el món.

Objectius de l'Àrea	Continguts	Competències
<p>Els objectius que s'han establert en aquesta UD s'han classificat en tres tipus: conceptuals, procedimentals i actitudinals.</p> <p>Objectius conceptuals:</p> <ul style="list-style-type: none">• Conèixer les característiques principals del gènere poètic• Saber les principals característiques i	<p>Els continguts s'han dividit en procedimentals i actitudinals:</p> <p>Continguts procedimentals:</p> <ul style="list-style-type: none">• Aplicació de les principals característiques de la poesia (forma: vers i estrofa, llenguatge poètic: metre, rima	<p>Les competències clau d'aquesta UD es poden resumir en:</p> <ul style="list-style-type: none">• Competència en comunicació lingüística. Ús correcte del llenguatge oral i escrit a partir de la creació i recitació de poemes.• Competència digital.

<p>diferències entre els distints dialectes de la llengua catalana</p> <p>Objectius procedimentals:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Adoptar un esperit crític envers el gènere poètic • Comparar els diferents estils i maneres de fer poemes • Fer una recerca adequada de poemes en català • Crear poemes seguint les directrius del professor • Usar les TIC d'acord amb les encomanades • Reflexionar i debatre sobre la poesia • Investigar, entendre i utilitzar els diferents dialectes de la 	<p>assonant i consonant)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Elaboració de poemes d'acord amb les diferents sessions i instruccions • Ús adequat de les TIC • Elaboració d'un vídeo-poema on quedin reflectides les particularitats dels distints dialectes de la llengua catalana <p>Continguts actitudinals:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Valoració de la poesia • Interès en les tasques encomanades • Col·laboració i respecte als companys durant les sessions i activitats elaborades en grup 	<p>Ús adequat de les noves tecnologies per a les tasques encomanades (creació del compte al blog i participació).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Competència en consciència i expressions culturals. Habilitat i sensibilitat per al gènere poètic. • Aprendre a aprendre. Millora progressiva a partir dels suggeriments i autocrítica.
---	---	--

<p>llengua catalana per a l'elaboració d'un vídeo-poema</p> <p>Objectius actitudinals:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Valorar la poesia com a gènere • Gaudir del plaer de la lectura i la creació • Responsabilitzar-se de dur a terme les tasques encomanades • Col·laborar en les activitats grupals i respectar els companys • Respectar i avaluar les opinions i aportacions dels companys 	<ul style="list-style-type: none"> • Motivació i predisposició per fer la feina 	
---	--	--

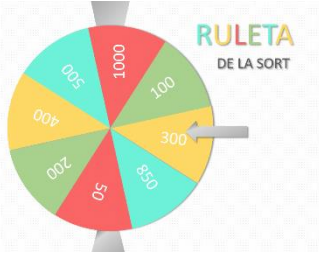
Criteris d'avaluació	Indicadors / Estàndards	Instruments d'Avaluació
<ul style="list-style-type: none"> • Conèixer les característiques principals de la poesia • Crear poemes seguint les 	<ul style="list-style-type: none"> • Coneix les característiques principals de la poesia • Crea poemes seguint les 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tasca final: vídeo-poesia: 50% ➤ Participació i actitud UD: 10% ➤ Implicació en concursos: 10%

<p>indicacions del professor</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fer una recerca de poemes de la literatura catalana i justificar-ne l'elecció • Elaborar un vídeo-poema on quedin reflectides les principals particularitats dels distints dialectes de la llengua catalana • Cooperar amb els companys en les tasques grupals • Respectar, valorar i avaluar críticament les aportacions i elaboracions dels companys 	<p>indicacions del professor</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fa una recerca i justificació adequada de la tria de poemes de la literatura catalana • Elabora un vídeo-poema adequat, on quedin reflectides les particularitats dels dialectes de la llengua catalana • Coopera amb els companys en les activitats encomanades • Respecta, valora i avalua críticament les aportacions dels companys 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Recerca poemes catalans: 10% ➤ Creació poema «joc de rol: 10%» ➤ Autoavaluació:10% <p>Desglossament dels instruments:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Tasca final: elaboració d'un videoclip amb un poema on apareguin tres dialectes de la llengua catalana o vídeo poesia dibuixada. <ul style="list-style-type: none"> - Avaluació companys: 20% - Poema: 15% - Originalitat i qualitat del vídeo: 15% ➤ Participació i actitud durant tota la UD: 10% ➤ Participació i implicació en els concursos i jocs en grup: 10% ➤ Recerca poemes d'autors catalans,
--	--	--

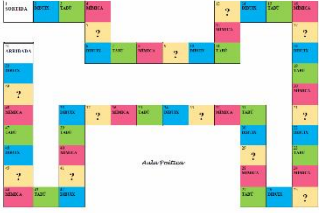
		<p>lectura en veu alta i justificació 10%</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Creació del poema «joc de rol»: 10% ➤ Autoavaluació i avaluació de la UD: 10%
--	--	--

Metodologia			
Activitats proposades			
Sessió	Activitat	Espai	Recursos
Primera sessió	<p>La primera sessió servirà per aterrar la poesia a les aules.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Visualització de poesia dibuixada i musicada (10-15'): iniciarem la sessió veient alguns vídeos de poesia dibuixada, en concret «Podries», de Joana Raspall i «M'he estimat molt la vida», ambdós del projecte <i>Poesia dibuixada</i>. Seguidament, s'obre un petit debat amb les aportacions dels alumnes. ➤ Explicació de la UD (10-15'). Explicació de les activitats que es duran a terme durant aquesta UD, amb especial atenció a la tasca final, per a la qual els alumnes han de crear un vídeo i un poema. Poden triar entre dues opcions: a) 	-Aula ordinària	<p>-Ordinador (amb accés a internet)</p> <p>-Youtube (per veure els vídeos)</p> <p>-Poemes impresos per fer-ne la lectura</p>

	<p>Fer un vídeo de poesia dibuixada o b) Fer una mena de «videoclip» amb un poema que ha d'incloure les variants de tres dialectes (com a mínim) de la llengua catalana (per exemple, balear, central i valenciana).</p> <p>➤ Lectura de poemes a l'atzar: la darrera part de la sessió es dedicarà a llegir poemes. El professor durà impresos diversos poemes, els llençarà enlaire i, aleatòriament, els alumnes n'hauran d'agafar un del terra. Tendran uns 5 minuts per assajar-ne la lectura i, finalment, sortiran voluntaris a llegir els poemes que els han tocat.</p>		
<p>Segona sessió</p>	<p>Aquesta segona sessió es dedicarà a l'escriptura de poemes individuals: Qui som? «joc de rol»</p> <p>➤ Triam el personatge o objecte: Primer de tot, els alumnes hauran d'escriure, en un paper, un personatge famós o un objecte quotidià. En tenir-ho, es mesclaran tots els papers dins una bossa i aleatòriament cada alumne n'extraurà un. (5')</p> <p>➤ Escrivim el poema: cada alumne haurà d'escriure un poema breu</p>	<p>-Aula ordinària</p>	<p>-Paper -Bossa</p>

	<p>(màxim 4 versos) en forma d'endevinalla que descriu el personatge o objecte que li ha tocat sense dir-ne el nom. (20')</p> <p>➤ Qui som?</p> <p>Una vegada han escrit els seus poemes, els alumnes sortiran a escriure les seves composicions i els companys han d'intentar endevinar quin personatge o objecte és. (25')</p>		
Tercera sessió	<p>Endevina el vers: ruleta de la sort</p> <p>En aquesta sessió jugarem a la ruleta de la sort amb versos de la literatura catalana.</p>  <p>El professor haurà hagut de preparar el panell (podeu trobar-ne l'enllaç i el funcionament del joc a l'Annex C8) encaixant-hi les lletres d'un vers de la literatura catalana. Els alumnes, després de fer girar la ruleta, hauran de dir una consonant i, si la que han dit apareix en el vers en qüestió, guanyaran punts.</p> <p>Guanya l'equip que més puntuació obté i que aconsegueix resoldre més panells.</p>	-Aula ordinària	- Ordinador -Panell preparat amb versos de la literatura catalana -Ruleta de la sort -Pissarra per escriure-hi les puntuacions
Quarta sessió	<p>➤ Esriptura de poemes per a la tasca final</p> <p>Aquesta sessió es deixarà perquè els alumnes escriguin els seus</p>	-Aula ordinària	-Quaderns i bolígrafs -Alguns ordinadors

	<p>poemes que després hauran d'enregistrar (sigui poesia dibuixada o bé el videoclip dialectes). Si algun alumne ja l'ha escrit, pot mostrar-lo al professor i que aquest li faci suggeriments o correccions en cas que sigui necessari. També es pot dedicar la classe a parlar dels dialectes de la llengua catalana, encara que és preferible que aquesta part del temari hagi estat vista abans d'iniciar la present unitat didàctica.</p>		<p>per si els alumnes volen cercar alguna cosa</p>
<p>Cinquena sessió</p>	<p>➤ Recerca de poemes, lectura i justificació.</p> <p>En aquesta sessió els alumnes faran una recerca per internet sobre alguns poetes catalans (important emfatitzar que hi ha d'haver, obligatòriament, dones poetes). La dinàmica serà la següent:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Recerca per internet de poetes de la literatura catalana (20'). Els alumnes hauran de cercar informació sobre poetes catalans i cercar-ne poemes que els agradin. • Còpia de poemes (10'). Els alumnes hauran de copiar en els seus quaderns un o dos poemes que els hagin cridat l'atenció. 	<p>-Aula ordinària</p>	<p>-Ordinadors amb accés a internet -Quaderns i bolígrafs</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Lectura en veu alta dels poemes (25'): els alumnes hauran de sortir, llegir (o recitar!) els poemes seleccionats i explicar breument els motius pels quals han triat aquell poema (els ha agradat el tema, la forma, etc.). 		
Sisena sessió	<p>➤ Joc: «Partypoètic» (55')</p> <p>En aquesta sessió es jugarà al «partypoètic», un joc pensat per jugar amb la poesia a partir del dibuix, la mímica, el tabú i versos de la literatura catalana. (Per llegir-ne el funcionament i consultar-ne el material, vegeu Annexos C11 i C12).</p> <p>*En acabar, cal recordar als alumnes que a la propera sessió han de dur en un pendrive els seus vídeos o bé haver-los penjat a youtube (alerta amb la protecció de dades!!)</p> 	-Aula ordinària	-Tauler -Preguntes per a les diferents categories -Dau -Paper per als dibuixos -Rellotge per controlar el temps
Setena sessió	<p>➤ Visualització dels vídeos elaborats pels alumnes</p> <p>En aquesta sessió, anirem a la sala d'actes a veure els vídeos dels alumnes. És important que estiguin atents perquè hauran d'avaluar les composicions dels seus companys (el poema creat i també el</p>	-Sala d'actes	-Vídeos (pendrive o youtube) -Paper i bolígraf per fer les avaluacions

	<p>montatge audiovisual), posant una nota i justificant-la.</p> <p>Aquests papers ens els hauran de lliurar en acabar la classe.</p> <p>La nota mitjana de les seves avaluacions suposarà un 20% de la nota de la tasca final.</p> <p>➤ Autoavaluació (a casa): per saber com s'ha desenvolupat la unitat didàctica, els alumnes hauran de respondre un qüestionari a casa, en el qual s'hauran de posar una nota a ells mateixos (en funció de la feina feta) i també valorar la UD (les activitats dutes a terme i propostes de millora). Aquesta avaluació suposarà un 10% de la UD.</p>		
--	--	--	--

Annex H2. Unitat didàctica «Creació poètica: la màgia dels versos»:

Títol: Taller de creació poètica: la màgia dels versos
Curs: 2n d'ESO
Aquesta unitat didàctica s'emmarca en un curs de Segon d'ESO de l'IES Marratxí. Ens trobam amb una ràtio de 26 alumnes (dels quals 14 són al·lotes i 12 són al·lots). Entre l'alumnat hi ha distints nivells de competència curricular (NCC). És un grup molt heterogeni però, alhora, molt ben cohesionat. El tutor, a més a més, té molt bona disposició per treballar en equip i està força pendent de tot l'alumnat.

Temporització: 7 sessions
Introducció i justificació de la unitat:
<p>Aquesta unitat didàctica pretén ser una nova manera d'introduir la poesia a les aules. Com sabem, és un dels gèneres menys consumits i sol ser poc valorat pels joves. Els motius que expliquen aquest fet són diversos, però ens centrarem en el mal tractament de la poesia a l'ensenyament, especialment a l'Educació Secundària Obligatòria. És un error fer —o, si més no, intentar— que els adolescents gaudeixin amb la poesia quan els imposam què llegir, com llegir-ho, i limitam el plaer de la lectura a la simple detecció de rimes, figures literàries, recursos mètrics i temes.</p> <p>Així doncs, la present unitat didàctica pretén proposar una nova manera d'aproximar-se a la poesia, a partir de jocs i activitats en les quals no només s'ha de llegir poesia sinó que s'ha de crear, imaginar i sentir. La finalitat, per tant, és motivar els alumnes i engrescar-los en la poesia, fent que no només siguin capaços de desxifrar-la sinó també de valorar-la i gaudir amb ella.</p>

Objectius de l'Àrea	Continguts	Competències
Els objectius que s'han establert en aquesta UD s'han classificat en tres tipus: conceptuals, procedimentals i actitudinals.	Els continguts, per la seva part, també s'han dividit en procedimentals i actitudinals:	Les competències clau d'aquesta UD es poden resumir en: <ul style="list-style-type: none">• Competència en comunicació lingüística.

<p>Objectius</p> <p>conceptuals:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Conèixer les característiques principals del gènere poètic • Conèixer les figures literàries • Saber en què consistia el certamen literari dels Jocs Florals (i la seva funció) 	<p>Continguts</p> <p>procedimentals:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aplicació de les principals característiques de la poesia (forma: vers i estrofa, llenguatge poètic: metre, rima assonant i consonant) • Demostració i detecció de les figures retòriques presents en els poemes • Representació dels Jocs Florals • Elaboració de poemes d'acord amb les diferents sessions i instruccions • Ús adequat de les TIC 	<p>Ús correcte del llenguatge oral i escrit a partir de la creació i recitació de poemes.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Competència digital. Ús adequat de les noves tecnologies per a les tasques encomanades (creació del compte al blog i participació). • Competència en consciència i expressions culturals. Habilitat i sensibilitat per al gènere poètic. • Aprendre a aprendre. Millora progressiva a partir dels suggeriments i autocrítica.
<p>Objectius</p> <p>procedimentals:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Assenyalar i identificar les figures literàries que apareguin en els poemes • Comparar els diferents estils i maneres de fer poemes • Crear poemes seguint les directrius del professor • Usar les TIC d'acord amb les activitats encomanades 		

<ul style="list-style-type: none"> • Reflexionar i debatre sobre la poesia <p>Objectius actitudinals:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Valorar la poesia com a gènere • Gaudir del plaer de la lectura i la creació • Responsabilitzar-se de dur a terme les tasques encomanades • Col·laborar en les activitats grupals i respectar els companys • Respectar i avaluar les opinions i aportacions dels companys 	<p>Continguts actitudinals:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Valoració de la poesia • Interès en les tasques encomanades • Col·laboració i respecte als companys durant les sessions i activitats elaborades en grup 	
---	--	--

 criteris d'avaluació	 Indicadors / Estàndards	 Instruments d'Avaluació
<ul style="list-style-type: none"> • Conèixer les característiques principals de la poesia • Identificar i distingir les figures literàries 	<ul style="list-style-type: none"> • Coneix les característiques principals de la poesia • Identifica i distingeix 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Debats: 10% ➤ Grup d'experts: 15% ➤ Poema grupal: 15% ➤ Poema tècnica 1,2,4: 15%

<ul style="list-style-type: none"> • Crear poemes seguint les indicacions del professor • Reflexionar i debatre sobre les preguntes plantejades amb relació a la poesia • Cooperar amb els companys en les tasques grupals • Respectar, valorar i avaluar les aportacions i elaboracions dels companys 	<p>correctament les figures literàries</p> <ul style="list-style-type: none"> • Crea poemes seguint les indicacions del professor • Reflexiona i debat sobre les preguntes formulades • Coopera amb els companys en les activitats encomanades • Respecta, valora i avalua adequadament les aportacions dels companys 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Poema individual: 35% ➤ Autoavaluació: 10% <p>Desglossament dels instruments:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Participació en els debats i preguntes realitzats a classe: 10% ➤ Grup d'experts: 15% (avaluat a partir de l'observació del professor durant l'activitat i posteriorment amb el lliurament de les anotacions de l'alumne) ➤ Actitud i implicació en la creació del poema grupal i en la seva «musicació»: 15% ➤ Creació del poema tècnica 1,2,4 a la Cartoixa: 15% ➤ Poema individual: 35% <ul style="list-style-type: none"> - Publicació en el blog: 10% - Qualitat i originalitat del
--	---	--

		<p>poema (atenent les necessitats i capacitats de cada alumne): 15%</p> <p>- Recitació del poema (expressió oral): 10%</p> <p>➤ Autoavaluació: 10%</p>
--	--	---

Metodologia			
Activitats proposades			
Sessió	Activitat	Espai	Recursos
Primera sessió	<p>➤ Escoltam un poema musicat: Per inaugurar el taller i introduir els alumnes el món de la poesia, el professor posarà un àudio de la interpretació del poema «Els amants», de Vicent Andrés Estellés, feta per Francesc Anyó i Borja Penalba.</p> <p>Aleshores, es formularan preguntes sobre el gènere: «Què és la poesia? Per a què serveix? Quines particularitats té respecte dels altres gèneres?»</p>	- Aula ordinària	-Ordinador -Youtube o cançó -Pissarra

	<p>Debat i pluja d'idees mitjançant la intervenció dels alumnes.</p> <p>➤ Explicació de la unitat didàctica: Explicació de la unitat didàctica, de les activitats que es faran (amb especial atenció al treball individual, que consistirà en crear un poema).</p> <p>Explicació del mètode d'avaluació, resolució de dubtes i preguntes. També se'ls recordarà que a la propera sessió farem servir TIC.</p>		
Segona sessió	<p>➤ Primera part (25'): classe magistral. S'explicaran alguns conceptes bàsics relacionats amb la poesia: vers, estrofa, llenguatge poètic, recompte sil·làbic, art major i art menor, tipus de rimes, assonant o consonant)</p> <p>➤ Segona part: inscripció al blog. Atès que la tasca final d'aquesta UD és la creació d'un poema i l'hauran de lliurar al blog creat pel professor, es dedicarà el final de la segona classe a la inscripció de cada alumne</p>	-Aula ordinària	-Pissarra -Ordinadors o dispositius electrònics

	<p>en aquest blog, de manera que si hi ha algun problema d'accés, pugui resoldre's amb l'ajuda del professor.</p> <p>Mentre facin la inscripció, el professor ajudarà els alumnes i, si és possible, els donarà idees que podran inspirar-los per a la creació dels seus poemes (poema creat a partir d'un vers diari, a partir d'un tema, mètode collage, atzar, a partir d'alguna notícia...).</p>		
Tercera sessió	<p>➤ Comprensió lectora i figures literàries mitjançant «Grup d'experts».</p> <p>A cada alumne se li assignarà un número de l'1 al 5 [per ordre de llista], es repartiran 5 tipus de fotocòpies diferents, on cada una tindrà explicades dues figures retòriques (en total n'hi haurà 10) i dos poemes diferents (en total 10 poemes). Individualment, els alumnes hauran de llegir i entendre les figures retòriques que se'ls explica a la seva fotocòpia i intentar detectar-les als</p>	-Aula ordinària	-Fotocòpies amb les figures i els poemes -Quaderns i bolígrafs

	<p>poemes que els ha tocat. (Temps previst: 10').</p> <p>Seguidament, durant 5 minuts, es reuniran les persones que tenen les mateixes figures retòriques i poemes i comprovaran que les han assenyalades correctament i que han entès en què consisteixen els 2 recursos literaris que els han tocat. Arribaran a una conclusió conjunta que hauran d'explicar al grup amb els quals es reuniran posteriorment.</p> <p>Durant 15 minuts es reuniran en grups de 5 on cadascú té una fotocòpia diferent i cada alumne haurà d'explicar en què consisteixen les figures literàries que li han tocat. Els altres han de prendre notes sobre les figures que els expliquen els companys.</p> <p>Finalment, els grups se separaran i un portaveu de cada grup d'experts explicarà a la resta de la classe les dues figures retòriques que ha tocat al seu grup.</p> <p>*En haver acabat l'activitat, els alumnes hauran d'entregar</p>		
--	--	--	--

	les seves anotacions a la professora (seran material avaluable).		
Quarta sessió	<p>➤ Expressió escrita: cream un poema conjuntament</p> <p>Aquesta sessió tindrà com a objectiu crear un poema de manera conjunta a partir d'aportacions individuals per després poder musicar-lo.</p> <p>Es posaran un total de 26 imatges al projector, i cada alumne haurà d'anar escrivint, a partir d'allò que li suggereix cada fotografia, un vers (un parell de paraules).</p> <p>Després, s'anirà seleccionant un vers de cada alumne —per exemple, per ordre de llista. Així, el 1r dirà el seu primer vers, el segon de la llista el seu 2n vers, etc. Tots —i el professor també— hauran de copiar el resultat final (el poema de 26 versos).</p> <p>A més a més, els estudiants hauran de lliurar a la professora el seu poema individual —això és, els 26 versos que cada un d'ells ha escrit en referència a cada fotografia. Aquest material serà també avaluable.</p>	-Aula ordinària	-Quaderns i bolígrafs -Projectors amb fotografies (que inspiraran la creació)

<p>Cinquena sessió</p>	<p>➤ Primera part: classe magistral (15-20'). Explicació de tipus d'estrofes més habituals en llengua catalana i menció als Jocs Florals de Barcelona (perquè es familiaritzin amb el certamen de cara a la darrera sessió).</p> <p>➤ Segona part: concurs en grups. Es formaran 5 grups de 5, i cada grup haurà de tenir un ordinador o mòbil per poder jugar al concurs a través d'internet (kahoot), que combinarà diferents activitats:</p> <p>a) descobreix el vers infiltrat. Es projectaran diferents poemes, en cada un dels quals s'haurà canviat un vers per un altre d'inventat —o d'un altre poema. Es faran rondes per tal d'intentar esbrinar quin és l'infiltrat.</p> <p>b) Preguntes teòriques sobre alguns dels continguts treballats a classe (definició</p>	<p>-Aula ordinària</p>	<p>-Ordinadors -Accés a internet -Kahoot amb preguntes sobre el temari</p>

	<p>de poesia, rima, recursos, recomptes sil·làbics...).</p> <p>c) Diferents metàfores o recursos retòrics dels quals hauran d'endevinar el significat o correferència. Guanya el grup que més preguntes ha encertat.</p>		
Sisena sessió	<p>➤ «Musicació» del poema creat a la quarta sessió.</p> <p>Per dur a terme aquesta activitat convé coordinar-nos amb el professor de música, de manera que tinguem mínim dues sessions (una de llengua catalana i l'altra de música) per poder fer una base musical sobre la qual recitar el poema i poder enregistrar-ho amb el mòbil. Som conscients que, tal vegada, no tots els alumnes de 2n fan música (donat que hi ha més optatives), motiu pel qual hi ha una segona opció: que els alumnes que sí fan música facin la base musical i que, els altres, a l'hora de llengua catalana, siguin els que reciten (i la</p>	-Aula de música	-Instruments musicals (piano [si és que algú el sap tocar], guitarra, flauta, pandereta... -Poema creat a la sessió 4 -Mòbil o aparell per enregistrar-ne el resultat.

	<p>professora de català fa l'enregistrament sonor).</p> <p>La idea, doncs, és poder fer un muntatge i que ens quedi el record del poema creat i musicat alhora (un arxiu que tothom pugui tenir). Per realitzar aquest muntatge, també ens podríem coordinar amb el professor/a d'informàtica.</p>		
Setena sessió	<p>➤ Sortida a la Cartoixa de Valldemossa</p> <p>Aquesta excursió no només pretén ser una visita cultural sinó també la recerca de nous espais per a la creació poètica. Els alumnes de 2n d'ESO aniran amb autobús fins a Valldemossa, on visitaran la Cartoixa. Durant l'excursió hauran de crear un poema, que es realitzarà en tres fases, mitjançant la tècnica 1,2,4:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. De manera individual, hauran d'escriure 4 versos a la plaça de la Cartoixa a partir de les sensacions que els transmet aquest espai. 2. Per parelles, hauran de crear 8 versos més (concretament, en el passadís de les cel·les i 	-La Cartoixa de Valldemossa	-Autocar -Quaderns i bolígrafs -Àudio amb el <i>Preludio en mi menor Op. 28, n.4</i> , de Chopin

	<p>escoltant el <i>Preludio en mi menor Op. 28, n.4</i>, de Chopin).</p> <p>3. Finalment, en grups de quatre hauran d'escriure alguns versos més en els jardins de la Cartoixa.</p> <p>Els poemes creats durant l'excursió seran llegits en veu alta pels alumnes a l'autobús durant el trajecte de tornada. En baixar, el professor recollirà els poemes escrits i podran ser avaluable.</p> <p>*Deures per a la propera sessió: han de lliurar al blog el poema individual que han creat. Si volen (es valorarà positivament) poden acompanyar-lo d'imatges, cançons, dibuixos... en definitiva, altres manifestacions artístiques.</p>		
<p>Vuitena sessió</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Recital/Concurs «Jocs Florals»: cada alumne haurà de recitar el poema que ha creat (es valorarà que no llegeixi). ➤ Avaluació dels companys amb nota per votacions: després de cada recital, es faran votacions a mà alçada, on els alumnes hauran de posar nota a cada company. Els 3 guanyadors rebran premis 	<p>-Aula ordinària o sala d'actes</p>	<p>-Poemes recitats pels alumnes</p> <p>-Pissarra per anotar-hi les puntuacions</p> <p>-Rúbrica d'avaluació que hauran d'emplenar a casa</p>

	<p>extraordinaris (puntuacions extra al proper examen).</p> <p>➤ Autoavaluació (a casa): atès que l'objectiu de la present UD era engrescar els alumnes en el món de la poesia, els farem arribar un qüestionari on no només hauran d'avaluar-se a ells mateixos en funció de la feina que han fet, sinó que també hauran d'avaluar la UD; és a dir, dir si els ha agradat o no, què es podria millorar i, en definitiva, si han gaudit amb la poesia.</p>		
--	---	--	--

Annex H3. Altres unitats didàctiques

En aquest apartat s'inclouen les referències a determinades publicacions o unitats didàctiques que s'han trobat i que poden ser d'utilitat:

- Glòria Bordons, *Aprendre amb Joan Brossa* (2003). Es tracta d'una publicació interessant perquè no només inclou activitats sinó també suggeriments i consells per a la seva posada en pràctica depenent del cicle en què es vulgui aplicar.
- *Miquel Peris, vers a vers*, de Joan Peraire i Montserrat Ferrer (2017). Encara que no s'ha pogut aconseguir i, per tant, no podem parlar de les activitats proposades, es tracta d'una proposta per a les aules de secundària i batxillerat que pretén rendir homenatge al poeta valencià amb motiu del seu centenari.

Annex I. Altres materials d'interès

Annex I1. Portada i entrades del blog «Aulapoètica»:

<https://aulapoetica.wordpress.com/>

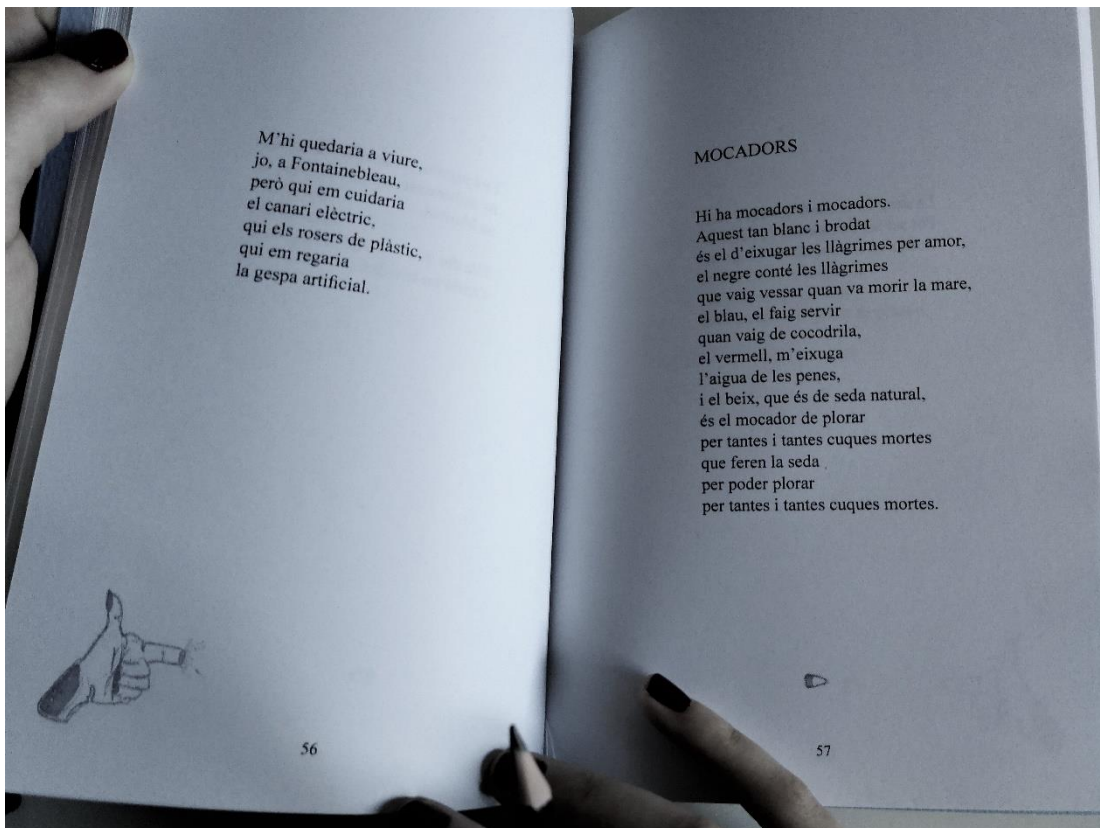


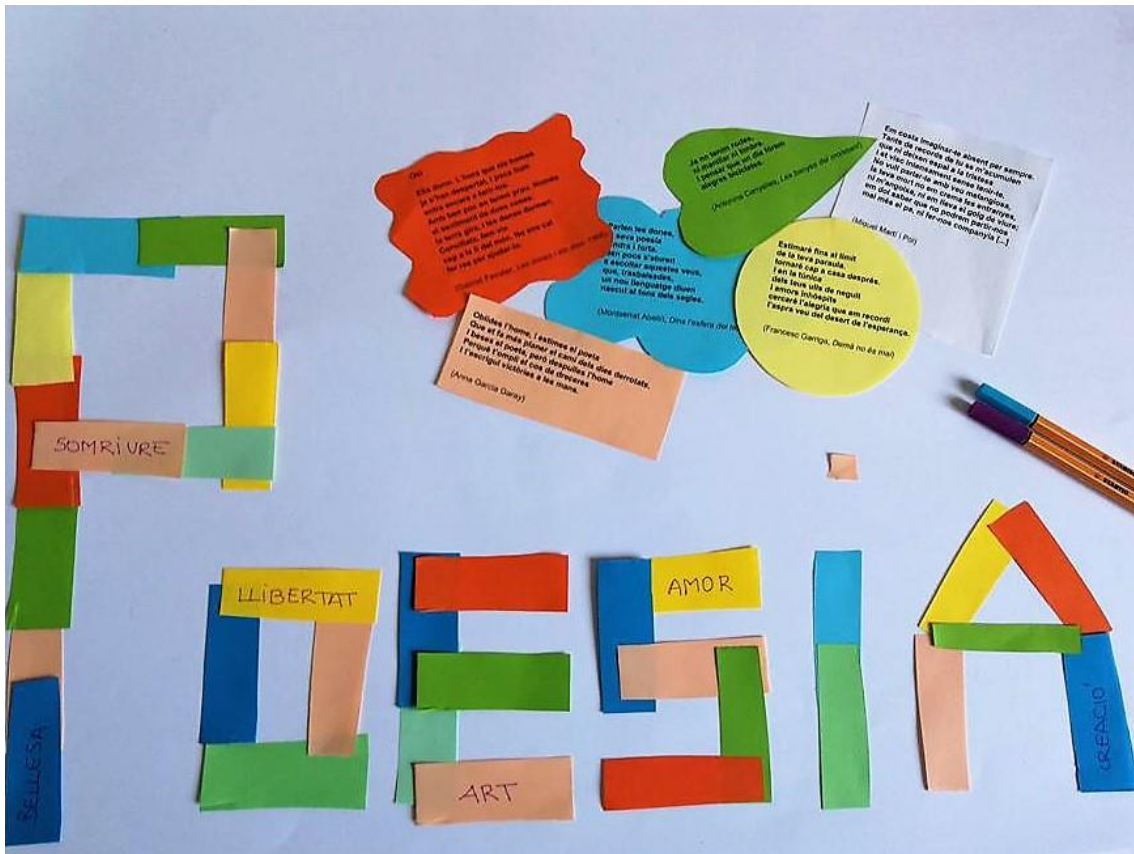
«La poesia és la gran oblidada a les aules, però ofereix una quantitat il·limitada d'eines per promoure la lectura i la creativitat» (Benegas, 2017).

La poesia és un dels gèneres literaris menys consumits a l'Estat Espanyol —i aquest fet s'accentua encara més en el cas de la literatura catalana. A la majoria dels adolescents no els agrada la poesia; els avorreix o no l'entenen. Però, per

- Poesia, lectura i oralitat
MAI 1, 2018
- Poesia i creació
MAI 1, 2018
- Poesia i jocs
MAI 1, 2018
- Poesia i TIC
MAI 1, 2018
- Poesia i currículum
MAI 1, 2018
- Poesia i altres arts
MARÇ 4, 2018
- Projectes i itineraris
MARÇ 4, 2018
- Seqüències didàctiques
MARÇ 4, 2018
- Enllaços i altres blogs d'interès

Annex I2: Fotografies elaborades per al blog





1 SORTIDA	2 DIBUX	3 TABU	4 MEMICA	5 ?	6 DIBUX	7 TABU	8 MEMICA	9 ?	10 DIBUX	11 TABU	12 MEMICA	13 ?	14 DIBUX	15 TABU	16 MEMICA	17 ?
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34
35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51
52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68
69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85
86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100	101	102

Aula Poètica

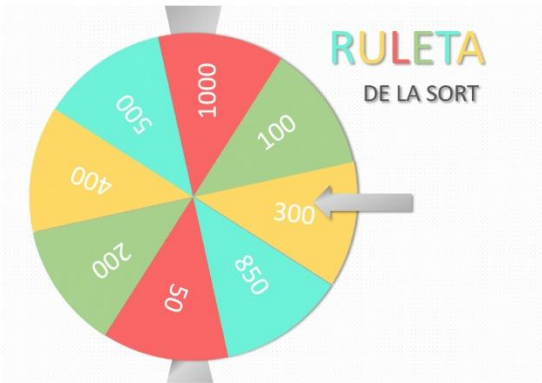


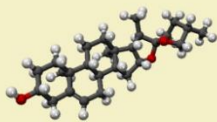
Miquel Martí i Pol

Q	U	E	T	O	T				
E	S	T	A	P	E	R	F	E	R
I	T	O	T	É	S				
P	O	S	S	I	B	L	E		

LLETRES UTILITZADES

EQUIP 1	EQUIP 2	EQUIP 3	EQUIP 4	EQUIP 4
0	0	0	0	0





De rerum natura

Quan un científic mira una pedra no veu tan sols un objecte contundent, hi veu tot un entramat de molècules, l'estructura tridimensional dels silicats, l'acumulació ofegada de foraminífers. Quan mira un arbre reconeix el perquè els seus colors, la distribució espacial dels àtoms de la clorofil·la, les cadenes de carbonis asimètrics que li han donat vida. (...)

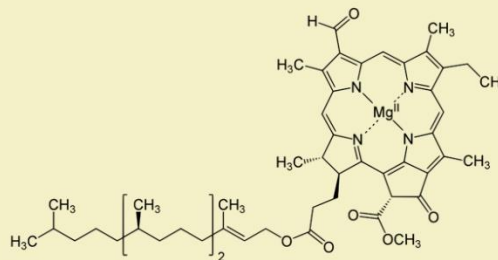
De la natura de les coses cal extreure el plaer de viure.
(Àngel Terron, *Iniciació a la química*, 1977)

Ortografia

Pronoms febles

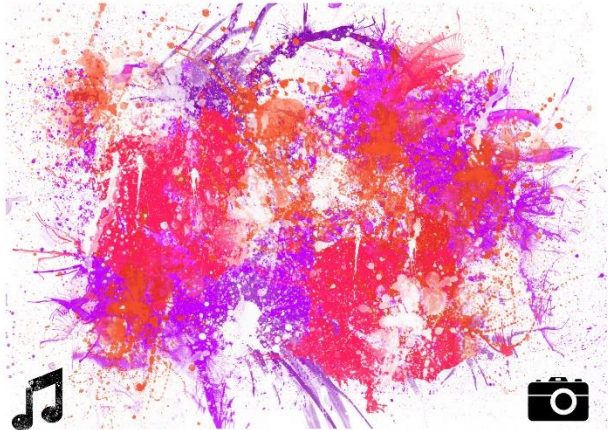
Morfosintaxi

Varietats geogràfiques



Aula poètica

Poesia i altres
arts 



Projectes i itineraris

Aula poètica



Aula poètica

